

РЕВІЗІЯ СТАТУСІВ ДЕЯКИХ РІДКІСНИХ ВИДІВ ТА НОВІ ТАКСОНИ ПТАХІВ У ФАУНІ ДНІПРОПЕТРОВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

P. Bradbeer¹, O.C. Настаченко², В.В. Сижко³

¹ Університет імені Альфреда Нобеля; вул. Січеславська Набережна, 18, м. Дніпро, 49000, Україна
Alfred Nobel University; Sicheslavs'ka Naberezhna str. 18, Dnipro, 49000, Ukraine

² Азово-Чорноморська орнітологічна робоча група; вул. Арабатська, 108, м. Дніпро, 49087, Україна
Azov-Black Sea Ornithological Working Group; Ararats'ka str. 108, Dnipro, 49087, Ukraine

³ Азово-Чорноморська орнітологічна робоча група; пр. Шевченка, 27/33, м. Верхньодніпровськ, Дніпропетровська область, 51600, Україна
Azov-Black Sea Ornithological Working Group; Shevchenko ave. 27/33, Verkhnyodniprovsk, Dnipropetrovsk region, 51600, Ukraine

✉ O.C. Настаченко (O.S. Nastachenko), e-mail: berkut15al@gmail.com; Oleksandr Nastachenko <https://orcid.org/0009-0000-7419-3421>

Revision of the status of some rare species and new taxa of birds in the fauna of Dnipropetrovsk region. - P. Bradbeer, O.S. Nastachenko, V.V. Syzhko. - *Berkut*. 32 (1-2). 2023. - We summarized and analyzed our data, collected in 1994–2023, messages from colleagues, and information from the Internet and literature sources. The article describes 65 species, 3 subspecies, and one hybrid form of birds that are rare and poorly studied in Dnipropetrovsk region, and some of them in Ukraine in general. *Falco amurensis* is listed for the first time for the ornithofauna of the country and Dnipropetrovsk region. Another 15 species are new to the faunal lists of the Dnipropetrovsk region: *Somateria mollissima*, *Pluvialis fulva*, *Chroicocephalus genei*, *Larus argentatus*, *Stercorarius pomarinus*, *Aegypius monachus*, *Lanius senator*, *Phylloscopus inornatus*, *Acrocephalus melanopogon*, *A. dumetorum*, *Iduna caligata*, *Curruca cantillans*, *Tarsiger cyanurus*, *Saxicola maurus*, and *Linaria flavirostris*. *Garrulus glandarius krynicki* and the hybrid form *Cyanistes caeruleus/cyanus* were found for the first time in the region. Two species started breeding: *Saxicola maurus* and *Serinus serinus*. Their appearance is related to range expansion. *Glareola nordmanni* disappeared from the breeding fauna. Breeding of *Aythya nyroca* was confirmed. We found the literature sources that evidenced about nesting of *Lanius senator* in the past. Data about records of some other rare and new species are presented. [Ukrainian].

Key words: fauna, distribution, breeding, migrations, vagrant.

Узагальнені та проаналізовані дані авторів, зібрані в 1994–2023 рр., повідомлення колег та інформація з інтернету й літературних джерел. У статті розглядається 65 видів, 3 підвиди та одна гібридна форма птахів, які є рідкісними та маловивченими у Дніпропетровській області, а деякі з них і в Україні загалом. Вперше для орнітофауни країни та області наводиться амурський кібчик. Ще 15 видів є новими для фауністичних списків Дніпропетровської області: гага, бурокрила сивка, тонкодзьобий мартин, сріблястий мартин, середній поморник, чорний гриф, червоноголовий сорокопуд, лісовий вівчарик, тонкодзьоба очеретянка, садова очеретянка, мала берестянка, червоновола кропив'янка, тайговий синьохвіст, білоший чекан і гірська чечітка. Вперше на території області відмічені кавказький підвид сойки і гібридна синиця Плеске. Два види вперше знайдені на гніздуванні: білоший чекан і канарковий в'юрочок. Поява їх пов'язана з розселенням. Простежено зникнення з гніздової фауни степового дерихвоста. Підтверджено гніздування білоокої черні. Виявлені літературні джерела, які свідчать про гніздування в минулому червоноголового сорокопуда. Для окремих видів, що фігурують у сучасних фауністичних списках птахів Дніпропетровської області, вперше наведено дані про їх фактичні знахідки. Для низки видів також уточнено характер перебування та наведено нові реєстрації.

Ключові слова: фауна, поширення, гніздування, міграції, заліт.

Аналізу видового складу та характеру перебування птахів Дніпропетровської області присвячено кілька статей та два томи монографії (Булахов, Губкин, 1996; Сижко, 2007а; Булахов та ін., 2008, 2015). У цих працях використовується систематика Л.С. Степаняна (1990). Наведена в них інформація дещо відрізняється в силу об'єктивних і суб'єктивних причин. Зокрема, це стосується трактування даних Б.С. Вальха (1900, 1911), який описав птахів Катеринославської губернії. До її складу входила частина території сучасної Дніпропетровської області та деяких інших.

Починаючи з 1994 р. нами та іншими бьордвотчерами й орнітологами, як аматорами, так і професіоналами, а також фотографами-анімалистами, зібрана велика кількість даних, які суттєво доповнюють таксономічний склад птахів області та уточнюють статуси деяких рідкісних і маловивчених видів. Деякі уточнення зроблені також на підставі аналізу літературних джерел, музейних зборів і результатів спостережень за птахами, поміченими GPS-GSM передавачами. Таким чином, наша робота може слугувати підставою для чергового перегляду списку орнітофауни області.

Матеріал і методика

Основою для статті послугували дані авторів, зібрані протягом 1994–2023 рр.¹ Кількість днів, коли ми вели спостереження, перевищує тисячу. Дослідження проводились у всі пори року. В області і в Україні набирає обертів рух бьордвотчингу, тому протягом останніх років деякі аматори приєднувалися до наших виїздів або спостерігали за птахами самостійно. Найцікавіші з таких спостережень ми включили в публікацію. Також використані дані з відкритих інтернет-джерел: www.ebird.org – міжнародний сайт спостереження за птахами; www.uabirds.org – сайт українських любителів спостереження за птахами (фотографічний) та деяких інших. Декілька пропущених нових видів описані у статті на підставі інформації з літературних джерел.

Наведені в цій роботі оригінальні дані авторів та інших спостережників і фотографів стосуються найбільш рідкісних, на думку авторів, видів (відомі за поодинокими

¹ P. Bradbeer проводить дослідження з 1996 р., O.C. Настаченко – з 2008 р., В.В. Сижко – з 1991 р., але більш регулярно з 1994 р.

Картошка розташування колишньої Катеринославської губернії відповідно до сучасного адміністративно-територіального поділу України. Поділ губернії за Б.С. Вальхом (1911): В. – схід, З. – захід, С. – північ, Ю. – південь.

Scheme of the location of the former Katerynoslav province according to the modern administrative-territorial division of Ukraine. Division of the province according to B.S. Walch (1911): V. – east, Z. – west, S. – north, Y. – south.

знахідками та інвазіями).² Розглядаються 65 видів, 3 підвиди та одна гібридна форма птахів, які є рідкісними та маловивченими у Дніпропетровській області, а деякі з них і в Україні загалом. У таблицях і тексті (в дужках) ми вказуємо авторів спостережень.

У цій роботі ми з обережністю підійшли до трактування даних Б.С. Вальха (1911) про спостереження або статуси таксонів птахів, що розглядаються, інформація про які наведена ним без детальних прив'язок до місцевості або населених пунктів для колишньої Катеринославської губернії.³ Як видно з картошки (рис.), територія її вклю-

² Всього авторами на території області відмічено 288 видів птахів. У дану статтю ми не включили ті з них, для яких кількість реєстрацій, за окреми винятками, більша 20 за період наших досліджень. По цих видах ми плануємо підготувати окрему роботу.

³ На це також звертали увагу К.О. Редінов та П.С. Панченко (Редінов, Панченко, 2018), аналізуючи знахідки степового канюка (*Buteo rufinus*) в Україні.

чала частини 7 сучасних областей України: Дніпропетровської, Запорізької, Донецької, Луганської, Харківської, Кіровоградської, Херсонської. У той же час, Дніпропетровська область входила до складу губернії не повністю.

Також поділ губернії на східну, північну, західну й південну частини, прийнятий Б.С. Вальхом, не зовсім відповідає їх просторовій орієнтації. Він більше пов'язаний із ландшафтними особливостями різних частин губернії і має зональний характер. Так, східна частина, під якою фактично мається на увазі степ, на схемі представлена трьома осередками, один із яких знаходився на заході губернії (у Правобережжі), другий – на півночі, а третій охоплює значну територію східної половини губернії (Редінов, Панченко, 2018).

Переважно ми спостерігали за птахами в центрі області, від м. Кам'янське на схід до м. Павлоград і від сіл Спаське, Кочережки на південь до с. Вовніги, що на кордоні з Запорізькою областю. Наводимо ключові локації спостережень за птахами, де проводиться регулярний моніторинг.⁴

Дніпровський район – Нижнє Приорілля й Петриківський рибгосп; околиці м. Кам'янське вздовж лівого берега Кам'янського водосховища⁵; північно-західні околиці м. Дніпро (села Партизанське, Балівка, Обухівка і Горянівське); Ландшафтний заказник «Отченашкові наділи» й околиці сіл Перемога та Спаське в заплаві р. Кільчень (нижня й середня течії); околиці м. Підгороднє, особливо Присамарська частина, с. Олександрівка з його виходом на р. Самара, південна околиця м. Дніпро в районі степових угідь між селами Новоолександрівка й Сурсько-Литовське, а також ряд прибережних сіл, що розташовані на Дніпрі (Звонецьке, Микільське-на-Дніпрі, Військове, Башмачка та Вовніги).

Кам'янський район – частина Кам'янського водосховища неподалік від с. Мишурич Ріг; околиці м. Верхньодніпровськ і сіл Домоткань, Самоткань, балки в напрямку м. Верховцево, Римський ліс; правобережна частина Кам'янського водосховища поблизу м. Кам'янське, гребля Середньодніпровської ГЕС, саме місто (переважно прибережні заплавні локації, що виходять на Дніпро з лісонасадженнями).

Новомосковський район – нижнє Присамар'я (Самарський розлив, Самарський рибгосп, околиці с. Новоселівка з різноманіттям стариць); південно-західна частина Самарського бору (Самарського лісу) на околицях м. Новомосковськ і с. Піщанка; центральна частина Самарського бору від с. Хашево і вверх по течії річки до с. Василівка; степове Присамарське Правобережжя, де також поширені лісисті балки на північ і північний схід від с. Андріївка і в напрямку до с. Попасне; степове Присамарське Лівобережжя разом із солончаками й озерами (лиманами) від с. Орлівщина й на схід до с. Новотроїцьке, включаючи

⁴ З 19.07.2020 р. відповідно до Постанови Верховної Ради України Дніпропетровська область налічує 7 районів замість ліквідованих 22.

⁵ З 8.11.2017 р. Розпорядженням Кабінету Міністрів України Дніпродзержинське водосховище перейменоване на Кам'янське. А 19.05.2016 р., в ході декомунізації, Дніпродзержинська ГЕС перейменована в Середньодніпровську.

Кадастр зустрічей червоноволої казарки у Дніпропетровській області в 1994–2023 рр.
Cadastre of records of the Red-breasted Goose in Dnipropetrovsk region in 1994–2023

Дата	К-ть ос.	Місце зустрічі	Деталі зустрічі	Джерело інформації
25.03.2000	3	оз. Булахівський Лиман	2 особини трималися на луках разом зі зграєю великої білолобої гуски (<i>Anser albifrons</i>) і гуменника (<i>Anser fabalis/serrirostris</i>) чисельністю близько 3000 ос. Одного разу зграя злетіла й було видно 3 казарки.	P. Bradbeer (Сижко, 2007a)
1.04.2000	min 16	-/-	Летіли разом з двома тисячами великої білолобої гуски, гуменниками, перелітали через луг і сіли на нього.	-/-
15.04.2000	2	-/-	У скупченні більш ніж 1200 великої білолобої гуски та гуменників на лимані близько 10 ранку.	-/-
8.04.2000	5	оз. Солоний Лиман	Кружляли у великому скупченні великої білолобої гуски та гуменників.	-/-
10.03.2008	min 18	-/-	Моновидова зграя прилетіла, сіла на воду й через 15 хв. полетіла на північний схід близько 15-ї год.	P. Bradbeer
16.03.2008	1	Петриківський рибгосп	Летіла разом із великими білолобими гусками й гуменниками.	P. Bradbeer, В.В. Сижко
25.03.2012	3	-/-	Відпочивали на міліні разом із великими білолобими гусками. Потім бачили як ці казарки в окремій зграї летіли у східному напрямку, так само й гуси.	P. Bradbeer, О.С. Настаченко (фото)
25.03.2016	1	оз. Солоний Лиман	Відпочивала на острові у групі огарів (<i>Tadorna ferruginea</i>).	-/-
22.03.2017	1	-/-	Над східною частиною озера птах летів на схід у голові зграї з великими білолобими гусками.	Ю.В. Мухін (особ. повід., фото)
7.10.2017	1	м. Дніпро, центральна набережна*	Трималась неподалік від правого берегу р. Дніпро на центральній набережній приблизно з 9 ⁰⁰ до 12 ³⁰ .	P. Bradbeer, О.С. Настаченко (фото), В.В. і Т.Р. Нікуленки
29.10.2017	1	Середньодніпровська ГЕС	Летіла у клині з близько 50 великими білолобими гусками. Це було приблизно на 3 км на південь від греблі на р. Дніпро. Зграя прямувала в північно-західному напрямку.	-/-
7.12.2022	1	околиці м. Марганець Нікопольського району	Північніше міста птах годувався на полі у зграї великих білолобих гусок.	К.С. Кормина (фото)**
11.11.2023	2	ландшафтний заказник «Отченашкові наділи»	Казарки летіли у складі міграційної групи великих білолобих гусей.	Є.В. Лобода (особ. повід., фото)***

Примітки. * Тут і далі під центральною набережною м. Дніпро ми маємо на увазі місце на правому березі р. Дніпро за пам'ятником загиблим воїнам-афганцям. Там знаходиться гирло р. Половиця, правої притоки Дніпра, яка протікала в історичний час через центр тодішнього Катеринослава і для якої зробили систему штучних підземних тунелів. Зараз це підземна річка. У місці виходу вод Половиці з колектору часто скупчуються водоплавні птахи, особливо в осінньо-зимовий період. Навіть у суворі зими там залишається невелика ділянка відкритої води.

** Фото розміщене на сайті iNaturalist: <https://www.inaturalist.org/observations/143942133>

*** <https://ebird.org/checklist/S154237776>

озера Велике⁶ та Солоний Лиман. Окремо треба згадати північ цього району (найбільш північну частину області), де знаходиться заплава р. Оріль від с. Гупалівка на схід і вгору по течії до с. Ковпаківка, але тут спостереження за птахами проводилось нерегулярно.

Павлоградський район – східна частина Самарського бору біля сіл Кочережки та В'язівки; степове Присамарське Лівобережжя від с. Карабінівка до с. Межиріч, включаючи прилеглі луки й солончаки, а також оз. Булахівський Лиман і озеро без назви біля с. Межиріч.

Спостереження проводились також у парках, лісопарках, житлових кварталах та на р. Дніпро в різних частинах м. Дніпро.

У роботі використані назви населених пунктів та районів згідно нового адміністративно-територіального устрою. Назви районів, актуальні станом на 1.01.2020 р., наведені в дужках курсивом поряд із новими назвами.

Назви районів і населених пунктів дані з урахуванням перейменування окремих із них (станом на 1.09.2016 р.) у зв'язку з прийняттям закону №317-VIII від 9.05.2015 р. «Про засудження комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів в Україні та заборону пропаганди їхньої символіки».

У статті ми використовуємо наукові латинські назви згідно IOC World Bird List⁷, а українські – праці В.М. Грищенко (Grishchenko, 2004) з уточненнями й доповненнями.

⁶ Знаходиться біля с. Знаменівка Новомосковського району.

⁷ <http://www.worldbirdnames.org>

Кадастр зустрічей малого лебедя у Дніпропетровській області в 1994–2023 рр.
Cadastre of records of the Tundra Swan in Dnipropetrovsk region in 1994–2023

Дата	К-ть ос.	Місце зустрічі	Деталі зустрічі	Джерело інформації
14.03.2001	1	Самарський рибгосп	Дорослий птах тримався разом з 16 лебедями-кликунами (<i>Cygnus cygnus</i>).	P. Bradbeer (Сижко, Бредбіер, 2005)
7.04.2005	1	околиці м. Верхньо-дніпровськ	Молодий птах виявлений на Кам'янському водосховищі.	В.В. Сижко (Сижко, Бредбіер, 2005)
25.12.2005	1	Середньодніпровська ГЕС	Молода особина трималась разом з 7 лебедями-шипунами (<i>C. olor</i>).	P. Bradbeer, В.В. Сижко (Сижко, Бредбіер, 2005; Бредбіер, 2007)
6.04.2015	1	Петриківський рибгосп	Дорослий птах виявлений близько 10 ⁴⁰ на південно-західному ставку, разом із двома молодими лебедями-шипунами. Спочатку всі лебеді прилетіли з півдня й сіли на ставок до ще одного дорослого лебедя-шипуну. Тут же вони тримались до 15 ³⁰ . Більшу частину часу птахи відпочивали, спали, але зрідка піднімали голову.	P. Bradbeer
23.03.2023	7	оз. Булахівський Лиман	Зграю помітили близько 11 ³⁰ на одному з озерець, де трималось також 45 лебедів-шипунів і 13 лебедів-кликунів. Лебеді тримались окремо розрізненими по видах групами, через деякий час розлетілись. У зграї малих лебедів була родина з двох дорослих і 3 молодих птахів. Ще 2 дорослих птахи, які спочатку сиділи разом з усіма лебедями, полетіли у східному напрямку у зграї лебедів-кликунів. Близько 15 ⁰⁰ родина малих лебедів відлетіла у східному напрямку. Цього дня також відмічений активний переліт у великої білолобої гуски.	О.С. Настаченко (фото 1)

По маршруту ми переміщувалися пішки, іноді на автомобілі та/або велосипеді. У пониззі р. Самара з червня 2010 р. переважно в літній період проводилися спостереження з човна. Найбільш результативним пошук птахів виявився при роботі вдвох, коли одна людина моніторить біноклем ближні й середні відстані, а друга шукає птахів за допомогою підзорної труби й таким чином перекидає дальній радіус. Також ми приділяли особливу увагу реєстрації птахів за їхніми голосами.

Із обладнання ми використовували біноклі 10× і 12× та підзорну трубу 27,5× із штативом; для запису голосів птахів і програвання співу та покликів застосовували мобільні телефони і смартфони, а також динаміки з тех-

Фото 1. Дорослі малі лебеді з виводком над оз. Булахівський Лиман. 23.03.2023 р.

Тут і далі фото О.С. Настаченка, якщо не вказаний інший автор.

Photo 1. Adult Tundra Swans with three young birds.

нологією USB-flash, а згодом Bluetooth. Фототехніка теж використовувалась.

Усі дати до 31.01.1917 р. включно наведені за новим стилем.

Результати та обговорення

Червоновола казарка (*Branta ruficollis*). У Дніпропетровській області має статус рідкісного пролітного виду (Булахов та ін., 2008; Коцюрuba, 2011a). Наразі відомо 13 зустрічей цих птахів (табл. 1).

Весняна міграція триває понад місяць: 10.03–15.04. Пік міграції припадає на період з 22.03 по 1.04. Під час осінньої міграції казарок спостерігали лише чотири рази (двічі в жовтні, по разі в листопаді і грудні). Ключові місця прольоту – Присамарські озера, рибгоспи і долина Дніпра.

З початку XXI ст. чисельність червоноволих казарок у зграях гусей має тенденцію до зниження. Наприклад, за останні 10 років реєстрували лише поодиноких птахів, тоді як раніше спостерігали до 18 ос. Показово, що зменшуються з кожним роком розміри та кількість міграційних зграй інших гусей, що пролітають через регіон: сірих (*Anser anser*), гуменників⁸ і великих білолобих, до

⁸ У систематиці, яку ми використовуємо, є два окремих види гуменників: *Anser fabalis* – великий і *A. serrirostris* – східний. Донедавна ці види в регіоні рахувалися підвидами одного виду *A. fabalis*. Зазначалося, що вони обидва зустрічаються на території області як пролітні (Булахов та ін., 2008), те ж саме описано

Кадастр зустрічей білокої черні у Дніпропетровській області в 1994–2023 рр.
 Cadastre of records of the Ferruginous Duck in Dnipropetrovsk region in 1994–2023

Дата	К-ть ос.	Місце зустрічі	Деталі зустрічі	Джерело інформації
7.04.2000	2	оз. Булахівський Лиман	Пара трималась на північно-західному озері.	Р. Bradbeer (Сижко, 2007a)
15.04.2000	2	-//-	-//-	-//-
10–14.03.2005	3	околиці м. Верхньодніпровськ	Птахи тримались на водоймі-відстійнику поблизу очисних споруд.	В.В. Сижко, (Сижко, 2007a)
9.04.2007	1	оз. Булахівський Лиман	Самець тримався на північно-західному озері.	Р. Bradbeer
30.04.2012	1	-//-	Птах знаходився на північному озері, що межує з Самарським бором.	Р.І. Барабаш (особ. повід.)
12.04.2014	3	окол. с. Ковпаківка Новомосковського району	Птахи тримались на озері біля села, поблизу очеретяного острівця, постійно переміщувались, пізніше відлетіли.	-//-
29.06.2014	2	околиці с. Олександрівка Дніпровського району	На розливі р. Самара при впадінні її притоки р. Кільчень спостерігали 2 крупних пташенят. Дорослих птахів поряд не було. Вдалося зробити світліну з пташенятами, на якій чітко видно залишки пухових пір'їн по боках тіла. Пташенята тримались посеред відкритої води біля острівця очерету, там же була й молодь лиски (<i>Fulica atra</i>).	О.С. Настаченко (фото 2)
31.08.2014	2	Середньодніпровська ГЕС	Птахи тримались у скупченні чубатої черні (<i>Aythya fuligula</i>) в затоці нижньої частини ГЕС.	Р. Bradbeer, О.С. Настаченко (фото)
2.05.2015	2	околиці с. Ковпаківка Новомосковського району	Пара птахів облітає гніздову ділянку (імовірно 1 пара гніздиться) східної частини Ковпаківського лиману, навпроти соснового лісу.	М.В. Банік, О.Л. Пономаренко, АА. Атемасов (Пономаренко та ін., 2018)
15.10.2015	5	природний заповідник «Дніпровсько-Орільський»	Птахів відмітили на оз. Сомівка на Таромському уступі.	О.Л. Пономаренко (Пономаренко та ін., 2018)
25.03.2016	1	-//-	Самка відмічена на оз. Солоному.	-//-
24.04.2016	2	окол. с. Олександрівка Дніпровського району	Пара птахів летіла в західному напрямку разом із самкою чубатої черні поряд із Самарським рибгоспом.	Р. Bradbeer, В.В. Сижко, П.Т. Чегорка, В.Ю. Кайстро
2.05.2016	2	околиці с. Ковпаківка Новомосковського району	Пара птахів облітає гніздову ділянку (імовірно 1 пара гніздиться) східної частини Ковпаківського лиману, навпроти соснового лісу.	М.В. Банік, О.Л. Пономаренко, АА. Атемасов (Пономаренко та ін., 2018)
1.07.2016	6	с. Личкове Новомосковського району	Дорослі особини (одна чітка пара) були на мілководді лиману, що знаходиться на північній околиці села й межує з с. Лиманівка (Харківська область), також відмічено живлення, імовірно неподалік є місце гніздування.	М.В. Банік, О.Л. Пономаренко, Р.І. Барабаш (Пономаренко та ін., 2018)
19.08.2017	1	околиці с. Новоюлівка Криворізького (Софіївського) району	Дорослий самець тримався на ставку на р. Кам'янка серед групи малих норців (<i>Tachybaptus ruficollis</i>).	В.М. Севідов (особ. повід., фото)*
22.06.2019	1	оз. Булахівський Лиман	Самець тримався у групі крижнів (<i>Anas platyrhynchos</i>) на першому ставку вище дамби озера. Потурбований спостерігачем, він полетів.	Р. Bradbeer
16.02.2020	1	Середньодніпровська ГЕС	Доросла особина трималась у невеликій групі крижнів у нижній частині греблі.	Р. Bradbeer, О.С. Настаченко (фото)

Примітка. * <https://uabirds.org/v2photo.php?l=ru&s=048300687>

зграй яких нерідко приєднуються поодинокі особини або невеликі групи червоноволих казарок.

Враховуючи кількість зустрічей червоноволої казарки, ми вважаємо доцільним змінити її статус в області на нечисленний пролітний вид.

і для території України, причому вказується що обидва підвиди звичайні пролітні (Полуда, 2018a). Тому тут і далі в тексті публікації ми будемо писати скорочено «гуменник», оскільки у згаданих випадках не було можливості визначити цих гусей до виду. Хоча більш звичайним видом гуменника, який під час

Малий лебідь (*Cygnus columbianus*). Для області відомо 6 спостережень виду (Сижко, Бредбір, 2005; нові дані) (табл. 2). На підставі їх вид включений до складу

міграції трапляється на території України і Дніпропетровської області, є східний гуменник підвиду *rossicus*.

Більш детальну інформацію з міграційними маршрутами всіх видів гуменників, які летять через Європу, можна подивитися на сайті фінського товариства мисливців із посиланням на докторантуру університету Oulu:

<https://wildlifegenomics.wordpress.com/2021/01/25/subspecies-composition-of-the-finnish-bean-geese-hunting-bag/>

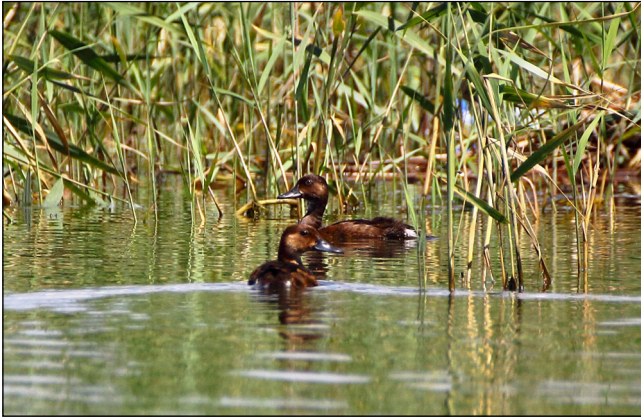

Фото 2. Молодь білоокої черні на Самарському розливі при впадінні р. Кільчень. 29.06.2014 р.
Photo 2. Young Ferruginous Ducks.

фауни Дніпропетровської області (Сижко, 2007а; Булахов та ін., 2008; Пономаренко та ін., 2011а).

Більшість зустрічей малого лебедя припадають на період весняної міграції: 14.03–7.04. На підставі спостереження птаха 25.12.2005 р. нами припускалася можливість зимівлі виду (Бредбіер, 2007; Сижко, 2007а; Сижко, 2007б). Враховуючи відсутність інших зимових реєстрацій малого лебедя в наступні роки на території області, ми вважаємо доцільним віднести її до періоду закінчення осінньої міграції. Це підтверджується і спостереженнями в інших регіонах України. Наприклад, 20.12.2015 р. недалеко від с. Ровжі (середня частина Київського водосховища, Північна Україна) ще фіксували 6 ос. (Мороз та ін., 2015). Також і по інших роботах помітна досить масштабна міграція на Київщині та Черкащині протягом усього листопада, включно і в кінці місяця (Chovan, Kazannik, 2015). До речі, в останній роботі є неточність. На карті зустрічей виду в Україні вказано с. Гупалівка Новомосковського району Дніпропетровської області (14.03.1954 р.). Хоча в першоджерелі (Гавриленко, 1960) говориться про 4 малих лебедів, які сіли на річку Оріль «на грязь» (так дослівно написано) між с. Гупалівка й оз. Лиман, що біля с. Шедієво Полтавського району Полтавської області. Додається, що лебеді знаходилися в повній знеможі й не робили спроб полетіти, коли їх брали руками. Також повідомляється, що був лебідь, якого підбрали на Полтавській стороні біля с. Бурти. Тому твердження про зустріч із цим видом саме на території Дніпропетровської області є необґрунтованим, оскільки описані місця й біотопи на березі Орлі не дають точної прив'язки до якоїсь конкретної області.

Пропонуємо надати малому лебедю статус: рідкісний пролітний вид.

Білоока чернь (*Aythya nyroca*). В області це – рідкісний пролітний, спорадично зимуючий та практично зниклий на гніздуванні (в минулому був звичайним гніздовим) вид (Вальх, 1900; Булахов та ін., 2008). Відомі зустрічі цієї черні в регіоні відносяться до Криворіжжя й заплави Дніпра на Кам'янському водосховищі, а востаннє молодих особин спостерігали в колишньому Петриківському районі у 2005 р. (Коцюруба, 2011б).

Наразі відомо 17 спостережень виду, в тому числі доведено факт гніздування (табл. 3).

Птахів зустрічали під час весняної (16.02–30.04) та осінньої (19.08–15.10) міграцій і літніх кочівель (22.06–1.07). Факт гніздування виду встановлено на розливі р. Самара у 2014 р.⁹ Також у гніздовий період цих птахів виявлено у Приоріллі (табл. 3). Загалом для басейну р. Оріль, включаючи південь Полтавської й Харківської областей, статус білоокої черні визначено як рідкісний, нечисленний гніздовий вид (Банік та ін., 2017).

Пропонуємо надати білоокої черні статус: рідкісний нерегулярно гніздовий та нечисленний пролітний вид. Щодо зимівлі, необхідні факти, які доводять це, тим паче, що початок весняної міграції може припадати вже на середину лютого.

Гага (*Somateria mollissima*). У списках птахів Дніпропетровської області вид не згадується (Сижко, 2007а; Булахов та ін., 2008). О.О. Герасимчук (2008) повідомив про спостереження 10.01.2004 р. за 4 км на південь від м. Кривий Ріг на ставку-накопичувачу шахтних вод 33 гаг. Як відомо, місця зимівлі гаги приурочені до морів та лагун поблизу місць гніздування, а зимові зустрічі виду, як і в інші періоди року, в материковій частині Європи мають випадковий характер – відмічають поодинокі птахів або групи чисельністю до 10 ос. (Полуда, 2018б; ebird.org). Враховуючи це, а також те, що О.О. Герасимчук не вказав статево-віковий склад птахів та інші подробиці спостереження, ми його вважаємо недостовірним та не беремо до уваги.

Гага включена до фауни області на підставі даних кільцювання. Птах, помічений пташеням 26.07.1971 р. у Фінляндії, здобутий 3.10.1971 р. в межах колишнього Верхньодніпровського району (Гудина, 2007; Полуда, 2018б).

Пропонуємо для гаги статус: залітний вид.

Турпан (*Melanitta fusca*). В області цей вид вважається пролітним, у невеликій кількості трапляється під час міграцій, переважно в жовтні – листопаді й до замерзання водойм, значно рідше – у березні. Бувають поодинокі випадки зимівлі (Булахов та ін., 2008). Першим для регіону цей вид почав відмічати Б.С. Вальх ще з весни й осені 1893 р., а також осені 1896 р. на околицях м. Павлоград. На жаль, дати автор не наводить (Вальх, 1900). За спостереженнями в 1954–1956 рр., турпан указаний як зимуючий вид (спостерігався в січні – лютому) незамерзаючих ділянок Дніпра біля о. Фурсин (Стаховский и др., 1960).

Наразі відомо 13 реєстрацій виду (табл. 4).

По цій порівняно невеликій вибірці даних можна зробити висновок, що період перебування турпанів у регіоні триває до 5 місяців: з 29.10 і по 20.03 та відповідає термінам, вказаним у монографії (Булахов та ін., 2008). Переважна більшість зустрічей припадає на зимівлю (2.01–17.02), 5 відносяться до періоду осінньої міграції (включаючи й реєстрацію 11.12), 2 – весняної (4.03 та 20.03). Хоча, на нашу думку, дуже складно відокремити для такого північного виду зимівлі та міграції. Не виключено, наприклад, що зустрічі в лютому вже відносяться до міграційного періоду.

Більшість реєстрацій турпана відбулися біля греблі Середньодніпровської ГЕС і менше – в межах м. Дніпро.

⁹ У даному місці також звичайним видом на гніздуванні є червоноголова чернь (*Aythya ferina*) (О.С. Настаченко).

Кадастр зустрічей турпана у Дніпропетровській області в 1994–2023 рр.
Cadastre of records of the Velvet Scoter in Dnipropetrovsk region in 1994–2023

Дата	К-ть ос.	Місце зустрічі	Деталі зустрічі	Джерело інформації
2.01.2002	1	Середньодніпровська ГЕС	Нижче дамби, на великій ділянці відкритої води.	Р. Bradbeer (Бредбиер, 2007; Сижко, 2007б)
18.01.2002	1	-/-	Вище дамби на великій ділянці відкритої води, вірогідно той же птах.	-/-
6.02.2005	3	-/-	Вірогідно молоді самці, нижче греблі, іноді пірнали, було добре видно, як птахи часто піднімали хвіст.	-/-
20.03.2005	3	-/-	-/-	Р. Bradbeer (Бредбиер, 2007)
5.11.2005	1	м. Верхньодніпровськ	Птах тримався на Кам'янському водосховищі.	В.В. Сижко
17.02.2009	1	Середньодніпровська ГЕС	Птах тримався майже під самою греблею.	Р. Bradbeer
13.11.2009	2	м. Верхньодніпровськ	Птахи трималися на Кам'янському водосховищі, майже в тому ж місці, де й у 2005 р.	В.В. Сижко
4.03.2012	1	Середньодніпровська ГЕС	Приблизно на 1,5 км нижче греблі. Дніпро повністю відкритий від льоду. Спочатку птаха бачили на воді, а потім він пролетів біля нас у західному напрямку.	Р. Bradbeer, О.С. Настаченко, В.В. Сижко, В.А. Волошин
2.12.2016	1	-/-	Майже під греблею відмічений молодий птах або самка.	Р.І. Барабаш (особ. повід, фото)
11.12.2016	3	-/-	Птахи були приблизно за 2–2,5 км нижче греблі, активно годувались.	Р. Bradbeer, О.С. Настаченко (фото)
11.01.2018	2	м. Дніпро	Трималися разом на Дніпрі неподалік від коси каналу для греблі (близько 200 м) навпроти яхт-клубу, близько опівдня.	Р. Bradbeer, М.-А. Bradbeer, Ю.В. Мухін (фото)
13.01.2018	2	-/-	Там же, але близько до берега, потім відлетіли. Вірогідно ті ж особини.	Р. Bradbeer, В.В. і Т.Р. Нікуленки (фото)
29.10.2022	1	-/-	Неподалік від берега, навпроти ж/м Червоний Камінь нижче по течії від безіменної коси. Птах тримався сам, хоча поряд знаходилися качки родів <i>Anas</i> , <i>Aythya</i> й одна пара червонодзьобі черні (<i>Netta rufina</i>), два гоголі (<i>Vucephala clangula</i>). Турпан активно пірнав і в полі зору був лише декілька хвилин, він сплавлявся вниз по течії Дніпра. Наступного дня турпана ми не виявили.	О.С. Настаченко (фото), В.В. Нікуленко

Майже всі птахи були самками або молодими особинами. Реєстрували від 1 до 3 ос. (табл. 4).

Пропонуємо надати турпану статус: нечисленний пролітний та зимуючий вид.

Синьга (*M. nigra*). Для Дніпропетровської області наводиться (Сижко, 2007а; Булахов та ін., 2008) з посиланням на роботу Б.С. Вальха (1911). На жаль, конкретика по реєстраціях виду в першоджерелі відсутня. Статус описаний так: «*дуже рідкісний на осінній міграції для західної та східної частин Катеринославської губернії*». Прив'язки до відповідних локацій автор не вказує, як і не пише скільки було зустрічей і скільки самих птахів відмічено або здобуто. Враховуючи площу і структуру губернії, стверджувати, що птахів спостерігали якраз на території нинішньої Дніпропетровської області, не коректно.

Наразі відомо лише 2 реєстрації, обидві на Дніпрі.

17.11.2019 р. самку або молодого птаха відмітили у верхній частині греблі Середньодніпровської ГЕС (О.С. Настаченко, Т.В. Журій). Качка трималася відносно недалеко від лівого берега в невеликій групі гоголів і великих крохалів (*Mergus merganser*). Незважаючи на значний туман, вдалося добре роздивитися її польові ознаки і

зробити деякі фото. Птах активно годувався, пірнав, часто був разом із двома гоголями. Синьгу ми бачили досить короткий час і згодом вона змістилася далі від берега.

10.12.2023 р. групу з 7 молодих птахів відмітили на Дніпрі в межах м. Дніпро (Є.В. Лобода, особ. повід., фото). Качки трималися неподалік від берега навпроти ж/м Червоний Камінь нижче по течії від безіменної коси. Їх неодноразово спостерігали до 21.12 включно, інколи при щоденній перевірці (О.С. Настаченко, Є.В. Лобода та ін.). При огляді цієї локації 22.12.2023 р. птахів не виявлено, а 24.12 були 3 молоді особини (Є.П. Шнайдер, особ. повід., фото). 31.12 птахів не виявлено (Є.В. Лобода, особ. повід.).

Пропонуємо для синьги статус: рідкісний пролітний вид.

Морянка (*Clangula hyemalis*). З часів Б.С. Вальха (1900) й по сьогодні має статус пролітного та зрідка зимуючого виду (Булахов та ін., 2008; Пономаренко та ін., 2011б).

Наразі відомо 12 реєстрацій. Птахів спостерігали в пізньоосінній та зимовий періоди: 13.11–1.03. Більшість з них були самками чи молодими особинами (табл. 5).

Кадастр зустрічей морянки у Дніпропетровській області в 1994–2023 рр.
Cadastre of records of the Long-tailed Duck in Dnipropetrovsk region in 1994–2023

Дата	К-ть ос.	Місце зустрічі	Деталі зустрічі	Джерело інформації
7.12.1997	1	м. Дніпро	Самка чи молодий птах тримався у скупченні більш ніж 300 крижнів вище по течії від Кайдацького мосту. Качки зрідка пірнали. Ця частина ріки в той час була вільна від льоду.	Р. Bradbeer (Сижко, 2007б)
19.01.2003	1	околиці с. Кудашівка Кам'янського (Криничанського) району	Самець тримався біля гирла балки Петрівської.	В.А. Волошин (2010)
13.11.2005	1	Середньодніпровська ГЕС	Самка чи молодий птах плавав біля західної частини греблі приблизно з 14 ⁴⁵ по 15 ³⁰ . Пірнав достатньо близько від берега, поряд з автодорогою з активним рухом.	Р. Bradbeer, В.В. Сижко (Бредбиер, 2007)
1.03.2007	1	-/-	Самка чи молодий птах плавав у нижній частині греблі навпроти нижніх «зап'ятих»* у зграї більш ніж 120 гоголів з 10 ³⁰ до 11 ³⁰ . Потім вони всі разом полетіли й сіли на воду трохи нижче по течії. Морянка активно годувалась.	Р. Bradbeer (Бредбиер, 2007)
10.02.2008	2	-/-	Самки або молоді птахи плавали вище греблі на відкритій від криги ділянці води.	В.В. Сижко, П.Т. Чегорка
25.01.2014	1	-/-	Самка чи молодий птах плавав у нижній частині греблі у великому скупченні гоголів, інколи пірнав.	Р. Bradbeer, О.С. Настаченко (фото), В.А. Волошин
24.01.2017	1	-/-	Самка чи молодий птах плавав у нижній частині греблі у скупченні гоголів.	Р. Bradbeer, О.С. Настаченко
18.11.2018	2	-/-	Дорослі самки тримались у верхній частині греблі з крижням та одним великим норцем (<i>Podiceps cristatus</i>). Морянки відпочивали, пірнали неактивно.	Р. Bradbeer, О.С. Настаченко (фото)
16.02.2020	1	-/-	Доросла самка трималась у нижній частині греблі у скупченні чубатої черні. Морянка переважно спала, зрідка пірнала.	Р. Bradbeer, О.С. Настаченко (фото), Ю.В. Мухін
27.02.2021	1	-/-	Самка чи молодий птах тримався за 3 км вниз по течії від греблі у скупченні близько 500 гоголів.	Р. Bradbeer, О.С. Настаченко (фото), В.О. Гедзюк, І.А. Настаченко, М.М. Сах
22.01.2022	1	-/-	Дорослий самець тримався за 3 км вниз по течії від греблі у скупченні близько 500 гоголів. Птах активно пірнав.	Р. Bradbeer, О.С. Настаченко (фото)
6.02.2022	1	-/-	-/-	Р. Bradbeer, О.П. Варшавський, І.В. Міщенко, В.В. і Т.Р. Нікуленки

Примітка. * Штучні споруди, які виконані у вигляді дугоподібних пірсів для коригування течії на водосховищі.

Пропонуємо надати морянці статус: нечисленний пролітний і зимуючий вид.

Савка (*Oxyura leucoccephala*). Першим для сучасної території області цей вид згадує Б.С. Вальх (1900): «Лід Павлоградом звичайна на весняному прольоті на залитому водою степу, рідкісна на лиманах восени й дуже рідко трапляється влітку». У 1893 р. Б.С. Вальхом цей вид здобувався 14, 16, 17, 18 та 24.04 навесні, 30.09 і 20.10 восени. Весною савки траплялися парами і групами по 4–6 ос.; восени – частіше поодиночі. Також у цій роботі автором вказується, що в Олександрівських плавнях цей вид гніздиться: «Тут її часто вбивали влітку і звідси ж є в мене молодий екземпляр, вбитий на початку серпня 1897 року». Але тут відсутній фактаж про гніздування на території сучасної Дніпропетровщини: не виключено, що мова може йти про сучасну територію Запорізької області. У

монографії (Булахов та ін., 2008) і Червоній книзі області (Пономаренко та ін., 2011в) чомусь вказуються Нікопольські плавні. Крім того, початок серпня за новим стилем – це середина серпня. Тобто, мова йде про час міграції качок.

У наступній роботі Б.С. Вальха (1911) конкретики про гніздування не додалось: «Рідкісна, зустрічається зрідка, але послідовно» – для сходу та заходу губернії, та «Птах у підходящих угіддях не рідкісний для прибережної полоси Дніпра, але переважно плавні, на просторі від м. Олександрівська¹⁰ до межі губернії». Щодо міграції, то Вальх зазначав, що для західної частини губернії савка рідкісна восени й дуже рідкісна для східної частини. А стосовно весняної міграції, писав лише про західну частину губернії – птах у підходящих угіддях не рідкісний.

¹⁰ Нині це м. Запоріжжя.

В.Г. Аверін (1928) повідомляв, що йому було передано мисливцем савку, яку той здобув під час полювання на оз. Гракове неподалік від ст. Бузівка (зараз Придніпровської залізниці). Автор не вказує дату, але оскільки це була молода особина, то її здобули в пізньолітній або осінній період 1928 р.¹¹ З савки було зроблено опудало.

Таким чином, у часи Б.С. Вальха савка могла потенційно гніздитися на території сучасної Дніпропетровщини, але докази цього відсутні.

Після початку 1950-хх рр. савка не реєструвалась (Булахов та ін., 2008). Нам відомо 2 сучасні зустрічі виду.

9.10.2005 р. самка чи молода особина трималася на Петриківському рибгоспі (Сижко, 2007а; Пономаренко та ін., 2011в). Савка відпочивала та іноді пірнала. Часто хвіст тримала під кутом 60 градусів. Деякий час ховала голову, чистила оперення, одного разу змахувала крилами. Савка одиноко плавала на ставку й переміщувалася по різних частинах водойми. Потім вона змістилася до скупчення близько 10 особин чубатих і червоноголових черней; також там було понад 30 великих норців (Р. Bradbeer, В.В. Сижко).

10.10.2010 р. самка чи молода особина трималася на Карачунівському водосховищі, що біля м. Кривий Ріг, разом із чубатими чернями (С.О. Рижков, особ. повід., фото¹²).

Пропонуємо надати савці статус: залітний вид, вірогідно гніздовий у минулому.

Саджа (*Syrhaptus paradoxus*). Попередньо цей вид було включено до складу фауни Дніпропетровської області на підставі роботи Б.С. Вальха (1911) (Сижко, 2007а). У той же час, в іншому списку фауни області (Булахов та ін., 2008) саджа не згадується взагалі. У першоджерелі вказується наступний статус для Катеринославської губернії: «випадкова гніздова для всієї території, а також як випадковий мігрант навесні й випадково зимуючий для західної і східної частин губернії». Скоріше за все, мова йде про масштабну інвазію виду в 1908 р. (Кістяківський, 1957). До речі, в цій же роботі О.Б. Кістяківського пишеться щодо саджі наступне: «Окремі пари гніздилися в степовій зоні (Дніпропетровська область, Асканія-Нова)». Але якщо автор посилався на данні Б.С. Вальха про Катеринославську губернію, то не може бути абсолютної впевненості, що гніздування було саме на Дніпропетровщині.

Судячи з усього, саджа мала широку географію зальотів на цій території. На жаль, жодної конкретної локації Б.С. Вальх не наводить, також це стосується й кількості особин, біотопів тощо. У В.Г. Аверіна (Аверин, 1909) є інформація про спостереження птахів (кількість не вказано) у 3 декаді травня 1908 р. біля с. Варварівка Павлоградського району¹³. Дещо пізніше інвазія 1908 р. згадується в роботі І.І. Барабаша-Нікіфорова (1928). Йдеться про зустріч групи садж із 9 особин, яких спостерігали на початку 1908 р. біля с. Богданівка Дніпровського району¹⁴. Один екземпляр був здобутий, але тушка не збереглася. На

Фото 3. Самець хохітви над луками біля оз. Булахівський Лиман. 4.11.2018 р.

Photo 3. Male Little Bustard.

підставі цих зустрічей, пропонуємо надати саджі статус: інвазійний вид у минулому.

Хохітва (*Tetrax tetrax*). Для регіону першим цей вид згадає Б.С. Вальх (1900). Він писав, що навіть місцями по Павлоградському (міжріччя Малої і Старої Терси) та Новомосковському (біля с. Знаменівка Новомосковського району) повітах вид гніздиться у великих кількостях. А в кінці серпня та на початку вересня 1897 р. хохітва у полінному степу та на толоках біля хут. Варварівка Павлоградського повіту (с. Варварівка Павлоградського району) іноді може траплятися сотнями зграями. У наступній роботі дослідника цей птах наводиться як звичайний гніздовий і мігруючий вид у таблиці для губернії й без подробиць (Вальх, 1911).

Після середини минулого сторіччя хохітва траплялася поодинокими особинами як залітний вид (Булахов та ін., 2008), зокрема в 1967 р. – 1 ос., 1979 р. – 4, 1994 – 1, 1996 – 2, 2001 – 1, а в 1983 р. – знайдена кладка з 5 яєць¹⁵ (Пономаренко та ін., 2011г).¹⁶ Деталі окремих із цих знахідок оприлюднено авторами раніше (Губкін та ін., 1996). Мисливцями здобуто 1 птаха у 1960-ті рр. у Дніпровському (Дніпропетровському) районі. 2.09.1979 р. зі зграйки з 4 птахів здобуто одного в Павлоградському районі, поодинокого самця спостерігали 8.10.1994 р. у Дніпровському (Дніпропетровському) районі.

Нами¹⁷ вид спостерігався на оз. Булахівський Лиман практично в одному й тому ж місці: 8.09.2012 р. – 1 ос. (Настаченко, Бредбьер, 2012); 4.11.2018 р. – самець у післяшлюбному вбранні з характерним свистом від крил вилетів майже з-під ніг із лучної рослинності між селами Булахівка та Карабинівка Павлоградського району (фото 3). Пролетівши на схід метрів 300–400, птах знову сів у

¹⁵ Щодо сучасного гніздування виду є великі сумніви (Сижко, 2010), оскільки відсутні подробиці знахідки та її походження.

¹⁶ Є повідомлення про спостереження 10.04.1994 р. пари хохітв в околицях житлового масиву Бажаново у південно-східній частині Покровського району м. Кривий Ріг (Лукашук, 1996). Судячи з опису місця зустрічі та поведінки птахів, це були фазани (*Phasianus colchicus*). Тим паче, що в узагальнюючій таблиці цей вид відсутній.

¹⁷ В обох випадках це були Р. Bradbeer і О.С. Настаченко.

¹¹ Замітка вийшла в останньому номері журналу (№ 11–12) за 1928 р.

¹² <https://uabirds.org/v2photo.php?l=ru&s=047900092>

¹³ Тоді це був хутір Варварівка Павлоградського повіту.

¹⁴ Тоді це був хутір Богданівка Катеринославського повіту.

Кадастр зустрічей червоношийого норця у Дніпропетровській області в 1994–2023 рр.
Cadastre of records of the Horned Grebe in Dnipropetrovsk region in 1994–2023

Дата	К-ть ос.	Місце зустрічі	Деталі зустрічі	Джерело інформації
13.11.2005	1	Середньодніпровська ГЕС	Дорослий птах у повному зимовому вбранні відмічений неподалік від штучного острова поблизу греблі.	Р. Bradbeer, В.В. Сижко (Бредбіер, 2007)
15.10.2006	1	Петриківський рибгосп	Дорослий птах у повному зимовому вбранні. Спочатку тримався разом із самкою морської черні (<i>Aythya marila</i>) та 12 великими норцями, потім окремо від інших птахів.	Р. Bradbeer, В.В. Сижко
1.10.2016	1	Середньодніпровська ГЕС	Дорослий птах у перехідному в зимове вбранні тримався в затоці в нижній частині греблі у скупченні водно-болотних птахів.	О.С. Настаченко
5.11.2016	1	м. Дніпро	Доросла особина у перехідному в зимове вбранні в оточенні групи великих норців трималась неподалік від коси гребного каналу.	Р. Bradbeer, Ю.В. Мухін
29.11.2016	2	-//-	У повному зимовому або в перехідному в перше зимове вбрання тримались на значній дистанції від берега разом із 3 великими норцями. Від попередньої локації приблизно на відстані 700–1000 м.	Р. Bradbeer, О.С. Настаченко (фото)
1.10.2017	2	понизя р. Самара	У повному зимовому вбранні птахи тримались у південно-західній частині Самарського розливу (нижня течія р. Самара) у зграї з 15 великих норців і одного чорношийого норця (<i>Podiceps nigricollis</i>).	О.С. Настаченко (фото)
16.10.2017	1	-//-	Птах знаходився майже в тому ж місці, що й минулого разу.	О.С. Настаченко (фото), В.В. і Т.Р. Нікуленки
29.10.2017	4	Середньодніпровська ГЕС	Птахи тримались біля групи близько 60 лисок у нижній затоці. Три з них були повністю дорослі в зимовому вбранні, а одна – молода, в перехідному в перше зимове вбрання, мала блідуваті щокі замість яскраво-білих. У цей же час мігрували чорноший норці, обліковано не менш 30 ос.	Р. Bradbeer, О.С. Настаченко (фото), В.В. і Т.Р. Нікуленки
31.12.2017	3	-//-	У повному зимовому вбранні тримались у верхньому б'єфі, два з них були разом, а третій птах – окремо у скупченні водно-болотних птахів. У цей день також обліковано близько 85 великих норців.	Р. Bradbeer, О.С. Настаченко (фото)
7–8.12.2018	1	м. Дніпро	Доросла особина в зимовому вбранні активно годувалась у затоці Дніпра на ж/м Червоний Камінь.	-//-
14.10.2020	1	Середньодніпровська ГЕС	Дорослий птах у зимовому вбранні тримався недалеко від берега в затоці в нижній частині греблі. Там же був і чорноший норець, але вони тримались окремо один від одного.	Р. Bradbeer, О.С. Настаченко (фото 4)
7.11.2020	2	Карачунівське вдсх., околиці м. Кривий Ріг	Дорослі птахи в зимовому вбранні, тримались поряд.	В.М. Севідов (особ. повід., фото)*

Примітка. * <https://uabirds.org/v2photo.php?l=ru&s=048301225>

траву. А через деякий час бачили як він піднявся й полетів на схід. Хохітва трималася на ділянці луки з відносно невисокою травою (до 25–30 см), що межує з масивом очерету та поля. Цікаво, що на полі в момент зустрічі працювали 2 трактори.

Пропонуємо надати хохітві статус: залітний вид.

Степовий журавель (*Grus virgo*). Наприкінці ХХ ст. орнітологами було виявлено, що вид ще гніздиться на території області (Губкин і др., 1994; Сижко, 2007а; Гудина, 2008). На початку ХХІ ст. на Дніпропетровщині він мав статус рідкісного гніздового виду південного сходу області, котрий трапляється під час міграції також на півдні регіону (Булахов та ін., 2008; Пономаренко та ін., 2011г).

В.А. Волошин (2010) в околицях с. Кудашівка Кам'янського (Криничанського) району в Житловій балці спо-

стерігав 27.03.2010 р. 3 птахів і 15.04.2010 р. – 5 птахів в одній зграї з 2 огарями.

Нам удалося відмітити цей вид лише одного разу. 4.05.2021 р. дорослу особину спостерігали (Р. Bradbeer, О.С. Настаченко, є фото) в західній частині оз. Солоний Лиман. Журавель на декілька хвилин сів на мілководну частину лиману до невеликої групи звичайних мартинів (*Chroicocephalus ridibundus*), потім знову полетів. У цей же день спостерігали також незначну міграцію й сірих журавлів (*Grus grus*).

Пропонуємо для степового журавля статус: рідкісний пролітний вид. Сучасне гніздування потребує уточнення.

Червоноший норець (*Podiceps auritus*). Вперше вид на території області зафіксували навесні 1895 р. на

Фото 4. Червоношийй норець у зимовому вбранні в нижній затоці біля Середньодніпровської ГЕС. 14.10.2020 р.
Photo 4. Horned Grebe in winter plumage.

Фото 5. Бурокрила сивка на мілководді південної частини оз. Солоний Лиман. 8.07.2016 р.
Photo 5. Pacific Golden Plover.

Солоному озері¹⁸, де був здобутий дорослий самець у шлюбному вбранні (Вальх, 1900).

У монографії чомусь указується, що вид почали реєструвати з 1982 р. і є лише декілька зустрічей (Булахов та ін., 2008). Сучасний статус червоношийого норця в регіоні зазначається як рідкісний пролітний вид (Пономаренко та ін., 2011д). Наразі відомо 11 зустрічей виду (табл. 6).

Птахів спостерігали у жовтні – листопаді (1.10–29.11), а також двічі взимку: 7–8.12 та 31.12. Реєстрації у грудні можна формально віднести до продовження міграції, частково зимівлі. Наприклад, у 2017 р. початок зими був теплим, мінусових температур не було до січня 2018 р. Міграція проходить переважно по руслу Дніпра.

Зростання кількості реєстрацій червоношийого норця у ХХІ ст. ми пов'язуємо з інтенсифікацією досліджень та покращенням навичок відрізнити його в польових умовах від норця чорношийого. Часто це буває зробити складно, оскільки обидва види звичайно тримаються далеко від берега, тому бажано мати гарну оптику та сприятливі погодні умови, щоб побачити основні польові ознаки. Для визначення виду необхідно обов'язково роздивитися форму щоки в комбінації з пропорцією і формою голови. Якщо птах дорослий у повністю зимовому вбранні, то дуже допомагає в ідентифікації виду яскраво-білий колір щоки.

Поведінка червоношийих норців була досить типовою для роду *Podiceps*: птахи активно пірнали, часто знаходилися в оточенні інших водно-болотяних птахів.

Пропонуємо надати червоношийому норцю статус: нечисленний пролітний вид.

Хрустан (*Charadrius morinellus*). Основні фауністичні роботи (Сижко, 2007а; Булахов та ін., 2008) щодо зустрічей хрустана посилаються лише на Б.С. Вальха (1911). Хоча останній не наводив конкретних локацій, де відмічав або здобував цей вид на території губернії. Лише писав, що це мігруючий вид для сходу («птах у сприятливих угіддях не рідкісний навесні та дуже звичайний восени»), а також для заходу («спорадично за місцем та часом поширений для прибережної смуги Дніпра, але переважно у плавнях,

на просторі від м. Олександрівська¹⁹ до межі губернії» і додавав, що птах у сприятливих угіддях не рідкісний навесні. А щодо осіннього періоду, то вказується те ж саме, що і для весняної міграції, тільки замість спорадично поширеного Б.С. Вальх наводив цього птаха вже як рідкісного: «зустрічається зрідка, але послідовно». За даними формулюваннями не можна стверджувати, що хрустан достовірно відмічався саме на території сучасної області.

По суті, єдина згадка виду з детальним описом є в публікації Ф. Нойбаура (Neubaur, 1951). Автор щоденно з 26 і по 30.10.1943 р. спостерігав у степу недалеко від с. Широке Криворізького району зграйки з 20, 40 та 90–100 ос. хрустана: «Перелітаючи з місця на місце, вони подавали політний поклик “тру-тру-тру” в різних тонах, часто з додаванням високого “у-у-у-у-у-у-у” у швидкій послідовності, після ще і “тру-тру, но, но, но, но” (падаючи на півтону). Птахи були лише трохи обережними».

Відсутність сучасних знахідок виду ми пояснюємо тим, що цей кулик під час міграції зупиняється на полях, навіть ріллі (Кістяківський, 1957; Черничко, 2015; О.С. Настаченко, неопубл. дані), де спеціальні пошуки його не проводилися.

Пропонуємо надати хрустану статус: рідкісний пролітний вид.

Бурокрила сивка (*Pluvialis fulva*). Новий вид у фауні Дніпропетровської області.

На оз. Солоний Лиман 8.07.2016 р. ми (Р. Bradbeer, О.С. Настаченко) спостерігали самця у шлюбному оперенні (фото 5). Птах тримався у групі інших куликів, переважно з турухтанами (*Calidris pugnax*) і чайками (*Vanellus vanellus*). Сивка відпочивала на міліні озера в південній його частині. Загальний вигляд птаха: живіт мав велику площу чорного і в той же час на спині залишався золотистий наліт (візерунок). У польоті виділялися довгі лапи, що виступали за хвіст; спід крил світло-сірого кольору. Навіть візуально птах виглядав більш струнким, ніж золотиста сивка (*P. apricaria*), але в той же час спід крила й низ тіла

¹⁸ Найімовірніше, мова йде про оз. Солоний Лиман.

¹⁹ Олександрівськ, нині це м. Запоріжжя, знаходився в південній частині Катеринославської губернії.

Кадастр зустрічей середнього кроншнепа у Дніпропетровській області в 1994–2023 рр.
Cadastre of records of the Whimbrel in Dnipropetrovsk region in 1994–2023

Дата	К-ть ос.	Місце зустрічі	Деталі зустрічі	Джерело інформації
4.05.2003	1	Самарський рибгосп	Близько 16 ⁰⁰ птах тримався у східній частині рибгоспу у скупченні близько 40 великих грициків (<i>Limosa limosa</i>). Кроншнеп стояв, чистив оперення.	P. Bradbeer, В.В. Вернер (Bradbeer, 2003)
9.05.2003	1	-//-	Птах тримався в західній частині рибгоспу, годувався на напівсухому ставку, потім полетів на схід, подавав поклики.	P. Bradbeer (2003)
2.05.2004	2	оз. Булахівський Лиман	Птахи прилетіли й сіли на залитий водою солонець у північно-західній частині озера, подавали поклик.	P. Bradbeer, W. Scott
9.08.2006	1	гирло р. Домоткань	Птах тримався на луках.	В.В. Сижко
5.10.2008	1	околиці с. Новогурівка Кам'янського (Криничанського) району	Птах пролетів у південному напрямку недалеко від ставка.	В.А. Волошин, В.В. Сижко (Волошин, 2010)
10.04.2009	2	Петриківський рибгосп	Птахи відпочивали на піщаному острові разом із 4 великими кроншнепами (<i>Numenius arquata</i>) та 25 великими грициками. Потім вся ця група кроншнепів перелетіла на другу частину ставка, обидва види подавали поклики.	P. Bradbeer, В.В. Сижко
23.04.2013	1	Середньодніпровська ГЕС	Відпочивав на бетонному березі на північ від греблі Середньодніпровської ГЕС, потім полетів у південному напрямку.	P. Bradbeer
5.04.2015	1	оз. Солоний Лиман	Птах летів у східному напрямку, подавав поклик.	Ю.В. Мухін (особ. повід., фото)
8.04.2016	1	оз. Булахівський Лиман	Годувався на залитому водою солонці в північно-західній частині озера разом із 10 турухтанами, потім полетів у південному напрямку.	P. Bradbeer
28.04.2016	1	Самарський рибгосп	Птах летів із характерним покликом у північно-східному напрямку біля рибгоспу.	О.С. Настаченко (фото)
11.07.2017	1	оз. Солоний Лиман	Кроншнеп поодинокі годувався на північному сході озера на міліні біля узбережжя.	P. Bradbeer
26.04.2019	2	-//-	Птахи відпочивали в західній частині острова, що розташований у центрі озера.	-//-

були світлішими, ніж у американської сивки (*P. dominica*): в останньої темно-сірий спід крила й загальний вид птаха, що сидить, ще темніший, ніж у бурокрилої сивки. Під час польоту бурокрила сивка подала типовий поклик.

В Україні цей кулик має статус залітного виду (Кістяківський, 1957; Дядичева, Кинда, 1998; Grishchenko, 2004; Черничко, 2015 та ін.). Такий же його статус і для Дніпропетровської області.

Середній кроншнеп (*Numenius phaeopus*). Згідно даних монографії (Булахов та ін., 2008) та Червоної книги області (Пономаренко та ін., 2011e), на Дніпропетровщині здобувався на початку ХХ ст., після 1950-х рр. рідкісний залітний вид. Зауважимо, що твердження про перебування виду на початку ХХ ст. ґрунтується на даних Б.С. Вальха (1911).²⁰ Але в цитованій публікації Б.С. Вальх пише про західну частину губернії, вказуючи наступне: «Знайдений (або екземпляр здобутий) на прибережній смугі р. Дніпро, переважно у плавнях, на просторі від м. Олександрівська до меж губернії». Таким чином, ці дані можуть стосуватися, як сучасної території Дніпропетровської, так і Запорізької областей.

Фактично перша достовірна знахідка для області була 10.05.1909 р. біля с. Тарасівка Верхньодніпровського по-

віту (нині це Кам'янський район), птаха здобули на березі Дніпра (Барабаш-Нікіфоров, 1928).

Наразі відомо 12 зустрічей виду (табл. 7).

Птахів спостерігали в І декаді квітня – І декаді травня (5.04–10.05, n = 10) та ІІ декаді липня – І декаді жовтня (11.07–5.10, n = 3) (Барабаш-Нікіфоров, 1928; табл. 7).

Переважно траплялися поодинокі особини, лише тричі бачили двох птахів.

Ми вважаємо, що в регіоні – це нечисленний пролітний вид, а не рідкісний залітний, як вказано в монографії (Булахов та ін., 2008). На це один із авторів звертав увагу в рецензії на монографію (Сижко, 2010).

Малий грицик (*Limosa lapponica*). У Дніпропетровській області має статус пролітного виду (Булахов та ін., 2008). Перше спостереження його для області датується 1893 р.: малого грицика здобуто 26.09 на лимані Гнилокиш в околицях Павлограда (Вальх, 1900).

Наразі відомо 5 зустрічей виду (табл. 8).

Малих грициків спостерігали під час весняної міграції у травні (31.05, n = 1), а під час осінньої міграції – у ІІІ декаді вересня – І декаді жовтня (21.09–5.10, n = 5) (Вальх, 1900; табл. 8). Вид відмічався в більшості випадків на рибгоспах.

Пропонуємо надати малому грицику статус: рідкісний пролітний вид.

²⁰ Це ж стосується й узагальнення В.В. Сижка (2007a).

Кадастр зустрічей малого грищика у Дніпропетровській області в 1994–2023 рр.
Cadastre of records of the Bar-tailed Godwit in Dnipropetrovsk region in 1994–2023

Дата	К-ть ос.	Місце зустрічі	Деталі зустрічі	Джерело інформації
28.09.2003	1	Самарський рибгосп	Молодий птах годувався разом із 8 великими грищиками приблизно з 13 ⁰⁰ і до 15 ³⁰ .	Р. Bradbeer (Bradbeer, 2003; Сижко, Бредбір, 2005)
31.05.2004	1	-//-	Дорослий птах у шлюбному вбранні годувався й відпочивав, двічі залітав у зграйки інших куликів, раз подавав поклик.	Р. Bradbeer (Сижко, Бредбір, 2005)
29.09.2005	1	Петриківський рибгосп	Молодий птах активно годувався разом із 4 великими грищиками.	Р. Bradbeer (Сижко, Бредбір, 2005)
21.09.2006	2	-//-	Молоді особини годувалися по краю води разом із молодими турухтанами.	Р. Bradbeer
5.10.2013	1	-//-	Молодий птах активно годувався разом із 16 великими грищиками. Сапсан (<i>Falco peregrinus</i>) намагався робити атаку на цю групу грищиків.	Р. Bradbeer, О.С. Настаченко (фото)

Ісландський побережник (*Calidris canutus*). У Дніпропетровській області має статус нечисленого пролітного виду (Булахов та ін., 2008). Перше спостереження його датується 1895 р.: 6 птахів було здобуто зі зграї у 20 ос. 24.09 в околицях м. Павлоград. Птахи трималися відкритого піщаного болота біля р. Самара (Вальх, 1900). Крім того, є інформація про те, що в листопаді 1943 р. кількох ісландських побережників на південь від м. Нікополь спостерігав проф. R. Stempel, але без подробиць (Neubaur, 1951). Вірогідніше за все, мова йде про заболочену низовину в долині Дніпра. Ми припускаємо, що це сучасна територія Нікопольського району Дніпропетровщини.

Наразі відомо 11 зустрічей виду (табл. 9).

Ісландських побережників спостерігали лише під час осінньої міграції у III декаді серпня – III декаді вересня (27.08–24.09, n = 12)²¹ (Вальх, 1900; табл. 9). Більшість спостережень припадає на 2001–2005 рр. Саме в ці роки були сприятливі умови для зупинок виду, працював Самарський рибгосп. Восени ісландський побережник відмічався щороку.

Ми згодні з тим статусом, який указаний у монографії по Дніпропетровській області (Булахов та ін., 2008): нечисленний пролітний вид.

²¹ Без урахування інформації про спостереження виду в листопаді (Neubaur, 1951).

Таблиця 9

Кадастр зустрічей ісландського побережника у Дніпропетровській області в 1994–2023 рр.
Cadastre of records of the Red Knot in Dnipropetrovsk region in 1994–2023

Дата	К-ть ос.	Місце зустрічі	Деталі зустрічі	Джерело інформації
27.08.2001	1	Середньодніпровська ГЕС	Птах годувався на мулистому мілководді в затоці нижче за течією від греблі.	Р. Bradbeer (Bradbeer, 2003; Бредбиер, 2007)
21.09.2002	1	Самарський рибгосп	Молода особина	Р. Bradbeer (Bradbeer, 2003)
4.09.2003	2	-//-	На тому ж самому місці тримались молоді особини.	Bradbeer, 2003
8.09.2003	1	-//-	-//-	-//-
11.09.2004	1	оз. Солоний Лиман	Птах у східній частині озера.	Р. Bradbeer
4.09.2005	1	Середньодніпровська ГЕС	Птаха виявили на штучному бетонному острові вище (західніше) за течією від греблі.	Р. Bradbeer (Бредбиер, 2007)
8.09.2005	1	Самарський рибгосп	Молода особина.	Р. Bradbeer
15.09.2005	3	-//-	Дорослі особини в зимовому оперенні тримались однією групою.	-//-
5–6.09. 2016	1	оз. Булахівський Лиман	Молода особина. Рівень води був дуже низьким. 11.09. 2016 р. лиман повністю висох і куликів там уже не було.	Р. Bradbeer, В.Ю. Кайстро (особ. повід.)
3.09.2017	2	-//-	Молоді особини тримались у скупченні різних видів куликів, але переважно разом із турухтанами та болотяними побережниками (<i>Calidris falcinellus</i>). Рівень води на лимані був дуже низьким.	Р. Bradbeer, О.С. Настаченко (фото)
14.09.2019	1	Середньодніпровська ГЕС	Активно годувався разом із молодими турухтанами на мілководному мулистому острівці в нижній частині греблі в середині затоки.	Р. Bradbeer

Кадастр зустрічей степового дерихвоста у Дніпропетровській області в 1994–2023 рр.
Cadastre of records of the Black-winged Pratincole in Dnipropetrovsk region in 1994–2023

Дата	К-ть ос.	Місце зустрічі	Деталі зустрічі	Джерело інформації
13.09.2008	2*	околиці с. Вовніги Дніпровського (Солонянського) району	Дорослі особини з характерними покликами транзитом пролетіли вздовж берега Дніпра в західному напрямку не дуже високо над землею.	О.С. Настаченко (Настаченко, 2010)
3.08.2010	2	оз. Булахівський Лиман	Молоді особини відпочивали на міліні, чистили оперення, через спеку відкривали дзьоби, пили воду; зрідка підбирали з землі корм, ігнорували інших куликів. У цей же час там було близько 70 чайок, 50 болотяних коловодників, 25 турухтанів і 21 червоногрудий побережник, усі вони відпочивали на висохлій частині озера. Лементували і поверталися назад, подавали характерні поклики. Між собою були на відстані від 5 до 20 м.	P. Bradbeer
8.08.2010	4	-/-	У птахів була така ж сама поведінка, як і 3.08.2010 р. У цей же день було мінімум 60 довгоногів (<i>Himantopus himantopus</i>) і 20 чайок.	-/-
22.08.2010	2	-/-	Виявлено протягом дня. Птахи неодноразово полували в повітрі й потім сідали поряд на відпочинок. Там же трималось 48 болотяних побережників.	-/-
4.09.2010	2	-/-	Поведінка така ж, як і 22.08.2010 р. Дерихвости окремо від інших куликів відпочивали на ледве вологому солонці.	О.С. Настаченко (фото)
4.09.2015	2	-/-	Відпочивали, зрідка піднімались у повітря для полювання за комахами і знову сідали. Птахи сиділи на міліні в західній частині лиману у зграї куликів, серед яких були 42 чорногрудих побережники. Дерихвости часто подавали поклики. Птахів спостерігали з 13 ³⁰ до 14 ⁴⁵ .	P. Bradbeer
26.08.2018	4	-/-	Молоді особини, трималися весь час разом. Часто сиділи на маленьких острівцях мулу з великими куликами: чайками, турухтанами та бекасами (<i>Gallinago gallinago</i>). Рівень води для куликів був достатнім, але стрімко падав унаслідок відсутності опадів у кінці серпня.	О.С. Настаченко (фото)
2.09.2018	4	-/-	Птахи продовжували триматися на дрібних калюжах. 15.09 лиман повністю висох, жодних куликів не виявлено.	-/-
23.08.2021	10	-/-	Зграя молодих особин. Разом відпочивали на міліні, часто сиділи близько один до одного та постійно підлітали до великих куликів. Майже регулярно однією групою вилітали полювати за комахами у степ.	О.С. Настаченко (фото 6)

Примітка. * У публікації помилково вказано 2 пари.

Арктичний побережник (*Calidris melanotos*). Перша зустріч цього кулика для Дніпропетровської області та країни загалом відбулася 26.09.2004 р. (P. Bradbeer) на Петриківському рибгоспі (Сижко, Бредбір, 2005). На тому ж самому ставку рибгоспу 14.09.2008 р. знову зустріли арктичного побережника. Птаха побачили приблизно об 11⁴⁵. Це була, як і попереднього разу, молода особина (P. Bradbeer).

Птах активно годувався, шукав їжу на поверхні вологої багнюки на межі лінії води, чистився, купався. Ставок діючий, наповнений водою, в цей день там були рибалки. Побережник безупинно ходив, переважно сам по собі, іноді зближався з малим побережником (*C. minuta*). Конкретно в цій локації більше не було представників групи *Calidris*, а тільки деякі турухтани, що тримались окремо. Арктичний побережник вишукував здобич переважно з поверхні й одного разу намагався дослідити мул на мілководді. Але через короткий дзьоб він не діставав безхребетних, як це

роблять, наприклад, чорногруді побережники (*C. alpina*), безпосередньо з самого мулу. Близько 13⁰⁰ через фактор турбування він із іншими куликами на деякий час зник з поля зору. Повертаючись з маршруту близько 17⁰⁰, автор знахідки знову виявив його на колишньому місці.

Птах помітно виділявся й за допомогою наявних оптичних засобів визначений за низкою ознак. Він здавався трохи більшим за чорногрудого побережника, хоча останнього не було в полі зору для порівняння. Разом із тим, він був такого ж розміру, що й перевізник (*Actitis hypoleucos*). Дзьоб виглядав закоротким для поширених в Україні куликів роду *Calidris* і був трохи вигнутим на кінці. Ноги у птаха були не дуже довгими, неясного зеленувато-жовтого кольору. Він здавався пузатим, трохи горбатим. Центр ваги припадав на середину довжини тіла. Коли, подібно до турухтана, птах витягував шию, вона виглядала довшою, ніж у чорногрудого побережника, та інколи шия була відведена до тіла. Найбільш помітна для визначен-

ня риса пір'я – чітке розмежування між густо вкритою цяточками верхньою частиною грудей, що закінчується класичним «горжетом», та повністю білою нижньою частиною грудей і живота. Плями на грудях коричневі на жовтуватому фоні. Птах мав чітку «брову» (смугу над оком) кремового кольору із натяком на ще одну блідувату смугу ще вище («розділену брову»). Щодо голови, то вона смугаста, але смуги не настільки розмежовані, як у болотяного побережника. Пір'я на спині виглядало наче луска через бліді краї. На спині, зверху та знизу були чіткі V-подібні смуги. У гарному сонячному світлі, з південного сходу птах виглядав вохригим. У тьмянішому світлі, приблизно о 5-й вечора, він здавався темнішим, з густо-чорними грудями, загалом нагадуючи дорослого білого побережника (*C. alba*) в літньому оперенні. Коли раніше він здійснив короткий політ, було видно темну смугу на куприку та тонку й малопомітну білу смугу вздовж крила.

Серед куликів у цей же день, окрім згаданих вище, були: болотяний коловодник (*Tringa glareola*) та 6 малих побережників, молоді червоногруді побережники (*Calidris ferruginea*) та молоді з дорослими чорногруді побережники, кожного з видів більше 20 ос.

Останнім часом із причини неповноцінного функціонування рибгоспів у регіоні майже відсутні необхідні біотопи, на яких може зупинитись арктичний побережник, як він це робить в інших країнах Європи. Наприклад, у сусідній Угорщині цей вид здебільшого зустрічається саме на рибгоспах у період осіннього спуску води там.²²

Щодо статусу перебування арктичного побережника в області та країні, то він залишається залітним видом.

Лучний дерихвіст (*Glareola pratincola*). У Дніпропетровській області нині рідкісний залітний птах (Пономаренко та ін., 2011е). Історично гніздився в регіоні з кінця 1950-х рр. і до 1965 р. на солончакових луках Обухівських заплав колишнього Дніпропетровського району (Булахов та ін., 2008). Було відомо про колонію чисельністю до 20 пар.

З тих пір і по сьогодні відомо лише два (P. Bradbeer) випадки зальотів у середині травня.

19.05.2001 р. – 3 дорослі ос. поводити себе як на гніздовій території, часто «кланялися». Це було біля оз. Булахівський Лиман (Bradbeer, 2003).

11.05.2013 р. – 2 птахи летіли над оз. Солоний Лиман на південний схід.

Пропонуємо надати лучному дерихвосту статус: залітний вид.

Степовий дерихвіст (*G. nordmanni*). З кінця XIX ст. до початку XXI ст. цей птах у Дніпропетровській області змінив статус перебування з чисельного гніздового і пролітного виду до зникаючого гніздового (Вальх, 1900, 1911; Булахов та ін., 2008). Так, наприклад, остання відома гніздова колонія, біля с. Булахівка, зменшилася до 1–4 гніздових пар. За даними Червоної книги області (Пономаренко та ін., 2011ж), ситуація у кращій бік не змінилася.

Востаннє гніздування виду в регіоні ми спостерігали (P. Bradbeer) у 2003 р. на оз. Булахівський Лиман (Bradbeer, 2003). Після 2003 р. степовий дерихвіст трапляється лише під час осінньої міграції (табл. 10).

Фото 6. 5 із 10 степових дерихвостів відпочивають на мілководді оз. Булахівський Лиман. 23.08.2021 р.
Photo 6. Black-winged Pratincoles resting in shallow water.

Ключовим місцем зупинок цих птахів під час осінньої міграції є оз. Булахівський Лиман. Тут їх спостерігали в I декаді серпня – II декаді вересня: 3.08–13.09 від 1 до 10 ос. Більшість були молодими особинами.

Певний інтерес мають спостереження за поведінкою степового дерихвоста на оз. Булахівський Лиман. Птахів ми помічали, коли вони сиділи на міліні або в момент розльоту чи посадки на ґрунт і в польоті. Дерихвости часто кружляли над самим озером, але в пошуках їжі відлітали переважно у степ і через якийсь час знову поверталися до тих же мілин, де відпочивали раніше (неодноразово бачили птахів із повним волом). На мілинах завжди вибирали такі місця, щоб можна було сісти поруч із великими куликами: чайка, турухтан і навіть одного разу бачили поруч із куликом-сорокою (*Haematopus ostralegus*). У місцях відпочинку вони також пили воду та купалися. Дерихвости більшу частину часу тримаються разом, відпочивають чи летять на полювання.

4 степових дерихвости відмічені 28.07.1943 р. на ставку біля с. Єлизаветівка сучасного Дніпровського району (Błaszyk, Steinbacher, 1954).

Пропонуємо надати степовому дерихвосту статус: залітний вид.

Дерихвіст (*Glareola* sp.). У шести випадках спостерігали не визначених до виду дерихвостів.²³

4.05.2003 р. – 1 ос. швидко й досить низько летіла над Самарським рибгоспом близько 13¹⁵.

5.05.2004 р. – 1 ос. бачили в польоті над оз. Солоний Лиман, птах досить стрімко летів над східною частиною.

1.10.2007 р. – 1 ос. відпочивала на міліні ставка, де був низький рівень води, у зграї з 200 чайками на Петриківському рибгоспі. Потім зграя двічі активно перелітала і знову сідала. Бачили як дерихвіст полював у повітрі на комах між 12⁰⁰ та 13⁰⁰, піднімався високо й потім знову перемістився на ставок і сів на попереднє місце.

21.06.2011 р. – 1 ос. відпочивала разом із 80 чайками на ставку Петриківського рибгоспу.

3.08.2015 р. – 1 ос. сиділа з чайками (більше 70 ос.) на оз. Булахівський Лиман, потім птахи разом полетіли на схід.

²² <https://www.mme.hu/en/magyarorszagszmadarai/madaradatbazis-calmel>

²³ Птахів відмічав P. Bradbeer.

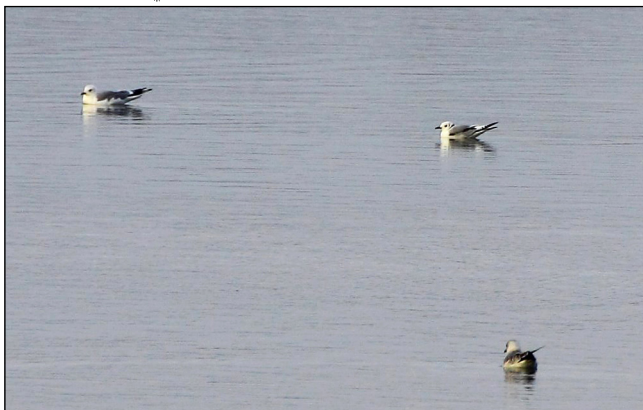

Фото 7. Трипаллий мартин разом з іншими мартинами відпочиває на Дніпрі навпроти центральної набережної м. Дніпро. 5.01.2017 р.

Photo 7. Black-legged Kittiwake with other gulls.

5.09.2016 р. – 2 ос. сиділи у групі з 400 турухтанами, 70 великими грициками і 60 чайками на оз. Булахівський Лиман. Дерихвости інколи злітали для полювання за комахами. Наступного дня одного птаха в цьому ж місці сфотографував В.Ю. Кайстро.²⁴ Він вважав, що це був лучний дерихвіст, але якість фото не дозволяє однозначно стверджувати, що це не степовий.

Трипаллий мартин (*Rissa tridactyla*). Раніше на території області не спостерігався (Булахов та ін., 2008). Наразі відомі 5 реєстрації, усі на Дніпрі в межах м. Дніпро.

4–8.11.2013 р. – молодю особину спостерігали (Р. Bradbeer, О.С. Настаченко (фото)) на ж/м Перемога-6 (Настаченко, Бредбьер, 2013).

10.11.2015 р. – молода особина відмічена на центральній набережній міста. У цьому ж місці трималося близько 100 звичайних мартинів. Спочатку трипаллий мартин сидів на воді, іноді літав досить близько від берега. Одного разу подав поклик. Неодноразово проявляв агресію щодо звичайних мартинів. Потім полетів униз по течії у східному напрямку (Р. Bradbeer).

5.01.2017 р. – молодого птаха спостерігали у групі сивих (*Larus canus*) і жовтоногих мартинів (*L. cachinnans*) на центральній набережній міста. Птах певно щойно підлетів, оскільки до цього ми протягом 30 хв. проводили обліки, але його не бачили. Через 4–5 хв. трипаллий мартин полетів угору по течії в західному напрямку (Р. Bradbeer, О.С. Настаченко (фото 7)).

3.11.2020 р. – молодого птаха спостерігали кілька хвилин на центральній набережній міста, потім він полетів униз по течії у східному напрямку (Р. Bradbeer).

26.12.2023 р. – молода особина разом із молодим сивим мартинком пролетіла в північно-західному напрямку вздовж берега р. Самари, в гирловій частині неподалік від її впадіння в р. Дніпро на території сел. Шевченко, що розташоване в межах м. Дніпро (Є.В. Лобода, особ. повід., фото).

Як бачимо, спостерігали виключно молодих птахів, більшість зустрічей відбулася в I декаді листопада: 3.11–10.11, також є два спостереження взимку: 26.12 та 5.01.

Фото 8. Один із двох молодих середземноморських мартинів відпочиває разом з іншими мартинами на мілководді оз. Булахівський Лиман. 29.07.2023 р.

Photo 8. Young Mediterranean Gull with other gulls.

Пропонуємо надати трипалому мартину статус: рідкісний пролітний та зимуючий вид.

Тонкодзьобий мартин (*Chroicocephalus genei*). Раніше на території області не спостерігався (Булахов та ін., 2008). Наразі відомо 3 реєстрації, всі на оз. Солоний Лиман.

7.05.2016 р. – 2 ос. відмічено близько 14³⁰. Цього дня стояла похмура погода з дрібним дощем, була значною мірою виражена міграція малого мартинка (*Hydrocoloeus minutus*) – обліковано близько 80 дорослих особин. У західній частині озера є традиційне місце скупчення відпочиваючих малих мартинів, що ми фіксуємо переважно щороку у травні під час міграції (Р. Bradbeer, О.С. Настаченко). Саме над цим скупченням вдалося виявити тонкодзьобих мартинів, які пролітали в північному напрямку. О 15⁰⁰ вони перелетіли й сіли на острів озера й відпочивали там близько півгодини. Потім знову полетіли на південний захід до групи малих мартинів і там сиділи поряд з ними на воді, іноді на березі, активно годувались. Імовірно за все, ці птахи були однорічними. Вони виглядали як дорослі, але на кінці хвоста була тонка чорна смуга. Один із птахів мав слабо виражений коричневий колір на передньому краї крила. Тонкодзьобих мартинів спостерігали приблизно до 16¹⁵, потім вони полетіли на північ вздовж берега (Р. Bradbeer);

15.06.2019 р. – не менш як 5 дорослих особин стояли на мілководній частині озера трохи західніше від острова. Це було приблизно о 13⁰⁰. Потім мартини полетіли у східну частину озера. Близько 16¹⁵ виявлено 6 дорослих особин на невеликому прісному озері, що розташоване трохи на схід від Солоного Лиману. Птахи час від часу здьобували якихось безхребетних із поверхні води. Після того, як поряд проїхала автівка, тонкодзьобі мартини полетіли разом із жовтоногими мартинами на захід, можливо туди, де ми їх побачили спочатку (Р. Bradbeer).

12.09.2021 р. – дорослий та однорічний птах ходили по мілководдю озера в південній його частині поряд з іншими мартинами та куликами, але тримались окремо від звичайних мартинів (Р. Bradbeer, О.С. Настаченко, В.С. Пилипишин та М.М. Сах (фото)).

²⁴ <https://uabirds.org/v2photo.php?l=ru&s=046000532>

Кадастр зустрічей середземноморського мартина у Дніпропетровській області в 1994–2023 рр.
Cadastre of records of the Mediterranean Gull in Dnipropetrovsk region in 1994–2023

Дата	К-ть ос.	Місце зустрічі	Деталі зустрічі	Джерело інформації
14.06.1994	1	м. Верхньодніпровськ, міське сміттєзвалище	Відмічено молодого птаха у скупченні жовтоногих мартинів.	В.В. Сижко (Сижко, Бредбір, 2005)
9.05.2003	1	Самарський рибгосп	Доросла особина у шлюбному вбранні трималась на острові великого південного ставка в загальній групі разом з іншими мартинами та крячками.	Р. Bradbeer (Сижко, Бредбір, 2005)
29.10.2006	1	Середньодніпровська ГЕС	Молода особина сиділа на бетонному березі й потім літала у верхній частині греблі.	Р. Bradbeer, В.В. Сижко (Бредбіер, 2007)
18.08.2010	1	оз. Солоний Лиман	Молода особина сиділа поодиноким у східній частині лиману на прісному озері.	Р. Bradbeer
20–24.10.2015	1	м. Дніпро, центральна набережна	Молоду особину спостерігали 5 днів. Неодноразово бачили як мартин активно щось збирав із поверхні води. Оскільки ця локація – місце відвідування багатьох людей і підгодовування птахів (голубів, мартинів та качок), то й цей мартин також не відмовлявся отримувати корм від людей; часто показував агресію по відношенню до звичайних мартинів, іноді забирав їжу в голубів. Протягом цих днів птах на очі показувався нерегулярно, але часто. Іноді сидів на пірсі, іноді на воді. 24.10 сів на паркан навпроти церкви.	Р. Bradbeer, О.С. Настаченко (фото), В.Ю. Кайстро
29.07.2016	1	оз. Солоний Лиман	Молода особина сиділа на воді у скупченні 500 звичайних мартинів у південній частині лиману. Трохи годувалася, щось збирала з поверхні води. Пізніше активно літала і змістилась у західну частину лиману, зникнувши з поля зору. Це було близько 9 ³⁰ .	Р. Bradbeer
28.07.2018	1	-/-	Доросла особина трималась у скупченні звичайних мартинів, довгоногів, 3 круглодзьобих плавунців (<i>Phalaropus lobatus</i>) на прісному озері.	Р. Bradbeer, О.С. Настаченко (фото)
20.09–3.10.2018	1	м. Дніпро, центральна набережна	Молодого птаха неодноразово спостерігали протягом зазначеного періоду. Він тримався у скупченні звичайних мартинів. Іноді відпочивав на пірсі й годувався на міліні.	-/-
14.10.2020	3	Середньодніпровська ГЕС	Молоді птахи тримались у верхній частині греблі. Вони годувались разом із сивими та звичайними мартинами.	-/-
8.11.2020	2	-/-	-/-	-/-
3.09.2020	1	лиман біля с. Орлівщина	Молодий птах тримався в західній частині лиману, сидів на воді, іноді щось збирав з поверхні.	Р. Bradbeer
1.08.2021	3	оз. Солоний Лиман	Молоді особини літали над озером, зрідка бачили їх на воді.	Р. Bradbeer, О.С. Настаченко (фото), В.В. і Т.Р. Нікуленки
30.08.2021	3	-/-	-/-	С.А. Камінський (особ. повід., фото)*
5.09.2021	24	-/-	Молоді особини відпочивали на висохлій східній частині озера у скупченні кількох десятків звичайних мартинів.	Р. Bradbeer, О.С. Настаченко (фото)
29.07.2023	2	оз. Булахівський Лиман	Молоді особини відпочивали на висохлому солонці серед скупчення звичайних та малих мартинів.	О.С. Настаченко (фото 8)
19.11.2023	1	острів Самарський	Доросла особина в зимовому вбранні сіла на калюжу, що утворилася на польовій дорозі у східній частині острова.	Є.В. Лобода (особ. повід., фото)**
25.11.2023	1	м. Дніпро	Дорослий птах кілька разів пролітав уздовж берега р. Самари в гирловій частині неподалік від її впадіння у Дніпро на території сел. Шевченко. Скоріше за все, цей же мартин тримався там ще 28.11.2023 р. (Ю.В. Мухін, особ. повід.).	О.С. Настаченко (фото) та ін.

Примітки. * <https://ebird.org/checklist/S94059929>

** <https://ebird.org/checklist/S154794297/>

Пропонуємо надати тонкодзьобому мартину статус: рідкісний пролітний та літуючий вид.

Середземноморський мартин (*Ichthyaetus melanocephalus*). До фауни області занесений на підставі двох

реєстрацій птахів у 1994 та 2003 рр. (Сижко, Бредбір, 2005) як рідкісний залітний вид (Булахов та ін., 2008). Зазначимо, що вид на Дніпровському водосховищі спостерігався в червні 1959 р. (Стаховський, Мясоедова, 1962),

Кадастр зустрічей полярного мартина у Дніпропетровській області в 1994–2023 рр.
Cadastre of records of the Glaucous Gull in Dnipropetrovsk region in 1994–2023

Дата	К-ть ос.	Місце зустрічі	Деталі зустрічі	Джерело інформації
9.01.2006	1	Середньодніпровська ГЕС	Молодий птах тримався на греблі.	Р. Bradbeer (Сижко, Бредбір, 2005; Бредбіер, 2007)
11.12.2016	1	-/-	Молодий птах пролетів над спостерігачами й сів у затоці нижньої частини греблі на мілководді до чорноголових реготунів (<i>Ichthyaetus ichthyaetus</i>) та жовтоногих мартинів. Пізніше полетів у тому ж напрямку, звідки прилетів.	Р. Bradbeer, О.С. Настаченко (фото 9)
15.12.2016	1	м. Дніпро, центральна набережна	Молодий птах близько 15 ³⁰ стояв на кризі Дніпра у скупченні з близько 1000 жовтоногих мартинів. Приблизно за 200 м від берега була невелика ополонка, на яку прилітали купатись і чистити оперення мартини, в тому числі й полярний мартин. На наступний день ополонка зникла, а разом з нею і скупчення мартинів.	Р. Bradbeer
12.02.2017	1	Середньодніпровська ГЕС	Молодий птах сидів на крижині разом із групою жовтоногих і сивих мартинів біля греблі.	В.М. Севідов (особ. повід., фото)*
28.02.2018	1	м. Дніпро, центральна набережна	Молодий птах тримався у скупченні жовтоногих мартинів на центральній набережній м. Дніпро.	Р. Bradbeer, В.В. Нікуленко
3.03.2018	1	-/-	-/-	О.С. Настаченко (фото), В.В. Нікуленко
6.03.2018	1	-/-	-/-	В.Ю. Кайстро (фото)**
21.02.2021	1	Середньодніпровська ГЕС	Молодий птах знаходився у нижній частині греблі Середньодніпровської ГЕС.	Р. Bradbeer, О.П. Варшавський, В.В. і Т.Р. Нікуленки (фото)*** та І.В. Міщенко
23.02.2021	1	-/-	Близько 15 ³⁰ на залишках криги почали збиратися на ночівлю жовтоногі мартини. Серед них виявлено молодого полярного мартина, коли згряя піднялась у повітря.	О.С. Настаченко

Примітки. * <http://uabirds.org/v2photo.php?l=ru&s=048300458>

** <https://uabirds.org/v2photo.php?l=ru&s=046000886>

*** <https://ebird.org/checklist/S82135389>

але, на жаль, подробиці автори не повідомляють. Наразі відомо 17 реєстрацій виду (табл. 11).

У більшості випадків спостерігали молодих особин і тільки двічі бачили дорослих птахів у шлюбному вбранні. Також більша частина реєстрацій стосуються зустрічей

Фото 9. Полярний мартин летить над затокою нижче греблі Середньодніпровської ГЕС. 11.12.2016 р.
Photo 9. Glaucous Gull in flight.

поодиноких птахів, рідше трапляються зграйки з 2–24 ос. Більшість спостережень припадає на період осінньої міграції (28.07–28.11, n = 15). Одне спостереження стосується весняної міграції (9.05) та одне – літніх кочівель (14.06).

Пропонуємо надати середземноморському мартину статус: нечисленний пролітний та літучий вид.

Полярний мартин (*Larus hyperboreus*). До фауни області включений на підставі однієї реєстрації птаха у 2006 р. (Сижко, Бредбір, 2005) як залітний вид (Булахов та ін., 2008). Наразі відомо 9 реєстрацій 6 особин (табл. 12).

Птахів спостерігали у проміжок часу між 11.12–6.03, всі особини були молодими.

Пропонуємо надати полярному мартину статус: рідкісний зимуючий вид.

Сріблястий мартин (*L. argentatus*). Тривалий час сріблястий мартин розглядався систематиками як єдиний вид із багатьма підвидами, пізніше вони були «підняті» до рангу виду. Вже на початку ХХІ ст. сріблястий і жовтоногий мартини в орнітофауні України фігурують як окремі види (Grishchenko, 2004; Фесенко, Бокотей, 2007). Тому на час виходу монографії (Булахов та ін., 2008) у фауні області значився лише жовтоногий мартин, а сріблястий «зник». Перша згадка про сріблястого мартина для області відноситься до початку 2000-х рр. (Сижко, 2007а), але на

Кадастр зустрічей чорнодзьобого крячка у Дніпропетровській області в 1994–2023 рр.
Cadastre of records of the Gull-billed Tern in Dnipropetrovsk region in 1994–2023

Дата	К-ть ос.	Місце зустрічі	Деталі зустрічі	Джерело інформації
27.05.2000*	2	оз. Булахівський Лиман	Сиділи з чайками в північно-західній частині озера в пообідя. Потім підлетіла група з 25 білощоких крячків (<i>Chlidonias hybrida</i>) і 17 звичайних мартинів. Пізніше птахи полетіли на луки на захід у пошуках комах. Одного разу крячки напали на великого яструба (<i>Accipiter gentilis</i>), що летів на північ у напрямку Самарського бору. Птахи трималися принаймні до 15 ³⁰ в тому ж районі. Активно подавали поклики.	Р. Bradbeer (Сижко, Бредбір, 2005)
2.05.2002	1	Самарський рибгосп	Сидів на водній рослинності разом зі звичайними мартинами на великому південно-східному ставку з низьким рівнем води.	Р. Bradbeer, М.А. Листопадський (Сижко, Бредбір, 2005)
28.05.2002	1	-//-	Птах тримався того ж самого місця, сидів самостійно на піщаному березі, зрідка літав.	Р. Bradbeer (Сижко, Бредбір, 2005)
6.06.2004*	1	оз. Булахівський Лиман	Летів на схід над луками на північ від лиману в пошуках комах близько 11 ⁰⁰ .	Р. Bradbeer, В.В. Вернер (Сижко, Бредбір, 2005)
7.06.2012	1	оз. Велике	Птах сидів у скупченні мартинів та крячків на міліні.	Р. Bradbeer, О.С. Настаченко (фото)
28.04.2013	1	оз. Булахівський Лиман	Птах на північному заході озера летів у східному напрямку.	-//-
19.05.2013	1	оз. Солоний Лиман	Птах летів уздовж берега в західному напрямку. Потім бачили його ще раз у південній частині озера.	Р. Bradbeer, О.С. Настаченко (фото), Ю.В. Мухін
17.06.2014	1	оз. Булахівський Лиман	Птах ловив у польоті комах над південною частиною озера.	Р. Bradbeer
25.05.2019	2	оз. Солоний Лиман	Птахи летіли на захід уздовж північного берега, спускаючись до поверхні води.	-//-
31.05.2021	1	-//-	Птах летів на північ уздовж західного берега, ненадовго призупинився, потім продовжив шлях на північ.	-//-
11.06.2021	2	оз. Булахівський Лиман	Дорослі птахи полювали на комах недалеко від озера.	Ю.М. Кодруль (фото)**

Примітки. * У статті (Сижко, Бредбір, 2005) ці дати вказані не вірно.

** <https://uabirds.org/v2photo.php?l=ru&s=047501870>

жаль без конкретних деталей про знахідки.²⁵ Тому наш спостереження цього виду мають певний інтерес. Переважно нам він траплявся на Дніпрі в межах обласного центру та на греблі Середньодніпровської ГЕС, а також на Кам'янському водосховищі в межах м. Верхньодніпровськ в осінньо-зимовий період (з 6.09 по 16.01).

19.10.2006 р. – 1 дорослий птах на Кам'янському водосховищі в м. Верхньодніпровськ (В.В. Сижко).

10.01.2016 р. – 1 напівдорослого птаха в зимовому вбранні відмічено в нижній частині Середньодніпровської ГЕС (О.С. Настаченко, фото).

28.12.2016 р. – 1 дорослу чи напівдорослу особину та одного трьохрічного птаха спостерігали на центральній набережній м. Дніпро у скупченні з близько 1000 жовтоногих мартинів на кризі. Вдалося добре роздивитися строкатість на голові, більш крупні бліді очі, ніж у жовтоногого мартина; загальний габітус компактніший, ніж у жовтоногого мартина (Р. Bradbeer).

2.01.2019 р. – мінімум 4 різновікових особини сріблястого мартина: 2 дорослих птахи в зимовому вбранні,

1 напівдорослий і 1 молода особина трималися відносно недалеко від пірсу яхт-клубу «Січ» у м. Дніпро у скупченні жовтоногих та інших мартинів (Р. Bradbeer, О.С. Настаченко (фото)).

6.09.2020 р. – 1 дорослого птаха в зимовому вбранні бачили там же, він сидів на міліні серед групи мінімум із 80 жовтоногих мартинів та 30 чорноголових реготунів (О.С. Настаченко, фото).

16.01.2021 р. – 1 дорослого птаха у другій половині дня спостерігали там же, на кризі серед 1500 жовтоногих мартинів (Р. Bradbeer).

3.12.2023 р. – 1 дорослу особину в зимовому вбранні помітили на березі р. Самари в гирловій частині неподалік від її впадіння у Дніпро на території сел. Шевченко, що розташоване в межах м. Дніпро. Птах тримався відносно недалеко від берега серед невеликої групи інших мартинів, переважно жовтоногих і сивих. У цей же день відмітили міграцію різних мартинів, у тому числі був помічений 1 дорослий малий мартин (О.С. Настаченко, О.Ю. Присяжнюк (фото), С.В. Нудьга).

Пропонуємо надати сріблястому мартину статус: нечисленний пролітний і зимуючий вид. Також на території Дніпропетровської області можливі зустрічі іншого так-

²⁵ Це стосується й білошийого чекана (*Saxicola maurus*), хоча на гніздуванні він почав з'являтися у регіоні недавно (див. нижче).

Кадастр зустрічей каспійського крячка у Дніпропетровській області в 1994–2023 рр.
Cadastre of records of the Caspian Tern in Dnipropetrovsk region in 1994–2023

Дата	К-ть ос.	Місце зустрічі	Деталі зустрічі	Джерело інформації
4.09.1997	2	Самарський рибгосп	Виявлені дорослий та молодий птахи.	P. Bradbeer (Сижко, Бредбір, 2005)
31.05.2004	1	-//-	Молодий птах з оперенням, перехідним у доросле вбрання.	-//-
10.04.2005	2	Петриківський рибгосп	Птахи тримались на ставку.	-//-
1.10.2005	1	околиці с. Заріччя Кам'янського (Верхньодніпровського) району	Птаха спостерігали над акваторією водосховища в гирлі р. Домоткань.	В.В. Сижко (Сижко, Бредбір, 2005)
8.06.2011	4	оз. Солоний Лиман	Дорослі птахи у шлюбному вбранні відпочивали у скупченні більше 200 звичайних мартинів на південному березі близько 15 ⁰⁰ у сонячну погоду й досить жаркий день.	P. Bradbeer
27.05.2018	1	-//-	Дорослий птах летів над східною частиною озера з характерним криком. Потім бачили його відпочиваючим на мілководді острова разом із річковим крячком, 4 чоботарями (<i>Recurvirostra avosetta</i>) та 2 жовтоногими мартинами.	О.С. Настаченко (фото), М.В. Скирпан
28.07.2018	1	-//-	Дорослий птах сидів у скупченні звичайних мартинів у західній частині озера.	P. Bradbeer, О.С. Настаченко (фото)

сону, виділеного в самостійний вид – скельного мартина (*L. michahellis*).

Чорнодзьобий крячок (*Gelochelidon nilotica*). На підставі трьох реєстрацій (Сижко, Бредбір, 2005) чорнодзьобому крячку надано статус залітного виду (Булахов та ін., 2008). В околицях с. Вищетарасівка Нікопольського (Томаківського) району цього річний самець здобутий 25.08.1956 р. П.П. Орловим (Пекло, 19976).

Наразі відомо 11 реєстрацій виду (табл. 13).

Всі зустрічі стосуються весняної міграції: 28.04–17.06. Лише одного разу птах був здобутий восени: 25.08.

У більшості випадків траплялися поодинокі птахи, лише тричі спостерігали по дві особини.

Пропонуємо надати чорнодзьобому крячку статус: нечисленний пролітний вид.

Каспійський крячок (*Hydroprogne caspia*). У Дніпропетровській області має статус залітного виду, фіксується з 1979 р. (Булахов та ін., 2008). У Червоній книзі області (Пономаренко та ін., 2011з) згадується 10 реєстрацій виду: 1979–1981 рр. (по 2 птахи), 1991 (4), 1993 (3), 1997 (2), 1991 (1), 2002 (2), 2004 (1), 2005 (3), 2009 (1).

Наразі відомо 7 реєстрацій каспійського крячка (табл. 14). Птахів спостерігали під час весняної та осінньої міграції і літніх кочівель між 10.04 і 1.10, від 1 до 4 особин. За даними Л.О. Смогоржевського (1970), через внутрішні області України йде проліт каспійських крячків північних популяцій, причому він став регулярним лише після створення каскаду водосховищ на Дніпрі.

Пропонуємо надати каспійському крячку статус: нечисленний пролітний та кочуючий вид.

Рябодзьобий крячок (*Thalasseus sandvicensis*). У Дніпропетровській області вид має статус випадково залітного (Булахов та ін., 2008). Відомо лише 3 зустрічі.

27.05.1999 р. – 1 ос. відмічено (P. Bradbeer) на Самарському рибгоспі (Сижко, Бредбір, 2005).

3.06.2007 р. дорослий птах у шлюбному вбранні відпочивав на мілководді затоки біля нижньої частини греблі Середньодніпровської ГЕС у скупченні більше 100 річкових крячків близько 10⁰⁰. Крячок кілька разів злітав, але не полював і потім знову сідав на міліну (P. Bradbeer).

Третя реєстрація стосується особини, поміченої GPS-GSM передавачем в Естонії (Jaanus Elts / BirdLife Estonia). Птах залетів на територію області 7.09.2023 р. о 14³⁸, у цей момент він летів транзитом без зупинки над руслом Дніпра з Кіровоградської області на південний схід у напрямку м. Кам'янське. О 16⁰⁷ крячок долетів до аванпорту Середньодніпровської ГЕС. Скоріше за все, птах деякий час годувався, бо він кружляв біля штучного бетонного острова в затоці біля верхньої частині греблі, але вже через 3 хв. крячок продовжив міграцію й полетів на південний схід, цього разу змінивши курс. Рябодзьобий крячок пролетів над правобережною частиною м. Кам'янське, а далі продовжив рух на південь. О 16²⁸ птах мігрував над північною частиною с. Благовіщенка Кам'янського району, після чого знову змінив напрям польоту на південний схід у бік смт Томаківка Нікопольського району. Покинув територію області птах у цьому ж районі, пролетівши над с. Вищетарасівка і полетів далі над Запорізькою областю аж до Утлюцького лиману, куди прибув о 21⁰⁶ цього ж дня. Трек переміщення поміченого супутниковим передавачем рябодзьобого крячка можна подивитися на сторінці автора кільцювання у Фейсбуці.²⁶

Спостереження Б.С. Вальха (1911) рябодзьобого крячка стосувалися лише приморського півдня Катеринославської губернії.²⁷

²⁶ <https://www.facebook.com/jaanus.elts/posts/pfbid0hTzEh36VyVoZ9uewPH4FWrQXtKTvpeue3wS2D4AJWLFWnREStyaqv8eDCjeYMEg3l>

²⁷ Нині це Маріупольський район Донецької області.

Кадастр зустрічей червоношиїї гагари у Дніпропетровській області в 1994–2023 рр.
Cadastre of records of the Red-throated Diver in Dnipropetrovsk region in 1994–2023

Дата	К-ть ос.	Місце зустрічі	Деталі зустрічі	Джерело інформації
27.10.1996	1	м. Дніпро, ж/м Перемога-6	Дорослий птах, що мав фрагменти червоного кольору на горлі, тримався поблизу коси гребного каналу.	P. Bradbeer
24.10.1998	1	Самарський рибгосп	Птах тримався разом із двома чорношиїми гагарами (<i>G. arctica</i>).	-//-
19–20.11.2001	1	м. Дніпро, ж/м Перемога-6	Трималась у штучній затоці, деякий час на віддалі 40–50 м від берега. Наступного дня птах залишався на місці, але дещо далі.	P. Bradbeer, В.В. Вернер
2.11.2004	1	м. Верхньодніпровськ	На Кам'янському водосховищі була спіймана місцевим жителем на березі.	В.В. Сижко
15.11.2008	2	Середньодніпровська ГЕС	Гагари трималися біля греблі у верхній її частині в затоці аванпорту. Між собою вони були на відстані близько 100 м.	P. Bradbeer
5.11.2016	1	м. Дніпро, ж/м Перемога-6	Доросла особина в повністю зимовому вбранні спочатку трималась у затоці приблизно за 200 м від берега, але поступово змістилась до русла річки, де знаходилися також 2 чорношиї гагари.	-//-
12.11.2017	1	м. Дніпро, ж/м Черво-ний Камінь	Трималась нижче по течії від безіменної коси поодиноким й разом із чорношиєю гагарою.	P. Bradbeer, О.С. Настаченко (фото)
27.10.2018	1	м. Дніпро, центральна набережна	Птах знаходився на воді на значній відстані, потім злетів, зробив 3 кола над місцем, де сидів, і полетів вниз по течії у східному напрямку.	О.С. Настаченко (фото), В.В. Нікуленко
2.11.2018	1	м. Дніпро, ж/м Черво-ний Камінь	Трималась нижче по течії від безіменної коси.	P. Bradbeer, О.С. Настаченко (фото)
29.10.2022	1	-//-	-//-	О.С. Настаченко (фото), В.В. Нікуленко

Пропонуємо надати рябодзьобому крячку статус: рідкісний пролітний та кочуючий вид.

Середній поморник (*Stercorarius pomarinus*). У списках птахів області не згадується (Сижко, 2007а; Булахов та ін., 2008). П.П. Орлов 20.10.1957 р. здобув 1 ос. на Каховському водосховищі біля м. Нікополь (Пекло, 1997б).

Пропонуємо надати середньому поморнику статус: залітний вид.

Короткохвостий поморник (*S. parasiticus*). У Дніпропетровській області має статус випадково залітного виду. Фіксувався переважно по руслу Дніпра й на водосховищах. Трапляється найчастіше у вересні, жовтні, майже завжди поодиноким (Булахов та ін., 2008). У рецензії на цитовану монографію зазначається, що це рідкісний мігрант, а не випадково залітний вид (Сижко, 2010).

Ми бачили цього поморника лише двічі. 22.08.2002 р. дорослий птах світлої морфи летів низько на захід над греблею Середньодніпровської ГЕС близько 15⁴⁰ (P. Bradbeer). Під час польоту він побачив річкового крячка й погнався за ним (Бредбьер, 2007).

3.09.2010 р. біля о-ва Кучугури (гирло р. Самара) на південь летів молодий птах світлої чи проміжної морфи (В.В. Сижко).

Пропонуємо надати короткохвостому поморнику статус: рідкісний пролітний вид.

Поморник (*Stercorarius sp.*). Варто згадати також зустріч невизначених особин, котрих спостерігали в той же день (22.08.2002 р.) і майже в тому ж місці, де бачили короткохвостого поморника біля Середньодніпровської ГЕС

(див. вище). 10 поморників летіли в південному напрямку близько 13²⁰ дещо вище по течії від греблі (P. Bradbeer). День був теплий, ясний із невеликим серпанком, вітер південно-західний. Два птахи з цієї групи були світлої морфи. Долетівши до правого берега, поморники піднялися, набрали висоту і зникли з виду (Бредбьер, 2007).

Червоношия гагара (*Gavia stellata*). В області має статус нечисленного мігранта, осіння міграція більш виражена (Булахов та ін., 2008; Пономаренко та ін., 2011и). Першим для регіону відмічав Б.С. Вальх 5.11.1897 р. Тоді був здобутий старий самець на оз. Великому²⁸ (Вальх, 1900).

Наразі відомо 10 реєстрацій виду (табл. 15).

Всі зустрічі стосуються осінньої міграції: 24.10–20.11. У більшості випадків траплялися поодинокі птахи, лише раз спостерігали дві особини. Частіше всього червоношию гагару спостерігали на Дніпрі.

Пропонуємо залишити статус червоношиї гагари без змін: нечисленний пролітний вид.

Малий баклан (*Microcarbo pygmaeus*). В області має статус залітного виду (Булахов та ін., 2008; Пономаренко та ін., 2011и). Наразі відомо 6 реєстрацій (табл. 16).

Малого баклана спостерігали під час весняної й осінньої міграцій, кочівель та взимку.

Пропонуємо надати йому статус: рідкісний пролітний та зимуючий вид.

²⁸ У роботі вказано оз. Великий Лиман, скоріше всього це оз. Велике біля с. Знаменівка Новомосковського району.

Кадастр зустрічей малого баклана у Дніпропетровській області в 1994–2023 рр.
Cadastre of records of the Pygmy Cormorant in Dnipropetrovsk region in 1994–2023

Дата	К-ть ос.	Місце зустрічі	Деталі зустрічі	Джерело інформації
7.05.2001	4	Самарський рибгосп	Дорослі особини тримались на одному зі ставків рибгоспу.	P. Bradbeer (Сижко, Бредбір, 2005)
26.08.2008	2	Середньодніпровська ГЕС	Молоді птахи спостерігалися в затоці біля нижньої частини греблі близько 13 ⁰⁰ . Вони прилетіли зі сходу й сіли на воду у скупчення великих норців і лисок. Поблизу знаходилось близько 100 великих бакланів (<i>Phalacrocorax carbo</i>), але разом вони не тримались. Малі баклани іноді пірнали, годувалися. Близько 15 ³⁰ всі птахи, що перебували в затоці, були чимось налякані й розлетілись, малі баклани полетіли у східному напрямку.	P. Bradbeer
22.09.2009	1	Петриківський рибгосп	Доросла особина в післяшлюбному вбранні активно пірнала на одному зі ставків. Ми побачили птаха близько 11 ³⁰ . Баклан полював недалеко від масиву очерету. Часто тільки його голову було видно над водою. Потім птах сідав на очерет, сушив крила.	P. Bradbeer, В.В. Сижко
25.01.2009	4	Середньодніпровська ГЕС	Птахи кружляли відносно високо над пірсом у нижній частині греблі близько 11 ³⁰ , потім полетіли вниз по течії у східному напрямку. Верхній б'єф був укритий кригою.	P. Bradbeer
21.05.2016	1	околиці с. Дебальцеве Синельниковського (Васильківського) району	Птах тримався на Дебальцевському лимані.	Р.І. Барабаш (особ. повід.)
8.08.2023	1	Миколаївське водосховище	Птах сидів на сухому дереві разом із великими бакланами в південній частині водойми, ближче до м. Марганець.	К.Є. Кормина (фото)*

Примітка. * <https://ebird.org/checklist/S146773870>

Коровайка (*Plegadis falcinellus*). У Дніпропетровській області має статус залітного виду (Булахов та ін., 2008; Коцюруба, 2011в). У той же час, є інформація (Губкін та ін., 1996) про спостереження виводка з 4 пташенят у 1993 р. в очеретяних заростях заплавної озера у Дніпровському (Дніпропетровському) районі. Авторами не вказано дату спостереження й інші подробиці, тому ми не включаємо цей вид до гніздової фауни області. Також факт гніздування ставить під сумнів і О.М. Гудина (2007).

Опублікованих даних про зустрічі виду досить мало. Першим для сучасної території Дніпропетровської області коровайку згадує Б.С. Вальх (1900): «бачив засушені голови п'яти коровайок, вбитих навесні 1894 р. в долині р. Малої Тернівки, в Павлоградському повіті». П.П. Орлов здобув молоду самку 11.08.1951 р. в околицях с. Грушівка (колишнє Ленінське) Криворізького (Апостолівського) району (Пекло, 1997а). Коровайку здобуто під час проведення орнітологічних досліджень у червні 1953–1954 рр. у районі Базавлукських плавнів (Стаховський, Мясоедова, 1957). Є дані про спостереження виду 30.04.1990 р. та 8.05.1992 р. на солончакових озерах Павлоградського району (Губкін та ін., 1996). У вересні 1990 р. зграйку з 6 коровайок спостерігав В.В. Хорунжий в околицях смт Васильківка колишнього Васильківського району (Гудина, 2007).

Наразі відомо понад 28 реєстрацій виду (табл. 17).

Коровайок спостерігали під час весняної міграції (7.04–17.05, n = 9), літніх кочівель (7.06–16.06, n = 4) та осінньої міграції (2.07–22.09, n = 15).

Як бачимо з таблиці 17, у роки, коли в літній період не висихають заплавні луки, коровайка може кочувати в регіоні протягом деякого часу в різні періоди літа. Також можна згадати публікацію, що описує це явище й під час Другої світової війни (Neubaur, 1951). Автор зазначає, що на водних просторах відкритої Придніпровської низовини між с. Приморське²⁹ Василівського району Запорізької області й м. Нікополь коровайка не була рідкістю у весняно-літні місяці і додає, що «Птахи полюють триматися разом, тому часто можна побачити зграї по 20–25 птахів. Їм подобається шукати їжу на мілководних болотах у низовині Конки, де вони привертають увагу своєю довірливістю».

Пропонуємо надати коровайці статус: нечисленний пролітний та кочуючий влітку вид.

Косар (*Platalea leucorodia*). У Дніпропетровській області має статус залітного виду (Булахов та ін., 2008; Пономаренко та ін., 2011і), який спостерігався лише у травні. У більш ранній публікації є вказівка на зустріч виду 7.05.1993 р. на солончакових водоймах Павлоградського району, зазначено, що вона єдина для області в сучасний період (Губкін та ін., 1996).

Для нинішньої території області вперше згадується Б.С. Вальхом (1900), який спостерігав групу з 6 косарів у 1894 р. з 30.03 по 5.04 в околицях м. Павлоград. Зграя постійно змінювала дислокацію: трималася на берегах р. Самара, на її численних рукавах або заплавної болотах.

²⁹ До 1964 р. село мало назву Царицин Кут.

Наразі відомо 6 реєстрацій. Усі вони припадають на період літніх кочівель і початок осінньої міграції: 7.06–23.07 (табл. 18). За літературними даними (Вальх, 1900; Губкін та ін., 1996), весною птахів спостерігали з 30.03 по 7.05.

Пропонуємо надати косарю статус: рідкісний пролітний та кочуючий влітку вид.

Кучерявий пелікан (*Pelecanus crispus*). Першим для сучасної Дніпропетровщини цей вид згадує Б.С. Вальх (1911): «У кінці 90-х рр. у Дніпровських плавнях, вище Нікополя, влітку пелікани були звичайні, а в 60-х роках водились під Нікополем у численних кількостях; кажуть що вони тримаються там і зараз».

Таблиця 17

Кадастр зустрічей коровайки у Дніпропетровській області в 1994–2023 рр.
Cadastre of records of the Glossy Ibis in Dnipropetrovsk region in 1994–2023

Дата	К-ть ос.	Місце зустрічі	Деталі зустрічі	Джерело інформації
1	2	3	4	5
8.06.2001	2	Петриківський рибгосп	Вірогідно дорослі особини годувалися на наполовину спушеному ставку.	P. Bradbeer
16.06.2001	1	оз. Булахівський Лиман	Дорослий птах летів на схід.	-/-
31.07.2002	2	Петриківський рибгосп	Прилетіли й сіли на ставок.	-/-
17.05.2006	2	оз. Булахівський Лиман	Дорослі птахи піднялися зі зграї більше 30 великих білих чапель (<i>Ardea alba</i>) та окремих сірих чапель (<i>A. cinerea</i>). Їх налякав очеретяний лунь (<i>Circus aeruginosus</i>). Після чого коровайки розлетілися в різні боки.	-/-
12.06.2006	4	Самарський рибгосп	Гелікоптер підняв дорослих птахів, яких автор не міг бачити. Пізніше вони полетіли на північний ставок, що нагадував луку, й там годувалися на міліні з низькою залитою водою травою.	-/-
22.09.2009	1	Петриківський рибгосп	Птах пролетів на південний схід біля продуктивного ставка.	P. Bradbeer, В.В. Сижко
28.04.2013	1	оз. Булахівський Лиман	Дорослий птах спочатку сидів у прихованому від авторів масивом очерету місці, потім полетів на схід.	P. Bradbeer, О.С. Настаченко (фото)
7.06.2014	1	Самарський рибгосп	Доросла особина годувалася на залитому ставку серед пташиного різноманіття. Потім птахів щось налякало й вони почали розлітатися, коровайка теж.	Ю.В. Мухін (особ. повід, фото)
5.05.2015	1	околиці с. Широке Криворізького району	Птах тримався на луках недалеко від ставка, що знаходиться в західній частині села.	А.Л. Сальнік (фото) ¹
29.04.2016	5	оз. Булахівський Лиман	Дорослі птахи прилетіли з півдня й сіли на болото біля солонця близько 13 ⁰⁰ . Потім їх бачили на північному заході озера, звідки вони полетіли в західному напрямку.	P. Bradbeer
2.07.2016	7	околиці с. Авдотівка Криворізького (Софіївського) району	Коровайки трималися на залитій водою луці недалеко від ставка.	В.М. Севідов (особ. повід, фото) ²
5.08.2016	3	оз. Булахівський Лиман	Коровайки тримались у східній частині озера. Близько 10 ⁰⁰ і 15 ³⁰ їх відмічено в загальній групі птахів, яка запанікувала та розлетілась. Після 10 ⁰⁰ коровайки сідали на мокрий мул вологої луки й там годувались.	P. Bradbeer
8.05.2022	9	між м. Павлоград та с. Тернівка	Дві зграйки з 4 і 5 ос. трималися на численних озерах заплави р. Самара.	P.O. Рись (особ. повід, фото)
7.04.2023 ³	55	околиці м. Марганець	Птахи годувалися зграєю на луках південної частини Миколаївського водосховища.	К.Є. Кормина (фото) ⁴
23.07.2023	2	окол. с. Богуслав Павлоградського району	Птахи сиділи на залитій водою луці поряд із заплавою р. Самара. Потім полетіли в західному напрямку.	P.O. Рись (особ. повід, фото)
12.05.2023	4	околиці м. Марганець	Птахи годувалися зграєю на луках південної частини Миколаївського водосховища.	К.Є. Кормина ⁵
26.07.2023	1	околиці с. Новопавлівка Синельниківського (Межівського) району	Птах сидів на ґрунтовій дорозі поряд із залитими водою луками в заплаві р. Солоня недалеко від села.	В.В. Гаврилов (особ. повід.)
6.08.2023 ⁶	7	-/-	Птахи трималися на просторих луках серед зграї чайок недалеко від попереднього місця трохи вище по течії річки.	P. Bradbeer, О.С. Настаченко (фото), В.В. і М.В. Гаврилови
8.08.2023	7	околиці м. Марганець	Північніше залізничного вокзалу група коровайок летіла над луками заплави р. Томаківка.	К.Є. Кормина ⁷
10–14.08.2023	1	ок. с. Богуслав Павлоградського району	Коровайка трималась у тому ж місці, що й 23.07.2023 (див. вище) більш-менш постійно.	P.O. Рись (особ. повід., фото)

Закінчення таблиці 17

End of the Table 17

1	2	3	4	5
15.08.2023	7	-//-	Птахи трималися на залитій водою луці.	-//-
17.08.2023	8	околиці м. Марганець	Птахи годувалися зграєю на луках південної частини Миколаївського водосховища.	К.Є. Кормина ⁸
18.08.2023	2	-//-	-//-	К.Є. Кормина ⁹
18.08.2023	3	окол. с. Богуслав Павлоградського району	Птахи трималися на залитій водою луці.	Р.О. Рись (особ. повід., фото)

Примітки. ¹ <https://uabirds.org/v2photo.php?l=ru&s=045300007>

² <https://uabirds.org/v2photo.php?l=ru&s=048300355>

³ 10 і 13 квітня спостерігали поодиноких птахів.

⁴ <https://ebird.org/checklist/S132920089>

⁵ <https://ebird.org/checklist/S137184937>

⁶ 7 та 8 серпня відмічено 6 коровайок (В.В. Гаврилов, особ. повід.).

⁷ <https://ebird.org/checklist/S146774010>

⁸ <https://ebird.org/checklist/S147477252>

⁹ <https://ebird.org/checklist/S147541917>

Нині у Дніпропетровській області цей птах має статус рідкісного залітного й інколи літучого виду, спостерігали від 1 до 6 особин одночасно (Булахов та ін., 2008; Коцюруба, Стригунов, 2011). У більш ранній публікації (Губкін та ін., 1996) зазначено, що зустрічаються поодинокі особини. Вид спостерігали на Кам'янському водосховищі 25.10.1959 р. та на оз. Булахівський Лиман 5.05.1993 р.

У ХХІ ст. відомо 2 реєстрації виду.

28.05.2007 р. на оз. Солоний Лиман близько 13⁰⁰ у західній частині острова помічено кучерявого пелікана, який стояв на міліні (Р. Bradbeer, В.В. Сижко). Варто відмітити, що цей острів щороку слугує місцем колоніального гніздування жовтоногого мартина та поодиноких пар чорноголового реготуна. Пелікан намагався відпочивати на острові, але мартини його атакували, прагнули вигнати з колонії, на що пелікан реагував специфічно: направляв дзьоб догори, неодноразово відкривав його. Через 10 хв. пелікан усе ж піднявся в повітря, покружляв над озером і

полетів у західному напрямку. Важливо уточнити, що птах прилетів на острів незадовго до того, як ми його побачили, оскільки ми це місце раніше оглядали. Це була напівдоросла особина, про що свідчить забарвлення: ноги сірі, груди трохи вохристі, дзьоб не такий яскравий, як у шлюбному вбранні; птах мав невеликий чубчик. Загальне забарвлення тіла білувате, трохи сіре. Виразно бачили бліде око, яке не було оточене рожевою шкіряною «маскою». У польоті було помітно, що знизу кінцівки крил були темно-сірими, а другорядні махові зверху – білуваті й не чорні.

19.06.2011 р. Д.Л. Бондарев спостерігав 1 ос. на ухвісті о. Крячаний, що розташований на території природного заповідника «Дніпровсько-Орільський» (Коцюруба, Стригунов, 2011; Пономаренко та ін., 2018).

Пропонуємо надати кучерявому пелікану статус: залітний вид.

Стерв'ятник (*Neophron percnopterus*). Залітний вид (Булахов та ін., 2008; Стригунов та ін., 2011). Після пер-

Таблиця 18

Кадастр зустрічей косяря у Дніпропетровській області в 1994–2023 рр.

Cadastre of records of the Spoonbill in Dnipropetrovsk region in 1994–2023

Дата	К-ть ос.	Місце зустрічі	Деталі зустрічі	Джерело інформації
13, 15.06.2000	1	Самарський рибгосп	Молодий птах годувався на ставку та відпочивав на міліні.	Р. Bradbeer, П.Т. Чегорка
21.06.2009	4	околиці с. Авдотівка Криворізького (Софіївського) району	Птахи трималися на ставку.	В.В. Сижко
7.06.2012	1	окол. с. Орлівщина Новомосковського району	Дорослий птах кружляв над озером деякий час і потім зник з поля зору.	Р. Bradbeer, О.С. Настаченко (фото)
9.07.2016	2	оз. Булахівський Лиман	Відмічені молодий і дорослий птахи.	В.Ю. Кайстро (фото)*
23.07.2016	1	-//-	Молодий птах кружляв деякий час над озером, а потім полетів у західному напрямку.	Р. Bradbeer
8.07.2018	1	-//-	Молодий птах летів над озером.	О.В. та А.С. Малигіни (особ. повід., фото)**

Примітки. * <http://www.uabirds.org/v2photo.php?l=ru&s=046000468>

** <http://uabirds.org/v2photo.php?l=ru&s=053300292>

шого спостереження виду в області 23, 25³⁰ і 28.07.2000 р. на околицях кошари біля балки Бражино за 1,5 км на північний схід від с. Івано-Михайлівка Новомосковського району (Пономаренко, 2001) додалося 2 нових реєстрації, одна з яких завдяки супутниковій телеметрії.

Стерв'ятник з ім'ям Dobromir, помічений у гнізді на півночі Болгарії у 2012 р., згідно карти переміщень, пролетів територією Дніпропетровської області. 5.08.2014 р. він із північного сходу Миколаївщини попрямував у напрямку м. Кривий Ріг, облетівши його з півночі. Далі перетнув р. Дніпро через Дніпропетровську область приблизно на половині відстані від м. Дніпро до м. Запоріжжя. Продовжив рух на північний схід і наступного дня точка вже була неподалік від м. Павлоград. Далі птах попрямував на північний схід до р. Сіверський Донець (Цвельх и др., 2018).

Ще раз стерв'ятника спостерігали 6.07.2017 р. близько 10³⁰ поблизу с. Спаське (P. Bradbeer). Спочатку він летів разом із десятком круків (*Corvus corax*). Згодом птахи набрали висоту й дещо змістилися на схід. Потім стерв'ятник залишився тільки з одним круком. Розмір хижача був приблизно з малого підорлика (*Clanga pomarina*). На крилах – контраст як у підорликів, птах майже не махав крилами. Хвіст мав вигляд клина. Стерв'ятник полетів у західному напрямку, пролетівши поряд зі спостережником, і в черговий раз набрав висоту та шез із поля зору. Птах мав значну довжину хвоста, махові пера добре виділялись у вигляді «пальців», линяння не помічено. Голова була вузькою, шия – довгою, дзьоб видовжений і тонкий. По віку птаха визначили як особину, якій рік і більше. Крила він тримав ніби трохи попереду. Статура виглядала таким чином: крила достатньо довгі й тіло не широке.

Пропонуємо залишити статус стерв'ятника без змін – залітний вид.

Чорний гриф (*Aegypius monachus*). Залітний вид. На території Дніпропетровщини раніше не реєструвався (Цвельх и др., 2018 та ін.). До складу фауни регіону чорний гриф занесений на підставі супутникової телеметрії. Птах з ім'ям Dzhanli, помічений GPS-GSM передавачем у Болгарії, двічі пролітав через територію Дніпропетровської області.³¹

Залетівши зі сторони Харківщини, птах з'явився неподалік від с. Йосипівка Новомосковського району 27.03.2022 р. о 16³² та продовжив свій переліт, о 16³² пролетів через південну околицю м. Перещепине й до 17³² ще летів у напрямку південного сходу, зупинившись на ночівлю в полезахисній лісосмузі між селами Солонці й Олександрівка Павлоградського району. Наступного дня близько 9²⁸ птах продовжив рух у східному напрямку в бік м. Лозова та приблизно о 10⁰⁸ покинув територію області, залетівши на Харківщину. Ще варто відмітити, що близько 9⁴⁸ птах пролетів дещо південніше орнітологічного заказника державного значення «Волошанська дача».

Наступного разу гриф пролетів територією Криворізького району. Трохи східніше с. Павлівка 10.05.2022 р. о 16³⁰ гриф залетів з боку Кіровоградської області та продо-

вжив рух на південний схід у напрямку Карачунівського водосховища. О 16⁵⁰ хижак трохи північніше с. Мусіївка розвернувся на південь і о 17¹⁰ долетів до локації, розташованої на північний схід від с. Полтавка. Потім знову змінив курс на південний схід і попрямував у бік м. Зеленодольськ та пролетів південніше цього міста. О 18¹⁰ гриф покинув територію області, продовжуючи летіти на південний схід до берега Дніпра на Херсонщині.

Цікаво, що птах інколи летів досить швидко й високо: 72 й більше км/год, інколи швидкість сягала 105 км/год. Причому, висоти могли доходити до позначки 773 м н.р.м.

Вся інформація щодо детального переміщення чорного грифа надана нам згідно дозволу організаторів проекту. Додаткова інформація взята з Балканського сайту збереження хижих птахів³², а також сайту Українського центру досліджень хижих птахів³³.

Пропонуємо надати чорному грифу статус: залітний вид.

Малий підорлик (*Clanga pomarina*). Даних про перебування виду на території області обмаль. У монографії (Булахов та ін., 2008) він згадується як літучий вид на підставі спостережень Б.С. Вальха (1911) в західній частині Катеринославської губернії та реєстрації птаха у 2003 р. (Сижко, Бредбір, 2005). Зазначимо, що в цитованій праці Б.С. Вальха надано інформацію для східної, західної та північної частин губернії в таблиці: «рідкісний, зустрічається зрідка на гніздуванні й на прольоті» без жодних деталей. Оскільки територіально західна частина губернії та сучасна територія Дніпропетровської області співпадають лише частково, стверджувати, що вид спостерігався саме на території області, не коректно. Стосовно східної та північної частин губернії, які Б.С. Вальх теж указує в таблиці, то тут також не можна бути впевненим, що були реєстрації й тим паче гніздування на території Дніпропетровщини.

Під час досліджень хижих птахів степової зони України, 28.06.2002 р. виявлено територіальну пару малих підорликів біля с. Пушкарівка Кам'янського (Верхньодніпровського) району (Стригунов та ін., 2008). На підставі цього спостереження припускається гніздування не більше 5–6 пар малого підорлика на території регіону згідно Червоної книги Дніпропетровської області (Стригунов, Милобог, 2011а).

Наразі відомо 7 реєстрацій виду під час міграцій та літніх кочівель (табл. 19).

Пропонуємо надати малому підорлику статус: нечисленний пролітний і літучий та ймовірно гніздовий вид.

Великий підорлик (*C. clanga*). Тривалий час вважався гніздовим видом, починаючи з робіт Б.С. Вальха (1900, 1911) й закінчуючи монографією (Булахов та ін., 2008), доки В.В. Сижко (2008) не звернув увагу на плутанину, пов'язану з тим, що могильників вважали за великих підорликів. Це стосується і знахідок гнізд О.Д. Колесниковим (1965, 1979) у Самарському лісі. В.В. Сижко (2010) поставив загалом під сумнів гніздування виду на

³⁰ У цитованій публікації невірно вказано дату – 25.08.

³¹ Bright Future for Black Vulture LIFE14 NAT/BG/649.

³² https://greenbalkans.org/birdsofprey/indexdetails.php?menu_id=79&elem_id=4684

³³ <https://raptors.org.ua/6451#ref>

Кадастр зустрічей малого підорлика у Дніпропетровській області в 1994–2023 рр.
Cadastre of records of the Lesser Spotted Eagle in Dnipropetrovsk region in 1994–2023

Дата	К-ть ос.	Місце зустрічі	Деталі зустрічі	Джерело інформації
9.05.2003	1	заказник «Новоселівський лиман»	Птах вилетів із масиву кущів і дерев на луках близько 10 ⁴⁵ , коли проходили поряд із ним, та швидко піднявся вгору. Він виглядав меншим і компактнішим за могольника (<i>Aquila heliaca</i>) та більш кремезним за орла-карлика (<i>Hieraetus pennatus</i>). Оскільки орел був високо, а сонце яскраве, то складно було визначити його вік. У підорлика верхня частина голови й шия були бліді, золотисті. Верхня частина крила бліда – ця риса була помічена, коли він низько летів, перш ніж зник за деревами. Все це контрастує з його загальним темним, але не дуже коричневим оперенням. Була чітко виражена біла пляма на верхніх основних і блідих верхніх покривах хвоста. Іноді він робив вражаюче пірнання і обертася. Одного разу звичайний боривітер (<i>Falco tinnunculus</i>) нападав на нього, а одного разу – очеретяний лунь.	Р. Bradbeer (Сижко, Бредбір, 2005; Сижко, 2007a)
19.07.2015	1	ок. с. Знаменівка Новомосковського району	Птах кружляв над острівним лісом, розташованим північніше оз. Велике.	Р.І. Барабаш (особ. повід., фото)
9.05.2016	1	околиці Самарського рибгоспу	Дорослий малий підорлик кружляв над р. Татарка неподалік від с. Олександрівка. Це приблизно за 6 км від попередньої локації 9.05.2003 р.	Ю.В. Мухін (особ. повід., фото)*
11.06.2016	1	заказник «Волошанська дача»	Відмічений напівдорослий птах, що кружляв недалеко від лісу.	В.Ю. Кайстро (фото)**
24.09.2017	5	м. Дніпро	Над лісопарком «Дружби» спостерігали 5 ос. у складі полівидової групи хижих птахів, які кружляли і зміщувались у південно-східному напрямку. Зграя хижаків була досить щільною та включала 2 підгрупи. До першої входили тільки підорлики, вони пролетіли першими, а потім рухалась інша підгрупа, до якої входило 10–12 звичайних канюків (<i>Buteo buteo</i>) і 3 осоїди (<i>Pernis apivorus</i>). Усі птахи пролетіли досить низько над нами.	О.С. Настаченко (фото), В.В. Нікулєнко
22.09.2019	1	оз. Булахівський Лиман	Мігруючий птах спостерігався трохи східніше від озера. В цей же день була незначна міграція хижих птахів, серед яких відмічено: 1 зміїда (<i>Circaetus gallicus</i>), 1 малого яструба (<i>Accipiter nisus</i>), 4 очеретяних лунів і 1 чорного шуліку (<i>Milvus migrans</i>).	О.С. Настаченко
4.05.2023	1	оз. Солоний Лиман	Напівдорослий птах летів у східному напрямку над західною частиною озера.	О.С. Настаченко (фото)

Примітки. * <https://uabirds.org/v2photo.php?l=ru&s=046100670>

** <https://uabirds.org/v2photo.php?l=ru&s=046000439>

Дніпропетровщині. У Червоній книзі області (Стригунов та ін., 2011б) чисельність виду описано наступним чином: «У Дніпропетровській області на початку ХХ ст. був звичайним гніздовим птахом майже всієї території. Проте, деякі орнітологи вважають, що в минулому його плутали з могольником. Зараз на гніздуванні відсутній. Починаючи з 1996 року зареєстровано 4³⁴ трапляння поодиноких птахів». В.В. Вернер (2023) у своїй статті пробує довести, що дані про гніздування великого підорлика, цілком могли відноситися саме до цього виду. На жаль, він не наводить ніяких ґрунтовних аргументів, які б це підтвердили (опудала птахів, фотографії і т.п.). Також він не пояснює, чому ніхто не помічав раніше могольників, яких у 1995–1996 рр. у Самарському лісі³⁵ виявлено відразу 6

пар (Ветров, 1998). Таким чином, питання про гніздування великого підорлика в минулому у Дніпропетровській області залишається не з'ясованим і спірним.

Один із авторів (Р. Bradbeer) на Дніпропетровщині бачив великого підорлика тричі, причому два рази скоріше за все одну й ту ж особину.

4 та 18.10.2000 р. – молодий птах, що линяв у напівдоросле вбрання, відмічений на Самарському рибгоспі. 4.10 він сидів на невеликому дереві на краю ставка. На нього напали сороки (*Pica pica*). 18.10 близько 9²⁵ підорлик низько пролетів над ставком, потім сів на дно напівсухого ставка із залишками води, на якому сиділо близько 10 круків, потім прилетіли й сіли біля нього більше 100

гніздиться у старих сосняках, розташованих на арені, рідше в листяних лісах. Іноді зустрічається в байрачних та штучних лісових масивах. Зареєстрований на гніздуванні у Новомосковському та Павлоградському районах». Авторами припускалося гніздування цього орла ще у 5 районах області.

³⁴ При цьому на карті чомусь стоїть 5 точок місць реєстрації.

³⁵ У публікації А.А. Губкіна з колегами (1996) лише припускається гніздування могольника в Самарському лісі, в той час, як великий підорлик – «рідкісний гніздовий вид», який «найчастіше

граків (*Corvus frugilegus*). Через півгодини великий підорлик полетів, граки вирушили за ним, пікірували на нього. Він недалеко відлетів і сів біля західного берега цього ж ставка.

1.06.2002 р. – птаха в першому літньому вбранні спостерігали на оз. Солоний Лиман. Він кружляв низько над островом і потім зник із виду. Скоріше за все підорлик сів на острів, судячи з тривожної поведінки мартинів, його не було видно близько 15 хв. Потім птах знову з'явився над островом, спричинивши гвалт у мартинів, і полетів у північно-західному напрямку. Його переслідував деякий час жовтоногий мартин.

Також важливо згадати птаха з ім'ям Одуванчик, поміченого пташеням GPS-GSM передавачем 24.07.2019 р. в Московській області рф. Восени 2019 р. він під час міграції перетнув Дніпропетровську область з півночі на південь (Мищенко і др., 2022). На картосхемі видно, що підорлик з'явився з боку Харківської області орієнтовно в районі м. Перещепине Новомосковського району. Далі полетів на південний захід у напрямку м. Дніпро, потім попрямував до м. Нікополь і приблизно в тій же частині області перетнув її межу та продовжив рух у напрямку Херсонщини. У публікації наводяться лише дати початку (22.09) й кінця (7.11) міграції. Ми припускаємо, що над територію Дніпропетровщини підорлик пролетів у жовтні. Автори зазначають, що середньодобове переміщення Одуванчика під час осінньої міграції 2019 р. складало при транзитному русі – 162 км, а якщо птах робив міграційні зупинки – 111 км.

На підставі наявних даних пропонуємо надати великому підорлику статус: рідкісний пролітний та літучий вид.

Підорлик (*Clanga sp.*). Маємо 4 зустрічі невизначених підорликів (Р. Bradbeer).

16.05.2004 р. – дорослий або напівдорослий птах летів у східному напрямку досить високо над оз. Булахівський Лиман близько 14⁰⁰. Бачили як дорослий самець очеретяного луня пікірував на нього.

19.09.2004 р. – 2 птахи летіли над с. Булахівка в південно-східному напрямку близько 10⁰⁰.

21.04.2008 р. – птах летів над Петриківським рибгоспом близько 12⁰⁰ у північно-східному напрямку, кружляв, на нього пікірував крук. Потім хижак набрав висоту і зник із поля зору.

30.03.2010 р. – птаха бачили в північній частині Петриківського рибгоспу близько 11³⁰. Підорлик зависав, потім сів на дерево біля ставка, після чого полетів у північному напрямку, піднявся високо, на нього спробував нападати великий яструб.

Крім того, В.В. Ветров (1998) спостерігав 15.06.1995 р. не визначеного до виду підорлика в Самарському лісі або його околицях.

Беркут (*Aquila chrysaetos*). Сучасний статус цього орла в регіоні – мігруючий і частково зимуючий вид, найчастіше трапляється з листопада по березень. Причому зазначається, що трапляється рідко (Булахов та ін., 2008; Стригунов, Милобог, 2011в).

Твердження про історичне гніздування цього виду в області викликає багато питань. Так, у перших публікаціях

для регіону (Вальх, 1911) було вказано про гніздування на півночі Катеринославської губернії, тобто розглядався північно-західний кут Самарського бору, потім про це згадують у більш пізніх роботах (Сижко, 2007а). Аналогічним чином, як і з великим підорликом, постулат про гніздування беркута підхопив і О.Д. Колесников (1979). Найцікавіше, що про могильника не було жодних згадувань, тоді як про великого підорлика і про беркута писали, що це гніздові види (Вальх, 1911; Колесников, 1979). Це викликає дуже великі сумніви щодо статусу перебування виду в минулому. Показово, що для сусідньої Полтавської губернії, а згодом Полтавської області, вказано, що беркут суто пролітний і зимуючий вид, і навіть бродячі особини влітку майже не зустрічаються (Гавриленко, 1929).

Б.М. Попов (1937) спостерігав пару беркутів 15.10.1931 р. та одного птаха 16.10.1931 р. в Самарському лісі біля с. Василівка Новомосковського району. Беркута, що пролітав на північ, відмічено 13.04.1943 р. біля с. Єлизаветівка сучасного Дніпровського району (Błaszyk, Steinbacher, 1954).

Наразі відомо 9 реєстрацій беркута. Птахів спостерігали в осінньо-весняний період, під час міграцій та зимівлі: 15.10–30.03 (табл. 20).

Пропонуємо надати беркуту статус: рідкісний пролітний та зимуючий вид.

Коротконогий яструб (*Accipiter brevipes*). У Дніпропетровській області сучасний статус – залітний (Сижко, 2007а); можливо гніздовий, перелітний (Булахов та ін., 2008); мігруючий (Стригунов, Милобог, 2011г) вид.

Для Катеринославської губернії коротконогий яструб згадується М.М. Сомовим (1892) та Б.С. Вальхом (1911), але без фактичних даних, які б підтверджували перебування цього виду саме на території сучасної Дніпропетровської області.

Перша достовірна знахідка датована 25.06.1914 р.³⁶ Птаха здобуто на о-ві Фурсин³⁷ на Дніпрі (трохи вище по течії від м. Кам'янське, не доходячи до м. Верхньодніпровськ) (Барабаш-Нікіфоров, 1928). На цьому ж острові цитований автор 15.05.1927 р. здобув з пари самця з добре розвиненими сім'яниками. Також 12.07.1918 р. ним здобуто стару самку з пари, що гніздилася в Самарському лісі поблизу м. Новомосковськ.

Зазначимо, що 1 ос. відмічено 23.05.1943 р. в с. Єлизаветівка сучасного Дніпровського району (Błaszyk, Steinbacher, 1954).

Нами вид спостерігався лише раз. У східній частині оз. Солоний Лиман 19.08.2006 р. зустріли дорослу самку (Paul, Joseph та Mary Bradbeer). Птах летів із заходу на південний схід. Яструба атакували річкові крячки й сільські ластівки (*Hirundo rustica*). Виразно було видно темні кінці крил у нижній частині, вони виглядали відносно гострими.

Пропонуємо надати короткономому яструбу статус: рідкісний пролітний вид.

³⁶ У роботі про видовий склад птахів Дніпропетровщини (Сижко, 2007а), допущена помилка при цитуванні даних зі статті Барабаша-Нікіфорова: стоїть невірний рік 25.04.1914 р.

³⁷ Затоплений Кам'янським водосховищем.

Кадастр зустрічей беркута у Дніпропетровській області в 1994–2023 рр.
Cadastre of records of the Golden Eagle in Dnipropetrovsk region in 1994–2023

Дата	К-ть ос.	Місце зустрічі	Деталі зустрічі	Джерело інформації
24.10.1998	1	околиці с. Високе Кам'янського (Криничанського) району	Птах підстрелений браконьєрами у степовій балці.	Коцюрuba, 2002; Сижко, 2007a
30.03.2005	1	околиці м. Кривий Ріг	Дорослого птаха спостерігали на східній околиці міста над полем озимини.	Янчук, 2006, 2010
15.10.2005	1	ландшафтний заказник «Отченашкові наділи»	Птах відмічений у межах заказника.	Вернер, 2007
31.12.2005	1	Самарський рибгосп	Птах тримався на території рибгоспу.	Вернер, 2007
30.10.2009	1	с. Підлужжя Кам'янського (Верхньодніпровського) району	Високо в небі пролітав на північний схід.	В.В. Сижко
30.10.2011	1	Петриківський рибгосп	Напівдорослого птаха спостерігали близько 14 ⁰⁰ . Він кружляв разом із орланом-білохвостом (<i>Haliaeetus albicilla</i>) над ставком, де сиділо ще 11 орланів на мулі. У беркута було добре видно на хвості і з нижньої сторони хвоста, а також під крилами білі плями, але не такі яскраві, як у молодих особин. Птах був візуально меншим за орлана. Спостерігали його близько 8 хв., потім він попрямував у північно-західному напрямку.	Р. Bradbeer, В.В. Сижко
12.11.2013	1	ландшафтний заказник «Отченашкові наділи»	Молодий беркут (орієнтовно другорічний птах) летів над луками в південно-західному напрямку на висоті близько 60–70 м. Птаха бачили близько 10 ⁴² . У цей же день спостерігалася незначна міграція зимняків (<i>Buteo lagopus</i>) і польових лунів (<i>Circus cyaneus</i>).	О.С. Настаченко (фото)
26.10.2015	1	-/-	Напівдорослий беркут пролетів у південно-західному напрямку на незначній висоті. Типові білі плями на крилах і хвості, виражені не так чітко, як у молодих особин.	О.С. Настаченко
4.11.2018	1	оз. Булахівський Лиман	Трьохрічний беркут пролетів над озером на висоті 150–200 м у південно-західному напрямку. Протягом дня в цьому напрямку прослідували не менш як 10 зимняків, 2 звичайних канюки і 3 малих яструби.	Р. Bradbeer, О.С. Настаченко (фото)

Амурський кібчик (*Falco amurensis*). Новий вид для Дніпропетровської області та загалом України, раніше не відмічався (Grishchenko, 2004; Фесенко, 2022).

Над приватним сектором м. Дніпро неподалік від Севастопольського парку 4.08.2020 р. о 10²⁶ цього сокола

Фото 10. Амурський кібчик кружляє над м. Дніпро. 4.08.2020 р. Фото М.-А. Bradbeer.
Photo 10. Amur Falcon circles over Dnipro city.

спостерігала Maria-Adel Bradbeer (особ. повід., фото 10). Вона побачила і сфотографувала птаха над садом власного двору, координати: 48°26'40,3''N, 35°03'45,2''E. Дана локація знаходиться у східній частині міста на схилі, на відстані близько 900 м до берегової лінії Дніпра. Maria розповіла, що над садом часто пролітають хижакі в період міграції. Так, наприклад, неодноразово вона спостерігала кібчиків (*F. vespertinus*) над двором.

Цей день був спекотним та сонячним, вдалося зробити фото, достатні для визначення виду. Птах був високо в небі, літав колами, а потім полетів у північному напрямку. Спостереження тривало близько 2 хв. Відразу було видно, що це дрібний сокіл, але у птаха передня частина крил із нижньої сторони була яскраво білою та блискучою. Край крил у задній частині виглядав контрастуючи чорним. Крила та хвіст були довгими та видовженими. Тулуб темно-сірий.

Статус амурського кібчика для України та області – залітний вид.³⁸

³⁸ Згідно даних сайту www.tarsiger.com, ця зустріч амурського кібчика є 18 для Західної Палеарктики: http://www.tarsiger.com/news/index.php?sp=find&lang=eng&species=9020&sel=1&place=&country=&day=0&month=0&year=0&find_button=Search

Таблиця 21

Кадастр зустрічей балабана у Дніпропетровській області в 1994–2023 рр.
Cadastre of records of the Saker Falcon in Dnipropetrovsk region in 1994–2023

Дата	К-ть ос.	Місце зустрічі	Деталі зустрічі	Джерело інформації
8.05.2000	1	оз. Булахівський Лиман	Кружляв близько 11 ³⁰ над солонцем. Кулики, що сиділи на лимані, почали розлітатись, але сокіл не полював на них. Потім кружляючи змістився в південному напрямку.	P. Bradbeer
4.10.2000	1	Самарський рибгосп	Сидів на березі одного із ставків.	P. Bradbeer
13.03.2005	1	ок. с. Карабінівка Павлоградського району	Швидко летів у південно-західному напрямку над луками.	P. Bradbeer, В.В. Вернер
12.10.2008	1	Петриківський рибгосп	Полював над західною частиною рибгоспу між 11 ³⁰ та 13 ⁰⁰ . Декілька разів налякав усіх куликів, що там знаходились.	P. Bradbeer
30.11.2013	1	ландшафтний заказник «Отченашкові наділи»	Пролетів у південно-західному напрямку.	О.С. Настаченко (фото)
18.09.2015	1	оз. Булахівський Лиман	Намагався вполювати бекаса.	Р.І. Барабаш (особ. повід., фото)
18.11.2017	1	ландшафтний заказник «Отченашкові наділи»	Дорослий птах, вірогідно самка. Сокіл кружляв на невеликій висоті, потім полетів у північно-східному напрямку. Скоріше за все, незадовго до зустрічі вполював здобич, бо було добре помітно роздуте воло.	О.С. Настаченко

Балабан (*F. cherrug*). У Дніпропетровській області гніздовий, перелітний вид (Булахов та ін., 2008). Станом на 2011 р. для Дніпропетровщини чисельність складала 15–18 пар (Милобог, 2011).

Нам відомо 7 реєстрацій у період міграцій (табл. 21).

Пропонуємо балабану надати статус: рідкісний гніздовий та пролітний вид.

Балабан/сапсан (*F. cherrug* / *F. peregrinus*). Є дві зустрічі невизначених крупних соколів (P. Bradbeer).

17.08.1998 р. – молодого птаха спостерігали на оз. Солоний Лиман. Декілька разів він робив атаки на зграю турухтанів, кулики в паніці розлітались.

4.10.1999 р. – молодий птах сидів на ставку Самарського рибгоспу, потім полетів.

Болотяна сова (*Asio flammeus*). Для області наводиться як переважно осілий досить численний вид (Булахов та ін., 2008). За останні 10 років достовірні гніздові знахідки відомі в багатьох районах (Стригунов, Коцюрба, 2011).

Наводимо дані про 11 реєстрацій болотяної сови. Птахів спостерігали у гніздовий період та під час весняної (1.03–21.04) й осінньої (11.10–27.11) міграцій (табл. 22).

Пропонуємо болотяній сові надати статус: нечисленний пролітний та рідкісний гніздовий вид.

Червоноголовий сорокопуд (*Lanius senator*). У списках птахів Дніпропетровської області вид не згадується (Сижко, 2007а; Булахов та ін., 2015). М.М. Сомов (1897) повідомляє, що проф. М.Ф. Белецький знаходив гнізда та яйця червоноголового сорокопуда в Новомосковському повіті, тобто на території сучасної Дніпропетровської області. Також він уточнює данні М.О. Зарудного (1892) про гніздування виду в Харківській губернії, неподалік від сучасної Дніпропетровщини. Як йому повідомив автор знахідки, пара гніздилась у гайку «Великого» саду біля с. Грякове³⁹ сучасного Полтавського району Полтавської області в долині р. Орчик.

Зазначимо, що інформація про гніздування виду у Дніпропетровській та Полтавській областях, до речі, як і в Одеській області (1896 р. – знайдене гніздо; Шугуров, 1903) та м. Київ (пара у 1936 р. – Шарлемань, 1938), не відображена у капітальних зведеннях (Дементьев, 1954; Воинственский, 1960 та ін.).⁴⁰

Як показує аналіз літератури, в середині XIX – на початку XX ст. червоноголовий сорокопуд був більш широко розповсюдженим і численним видом у Європі, ніж зараз. З початку XX ст. чисельність почала знижуватись, і в багатьох країнах на північній межі ареалу він зник на гніздуванні (Dyrcz et al., 1991; Cramp, Simmons, 2004; Панов, 2008 та ін.). Зокрема, в Польщі зниження чисельності помічене з початку XX ст., у другій половині його цей сорокопуд поступово зник, хоча його чисельність і оптимістично оцінювали в 1960–1980-х рр. у 200–300 пар, вже наприкінці 1990-х рр. гніздилося не більше 5–10 пар, а після 2000 р. випадки гніздування не зафіксовані (Stawarczyk et al., 2017). Зазначимо, що для виду характерне гніздування окремих пар, часто спорадичне, чи утворення невеликих локалітетів на значній відстані від основного ареалу (Cramp, Simmons, 2004; Панов, 2008; Stawarczyk et al., 2017 та ін.). Це й пояснює випадки його гніздування на теренах України.

Таким чином, інформацію про гніздування виду у Дніпропетровській області та інших місцях України в кінці XIX – на початку XX ст. ми вважаємо достовірною.

Пропонуємо червоноголовому сорокопуду надати статус: епізодично гніздовий вид у минулому.

Кавказька сойка (*Garrulus glandarius krynicki*). Сойка в області представлена на гніздуванні, під час кочівель, міграцій та зимівлі номінативним підвидом *G. g. glandarius* (Булахов та ін., 2015). Відомо також про здобуття 26.08.1927 р. в околицях м. Дніпропетровськ

³⁹ Тоді це був хутір Грякове Валківського повіту Харківської губернії.

⁴⁰ В Україні, крім зазначених вище локалітетів, відомо про гніздування виду в XIX ст. на Волино-Поділлі (Страутман, 1963).

Кадастр зустрічей болотяної сови у Дніпропетровській області в 1994–2023 рр.
Cadastre of records of the Short-eared Owl in Dnipropetrovsk region in 1994–2023

Дата	К-ть ос.	Місце зустрічі	Деталі зустрічі	Джерело інформації
Березень 2001	2	околиці с. Кудашівка Кам'янського (Криничанського) району	Птахи трималися в балці Чобіт.	Волошин, 2010
16.06.2004	2	ландшафтний заказник «Отчешашкові наділи»	Доросла особина вилетіла з трави близько 12 ⁴⁵ на відстані 30 м від спостережника, подавши крик тривоги. У цей же час навпроти ще одна доросла сова сиділа на куші. Близько 15 ⁰⁰ пара сов вилетіла з місця, де бачили їх раніше, й сіла приблизно за 100 м у траву. 31.05.2004 р. тут також відмічено пару болотяних сов (В.В. Дем'янов, особ. повід.).	Р. Bradbeer
1.03.2009	1	оз. Булахівський Лиман	Сову підняли з солончакової рослинності у східній частині озера, птах полетів на південь.	-//-
7.04.2009	1	околиці с. Кудашівка Кам'янського (Криничанського) району	Птах низько летів у північному напрямку в балці Бабцівській.	Волошин, 2010
21.04.2009	1	околиці смт Меліоративне Новомосковського району	Вилетіла з-під ніг. Птах перебував у болотяно-лучних угіддях, поряд знаходилися пасовища. Сова пролетіла 100 м на південь і знову сіла у траву.	Р. Bradbeer
27.11.2011	1	оз. Булахівський Лиман	Сову спостерігали в північно-східній частині озера ближче до Самарського бору. Птах знаходився у траві, поряд було невелике локальне сміттєзвалище. Сова вилетіла із трави, перелетіла недалеко й сіла на купку цеглин. Майже відразу на неї стала налітати очеретяна вівсянка (<i>Emberiza schoeniclus</i>). Хижак полетів на південний схід досить далеко, в якийсь момент сову переслідував крук.	О.С. Настаченко (фото)
9.04.2013	1	околиці смт Меліоративне Новомосковського району	Сова вилетіла з лучної рослинності й сіла за 100 м, тривожно крутила головою.	Р. Bradbeer
11.10.2020	1	о-в Самарський, пониззя р. Самара, Дніпровський район	Сова вилетіла із залишків лучної рослинності, що межують із полем. Була дощова погода. Птах перелетів і сів на невисоке деревце, потім полетів на південь.	Р. Bradbeer, О.С. Настаченко
21.03.2021	2	оз. Солоний Лиман	Вилетіла з трави в західній частині озера та полетіла у північному напрямку. Приблизно за 30 хв. до цього одночасно 2 птахів колеги спостерігали майже в тому ж місці. Не виключаємо що ми бачили одну й ту саму особину з тих двох сов.	Р. Bradbeer, О.С. Настаченко (фото), М.А. Листопадський і Є.П. Шнайдер
22.11.2021	1	оз. Булахівський Лиман	Сову спостерігали в північно-східній частині озера ближче до Самарського бору. Вона трималася серед лучної рослинності на межі з солончаком, потім полетіла на південь.	О.С. Настаченко (фото)
Травень – липень 2023	пара	околиці м. Павлоград	На північно-східній околиці міста 7.05.2023 р. відмічена 1 ос. Протягом травня – липня тут спостерігали пару птахів, востаннє 22.06, 4.07 і в кінці липня. Біотоп перебування: комбінація степу й луків.	Р.О. Рись (особ. повід., фото)

птаха, віднесеного до кримського підвиду *G. g. iphigenia* (Barabasch, 1933). Зграйку з 4–5 сойок кавказького підвиду вперше на території регіону спостерігав 7.02.2023 р. Р.О. Рись (особ. повід., фото 11) у заплавної частині лісу в околицях м. Тернівка Павлоградського району. Трималась ця група сойок до 22.02.

Нова зустріч відбулася 14.10.2023 р. у західній частині оз. Солоний Лиман.⁴¹ Птах тримався серед групи кущів і дерев (Є.В. Лобода, особ. повід., фото). Наступного дня його не виявлено (О.С. Настаченко, Є.В. Нудьга).

Для України цей підвид згадувався переважно для східних областей (Загороднюк, Резнік, 2007). Згідно цієї роботи, епіцентр зустрічей припадав на Луганську й

Фото 11. Сойки кавказького підвиду в пошуках їжі в Самарському лісі поблизу м. Тернівка. 7.02.2023 р.

Фото Р.О. Рися.

Photo 11. Caucasian Jays looking for food.

⁴¹ <https://ebird.org/checklist/S152183469>

частково Донецьку області з тенденцією поширення на захід. Нещодавно мінімум по 1 ос. спостерігали на заході Донецької області: 2.12.2019 р.⁴² та 23.12.2020 р.⁴³ – біля с. Урожайне Волноваського району, але траплялися зальоти й набагато західніше вказаного регіону⁴⁴.

Пропонуємо надати кавказькому підвиду сойки статус: інвазійний підвид.

Горіхівка (*Nucifraga caryocatactes*). Інвазійний вид, який в окремі роки трапляється під час кочівель.

Наприкінці XIX ст. в околицях м. Павлоград горіхівку зрідка зустрічали восени і взимку, а в жовтні й листопаді 1896 р. там їх фіксували чимало (Вальх, 1900). На початку XX ст. масових нальотів для більшої частини губернії не помічено, але вказується, що в осінньо-весняний час бувають випадкові зустрічі цих птахів.

Появу горіхівок у значній кількості спостерігали в середині жовтня 1911 р. поблизу с. Вільне (Новомосковський район), частину птахів вдалося здобути (Барабаш-Нікіфоров, 1928). Також автор додає, що 26.07.1918 р. самотній птах летів у вечірній час у західному напрямку над с. Богданівка (Дніпровський район), а за ним гналась юрба ластівок.

З того часу й до початку 2000-х рр. горіхівок не реєстрували (Сижко, 2007а; Булахов та ін., 2015).

Для останньої потужної інвазії виду в Україну, у 2008/2009 рр. (Гаврилюк та ін., 2010) маємо кілька раніше неопублікованих спостережень.⁴⁵

28.09.2008 р. – 2 птахи над Петриківським рибгоспом (Р. Bradbeer, В.В. Сижко) близько 11³⁰ прямували в південно-західному напрямку.

2.10.2008 р. – 1 ос. у с. Перше Травня Дніпровського району. Ще 1 ос. в той же день біля місцевого кар'єру (трохи на південь від села) (обидва спостереження – В.В. Сижко).

5.10.2008 р. – 3 ос. біля с. Кудашівка Кам'янського (Криничанського) району (В.В. Сижко).

6.10.2008 р. – 2 ос. біля с. Підлужжя Кам'янського (Верхньодніпровського) району (В.В. Сижко).

12.10.2008 р. – 2 ос. летіли над Петриківським рибгоспом у південно-східному напрямку близько 11⁰⁰ (Р. Bradbeer).

20.10.2008 р. – 1 ос. біля с. Тарасівка Кам'янського (Верхньодніпровського) району (В.В. Сижко).

16.11.2008 р. – в с. Олександрівка Дніпровського району 1 ос. у зграї сойок (В.В. Сижко).

Фото 12. Синиця Плеске серед лісонасаджень на межі між м. Дніпро й смт Обухівка. 18.03.2014 р.

Фото Ю.В. Мухіна.

Photo 12. Pleske's Tit.

11.02.2009 р. – відмічено голос горіхівки в смт Новомиколаївка Кам'янського (Верхньодніпровського) району (В.В. Сижко).

8.06.2009 р. – 1 ос. спостерігали і сфотографували між залізничною платформою «128 км» і с. Воєводівка Кам'янського (Верхньодніпровського) району, у Воєводівській балці. Птах сидів на дереві. Коли до нього намагалися підійти ближче, він полетів (Р. Bradbeer, П.Т. Чегорка).

5.07.2009 р. – 1 ос. в центрі м. Верхньодніпровськ (В.В. Сижко).

Наступна менш потужна інвазія виду спостерігалась у 2018/2019 рр.⁴⁶

15.10.2018 р. – 1 ос. помітили біля залізничного полотна на перегоні між станціями Ігрень та Іларіонове Придніпровської залізниці з вікна потяга, що повільно рухався. Горіхівка трималася на землі, потім сіла на пенюк дерева та щось шукала на ньому (О.С. Настаченко, Ю.В. Мухін). Цього ж дня, але раніше, 1 ос. спостерігали приблизно за 2 км на схід від ж/м Ігрень м. Дніпро на кургані Гостра могила В.В. і Т.Р. Нікуленки (особ. повід., фото).⁴⁷ Відстань між локаціями складає приблизно 5,7 км, різниця в часі близько 2,5–3 годин.

20.10.2018 р. – 2–3 ос. тримались у сосновому насадженні лісопарку «Дієвський». Горіхівки були дуже галасливими, жваво перелітали, сідали в гушавину сосен, тому їх було складно сфотографувати там (Ю.В. Мухін, особ. повід., фото).

Статус виду в області не змінився: інвазійний вид, що може траплятися переважно з кінця вересня й до кінця осені, хоча можливі випадки зустрічей взимку, навесні та навіть влітку.

Синиця Плеске (*Cyanistes caeruleus* × *C. cyanus*). У зграї з 10–15 великих (*Parus major*) і голубих (*Cyanistes caeruleus*) синиць 18.03.2014 р. Ю.В. Мухін (особ. повід., фото 12) виявив синицю Плеске – гібрид голувої та білої

⁴² <https://uabirds.org/v2photo.php?l=ru&s=063700237>

⁴³ <https://uabirds.org/v2photo.php?l=ru&s=063700615>

⁴⁴ 27.04.2020 р. О.М. Архипов сфотографував сойку зазначеного підвиду біля Кучурганського лиману в Одеській області, що є найбільш західною знахідкою виду в Україні (Гаврилюк М.Н. Огляд цікавих орнітологічних подій в Україні за квітень 2020 р.: <https://www.facebook.com/groups/314374912088175/posts/1504908906368097/>).

23.10.2023 р. О.М. Архипов на тому ж місці відмітив поодинокого птаха: https://www.facebook.com/permalink.php?story_fbid=pfbid02mnv2C32hidoJENCAwzqJTMHiaUkeW3ojNWNkr7FKuFC AqWNXsMeEodaMtbbeEYl&id=100010352479002

⁴⁵ Деякі місця зустрічей відображені на картосхемі в монографії (Булахов та ін., 2015).

⁴⁶ <https://www.facebook.com/groups/314374912088175/permalink/1057144924477833>

⁴⁷ <https://ebird.org/checklist/S49207041>

Фото 13. Моновидова зграя з 25 білокрилих жайворонків щойно піднялася з солончаків біля оз. Булахівський Лиман. 7.12.2014 р.
Photo 13. Flock of White-winged Larks.

(*C. cyaneus*) синиць. Автор зустрічі спостерігав птаха два дні поспіль. У перший день вдалося добре його роздивитись і зробити ряд світлин. Це було на території листяних лісонасаджень із тополь та поодиноких сосен у північно-західній частині м. Дніпро на межі з смт Обухівка (Дніпровський район) біля автодороги Дніпро – Решетилівка. Синиці годувалися жваво, рухаючись однією зграєю, але обидва дні трималися на одному й тому місці. 22.03.2022 р. гібридної синиці ми не знайшли (О.С. Настаченко, Ю.В. Мухін).

Цікаво, що синицю Плеске в зимовий період спостерігали в західній частині Катеринославської губернії та надали цьому таксону статус: дуже рідкісний випадковий вид (Вальх, 1911).⁴⁸ На жаль, автором не наводяться деталі зустрічей, тому наша знахідка є фактично першою для Дніпропетровської області.

Синицю Плеске на території України, після повідомлення Б.С. Вальха (1911), спостерігали неодноразово. Наприклад, на станції кільцювання «Лебедівка» на Київському водосховищі відловлено 6 ос. (Полуда, 2017). Нещодавно (10–16.11.2013 р.) зафіксовано випадок зальоту в АР Крим (Кучеренко, Жеребцова, 2013).

Білокрилий жайворонко (*Alauda leucoptera*). У Дніпропетровській області цей вид реєструвався на початку ХХ ст. під час весняних міграцій і зимівлі (Булахов та ін., 2015). Тому мають інтерес сучасні спостереження виду.

7.12.2014 р. – групу з 25 ос. у моновидовій зграї відмічено біля оз. Булахівський Лиман (О.С. Настаченко, фото 13). Крім того, неподалік трималося скупчення рогатих жайворонків (*Eremophila alpestris*) з 65–70 особин, і серед них було виявлено ще 5 білокрилих жайворонків. У цей день також бачили 2 пуночок (*Plectrophenax nivalis*), що пролітали поблизу. Погодні умови були складними для спостережень: сильний вітер, низька температура й опади у вигляді невеликого снігу, а перед тим навіть був дощ при морозі. Перша група білокрилих жайворонків трималась окремо на солончаку серед солеросів, їх було

добре видно на сніговому покриві. Жайворонки були досить обережними, декілька разів перелітали, весь час трималися разом. Друга зграя білокрилих жайворонків, що трималися з рогатими, теж годувалися на солончаку і дозволили підпустити спостережника до себе відносно близько і зробити фото.

23.02.2015 р. – 1 ос. у перехідному вбранні (на голові добре розгледіли рудуватий колір) спостерігали на луках біля с. Карабинівка Павлоградського району близько 13³⁰. Побачили жайворонка на землі, потім він полетів у східному напрямку, подаючи поклик. У цей день вже не було снігу, температура трохи вище 0 °С, міграція інших птахів була незначною (Р. Bradbeer).

10.12.2017 р. – 2 білокрилих жайворонки летіли разом із 2 коноплянками (*Linaria cannabina*) у південному напрямку й сіли на солонець біля оз. Булахівський Лиман, до них приєднались ще 11 коноплянок. Вели себе птахи обережно, через деякий час полетіли всі разом у північно-східному напрямку (Р. Bradbeer, О.С. Настаченко (фото)).

Також варто згадати знахідку білокрилого жайворонка в середині ХХ ст. 27.10.1943 р. у степу з розрідженою рослинністю недалеко від с. Широке Криворізького району тримався один птах, який активно шукав їжу серед розкиданої групи хрустанів (Neubaur, 1951). Автор детально описав жайворонка: «Птах був несподівано великим, як на жайворонка, та виділявся своїми широкими білими маховими перами, коли він рухався між хрустанів. Його позив неможливо переплутати з іншими жайворонками, послідовність глибоких метронімічних “шірл-шірл-шірл”, проспіваних дуже швидко».

Пропонуємо надати білокрилому жайворонку статус: залітний вид.

Зелений вівчарик (*Phylloscopus trochiloides*). До фауни області включений нещодавно (Сижко, Бредбір, 2005; Булахов та ін., 2015).

Наразі відомо 13 реєстрацій виду (табл. 23).

Птахів спостерігали під час весняної (13.05–1.06, n = 9) та осінньої (30.08 – 24.09, n = 2) міграцій і двічі в літній період (29.06 та 7.07) літучих самців.

Вівчарики трималися у високостовбурних масивах листяних дерев, переважно у верхніх, рідше середніх частинах крон.

Пропонуємо надати зеленому вівчарику статус: нечисленний пролітний вид.

Лісовий вівчарик (*Ph. inornatus*). Залітний вид. В узагальнюючих публікаціях (Сижко, 2007а; Булахов та ін., 2015) по птахах області цей вівчарик не згадується. Наразі відомо дві реєстрації виду.

5.10.1960 р. – птаха здобув П.П. Орлов біля с. Вищетагарівка Нікопольського (Томаківського) району Дніпропетровської області (Пекло, 2008).

4.10.2020 р. – птаха виявлено у глибині Самарського бору між селами Булахівка та Кочережки (48° 38' 06,9'' N, 35° 39' 15,8'' E). Біотоп: сосновий ліс із окремими листяними деревами (дуб, клен), підлісок виражений слабо; менше ніж за 50 м розташоване лісове озеро з окремими вербами й очеретом на березі, галявин поруч не було. Характерний поклик лісового вівчарика спершу відмічено з одинокої високої сосни. Птах тримався приблизно на рівні

⁴⁸ На підставі цих даних білу синицю було включено до складу орнітофауни Дніпропетровської області (Сижко, 2007а), що є помилкою.

Кадастр зустрічей зеленого вівчарика у Дніпропетровській області в 1994–2023 рр.
 Cadastre of records of the Greenish Warbler in Dnipropetrovsk region in 1994–2023

Дата	К-ть ос.	Місце зустрічі	Деталі зустрічі	Джерело інформації
30.05.2004	1–2	м. Верхньодніпровськ	Набережна міста і в 4 км на схід від першої точки, можливо був один і той самий співаючий птах.	В.В. Сижко (Сижко, Бредбір, 2005)
1.06.2011	1	околиці с. Заріччя Кам'янського (Верхньодніпровського) району	Співаючий самець у балці Чаплинській.	В.В. Сижко
29.05.2014	1	м. Дніпро, Севастопольський парк	Співаючий самець відмічений близько 7 ⁰⁰ . Він тримався високо у кронах дерев приблизно до 8 ¹⁵ . Близько 9 ⁰⁰ птах не виявлений. Було добре видно білу брову й чистий білий низ тіла. Вівчарик співав майже постійно й активно переміщувався.	P. Bradbeer
30.08.2014	1	околиці с. Підлужжя Кам'янського (Верхньодніпровського) району	У Римському лісі відмічена коротка осіння пісня.	В.В. Сижко
15.05.2016	1	м. Дніпро, Севастопольський парк	Співаючий самець тримався високо у кронах дерев, вранці співав близько 7 ¹⁵ . Вівчарика спостерігали й візуально. На цьому ж місці близько 17 ³⁰ птах не виявлений.	P. Bradbeer
24.09.2017	1	м. Дніпро, лісопарк «Дружби»	Близько 14 ¹⁵ у кронах дерев почули характерний поклик. Птах активно переміщувався в південно-західному напрямку, тримаючись у верхньому ярусі дерев.	О.С. Настаченко, В.В. Нікуленко
13–14.05.2018	1	м. Дніпро, Севастопольський парк	У перший день птах виявлений о 7 ⁰⁰ , стояла хмарна погода. Наступного дня він там був о 8 ранку. Обидва рази вівчарика було добре видно, він постійно співав. У перший день інколи спускався на висоту середини дерева, тому вдалось зробити фото.	P. Bradbeer, О.С. Настаченко (фото 14)
19.05.2018	1	м. Дніпро, лісопарк «Дружби»	Співаючий птах тримався високих дерев. Майже безперервно співав високо у кроні, постійно рухався. Спостерігали приблизно з 9-ти ранку близько години.	О.С. Настаченко (фото), В.В. Нікуленко
29.06.2018	1	м. Дніпро, Севастопольський парк	Співаючий самець тримався з 10 ³⁰ до 11 ¹⁵ у центральній частині парку. Вівчарик знаходився високо, іноді спускався в середній ярус і завдяки цьому його можна було добре роздивитися, співав досить гучно й подавав поклик, птах був дуже жвавим. У цей день був похмурий ранок.	P. Bradbeer
17.05.2020	1	м. Дніпро, лісопарк «Дружби»	Співаючий птах у ранковий час (приблизно близько 10 ⁰⁰) тримався високих тополь і активно співав. Часто подавав поклик.	О.С. Настаченко
17.05.2021	1	м. Дніпро, Севастопольський парк	Самець співав голосно й енергійно в центральній частині парку з 13 ¹⁵ до 14 ³⁰ , тримаючись високо у кронах дерев біля дитячого майданчика.	P. Bradbeer
7.07.2021	1	-//-	Самець співав у центральній частині парку з 10 ⁰⁰ до 11 ⁰⁰ , тримаючись високо у кронах дерев біля дитячого майданчика. На короткий час птах опустився в середній ярус. Був невеликий дощ. Наступного дня його вже не було, стояла ясна погода.	-//-
13.05.2022	1	м. Дніпро, лісонасадження в ж/м Чечелівка	Характерний поклик відмічено з високих дерев близько 18 ¹⁰ .	О.С. Настаченко

2/3 висоти дерева, вів себе досить жваво, активно рухався й часто подавав голос. У цій же частині лісу трималася зграя болотяних гаїчок (*Poecile palustris*). Вдалося зробити ряд технічних світлин і записати поклик лісового вівчарика на смартфон. Спостерігався він протягом близько години з 13²⁵ (О.С. Настаченко).

Примітно, що восени 2020 р. зафіксовані чисельні випадки зустрічей цього виду на півдні України, особливо на Одещині: 3.10 м. Чорноморськ⁴⁹, 7.10 с. Надлиманське⁵⁰, 18.10 м. Одеса⁵¹ та на Миколаївщині (Редінов, 2021).

Пропонуємо надати лісовому вівчарику статус: залітний вид.

Тонкодзьоба очеретянка (*Acrocephalus melanopogon*). Новий вид у фауні Дніпропетровської області.

8.10.2022 р. на Петриківському рибгоспі (48° 40' 39,8'' N, 34° 37' 57,9'' E) спостерігали одну особину (О.С. Настаченко, О.Ю. Присяжнюк, С.В. Нудьга). Птаха виявили о 9⁴², він знаходився серед масиву очерету на південному ставку. Очеретянка подавала поклик «чек-чек-чек» з інтервалом у 2–3 хв. Взагалі цей голос був досить схожим з покликом лучної очеретянки (*A. schoenobaenus*), яка, до речі, може ще триматися в регіоні в перших числах жовтня (О.С. Настаченко). Нам вдалося добре розгледіти птаха та визначити цю очеретянку до виду на місці й потім

⁴⁹ <https://uabirds.org/v2photo.php?l=ru&s=057400825>

⁵⁰ <https://uabirds.org/v2photo.php?l=ru&s=047501326>

⁵¹ <https://uabirds.org/v2photo.php?l=ru&s=058300218>

Фото 14. Зелений вівчарик у Севастопольському парку в м. Дніпро. 13.05.2018 р.

Photo 14. Greenish Warbler in Dnipro city.

підтвердити правильність визначення по світліні. Відразу кидалися в очі значна яскраво-біла брова та яскраві білуваті без вохристості груди. Ми припускаємо, що наш птах відноситься до підвиду *A. m. albiventris*. Принаймні він виглядає набагато блідіше, ніж номінативний підвид *A. m. melanopogon*. Взагалі птах поводить себе типово для виду: часто задирав хвіст догори й майже постійно переміщувався в нижньому ярусі очерету (О.С. Настаченко). Ми спостерігали за ним близько 35 хв. Весь цей час він залишався на місці. Біотоп перебування: зарості очерету на березі ставка із вкрапленням іншої трав'янистої рослинності та двома молодими тополями сріблястими.

Зауважимо, що в сусідній Полтавській області тонкодзьобу очеретянку реєстрували тричі. Перший раз птаха здобули 11.08.1890 р. у верхній течії р. Орчик біля с. Грякове сучасного Полтавського району (Зарудный, 1892). Наступна зустріч стосується нижньої течії р. Орчик. 4.07.1897 р. була здобута пара очеретянок на очеретяному болоті в гирлі р. Орчик, фактично біля сучасної межі з Дніпропетровською областю. Третя реєстрація також відноситься до верхів'я р. Орчик: 13.07.1905 р. в очереті біля с. Вільхуватка (Зарудный, 1911).

В Україні тонкодзьоба очеретянка поширена на гніздуванні спорадично на півдні. Нещодавно її знайдено на гніздуванні в Донецькій області, де виявлено підвид *A. m. albiventris* (Бронсков та ін., 2020).

Пропонуємо надати тонкодзьобій очеретянці статус: залітний вид.

Бажано провести пошуки цього птаха в потенційних місцях гніздування на півночі та північному сході й південному сході області.

Садова очеретянка (*A. dumetorum*). Новий вид у фауні Дніпропетровської області.

У м. Дніпро садову очеретянку відмітив 21.08.2020 р. В.Ю. Кайстро (фото).⁵²

Останнім часом помітна тенденція до збільшення кількості реєстрацій виду в Україні завдяки активності

⁵² <https://www.facebook.com/groups/314374912088175/posts/1620623694796617/>

Фото 15. Мала берестянка в невеликій групі берез серед приватного сектору в північній частині м. Дніпро. 23.05.2023 р.

Photo 15. Booted Warbler in Dnipro city.

бьордерів/бьордвотчерів⁵³, схожа ситуація і в сусідній Польщі⁵⁴.

Пропонуємо надати садовій очеретянці статус: залітний вид.

Мала берестянка (*Iduna caligata*). Залітний вид. В узагальнюючих публікаціях (Сижко, 2007а; Булахов та ін., 2015) по птахах області не згадується. Наразі відомо дві реєстрації.

30.05.1943 р. – співаючого самця тривалий час спостерігали в саду в с. Єлизаветівка сучасного Дніпровського району (Blaszyk, Steinbacher, 1954).⁵⁵

23.05.2023 р. – у м. Дніпро в межах приватного сектору ж/м Калиновській-6⁵⁶ (48° 31' 38,0'' N, 35° 03' 53,8'' E) виявлено співаючого самця о 18⁵² (О.С. Настаченко, фото 15). Птах тримався у щільній групі з трьох берез висотою до 5 м кожна, у верхній та середній частинах крон, приблизно до 19⁵⁰. Він поводить себе жваво, окрім характерного співу – «бурмотіння» – подавав 2 типи покликів: чекання і своєрідне «гарчання», дещо схоже на поклик очеретянок (*Acrocephalus*), тільки менш грубе. На програвання голосу виду реагував збуджено й наближався дуже близько.

Пропонуємо надати малій берестянці статус: залітний вид.

Зауважимо, що дане спостереження є 5 достовірно⁵⁷ реєстрацією виду в Україні. Птахів спостерігали в 1992 та 2011 рр. (Кныш, Сыпко, 1993; Кинда и др., 2003; Горбань, Струс, 2012).

Річкова кобилочка (*Locustella fluviatilis*). Перша згадка виду для регіону відноситься до часів спостережень Б.С. Вальха. Автор вказує, що в Павлоградському повіті це доволі звичайний літній вид: «Зустрічав їх і у плавнях

⁵³ <https://uabirds.org/v2taxgal.php?s=454&l=ru&p=0>

⁵⁴ <http://www.clanga.com/index.php/news/search/zaro%В61%F3wka>

⁵⁵ У згаданій публікації другим автором вказано, що спів малої берестянки йому добре відомий.

⁵⁶ До листопада 2015 р. мав назву ж/м Ключко-6.

⁵⁷ Перша згадка про заліт виду в Україну (Треус, 1954) наведена в табличній формі, без дати та інших подробиць. Тому ми вважаємо її недостовірною, тим паче, що робота містить численні неточності та явні фауністичні помилки.

Кадастр зустрічей річкової кобилочки у Дніпропетровській області в 1994–2023 рр.
Cadastre of records of the River Warbler in Dnipropetrovsk region in 1994–2023

Дата	К-ть ос.	Місце зустрічі	Деталі зустрічі	Джерело інформації
18.05.2005	1	околиці с. Підлужжя Кам'янського (Верхньодніпровського) району	Співаючого птаха відмітили біля р. Самоткань.	В.В. Сижко
20.05.2007	1	Заказник «Волошанська дача»	Співаючий птах відмічений скраю урочища «Волошанська дача».	-//-
21.07.2008	1	околиці с. Заріччя Кам'янського (Верхньодніпровського) району	Співаючий птах у балці Чаплинка.	-//-
11.05.2009	1	окол. с. Знаменівка Новомосковського району	Співаючий птах у Самарському лісі навпроти села.	-//-
13.08.2009	1	околиці м. Дніпро	Птах спійманий у балці Скотувата на схід від міста.	С.Ю. Шибанов (особ. повід.)
5, 6.05.2010	1	с. Перше Травня Кам'янського (Верхньодніпровського) району	Самець співав біля р. Самоткань.	В.В. Сижко
25.07.2010	4	околиці м. Дніпро	Птахів спіймано у районі балки Скотуватої.	С.Ю. Шибанов (особ. повід.)
7.08.2010	2	-//-	-//-	-//-
28.05.2011	1	м. Верхньодніпровськ	Птах співав у центрі міста.	В.В. Сижко
28.05.2011	1	с. Тарасівка Кам'янського (Верхньодніпровського) району	Відмічено співаючого птаха.	-//-
9.08.2011	1	ок. смт Лларіонове Синельниківського району	У балці Чернечій на межі Дніпровського та Синельниківського районів спіймано 1 птаха.	С.Ю. Шибанов (особ. повід.)
26.08.2011	1	околиці м. Дніпро	У балці Ягідній на схід від міста спіймано 1 птаха.	-//-
12.05.2012	1	с. Тарасівка Кам'янського (Верхньодніпровського) району	Відмічено співаючого птаха.	В.В. Сижко
14.05.2012	1	околиці с. Заріччя Кам'янського (Верхньодніпровського) району	Співаючий птах у балці Чаплинка.	-//-
28.05.2012	1	околиці с. Підлужжя Кам'янського (Верхньодніпровського) району	Співаючий птах у Римському лісі.	-//-
6.05.2014	1	с. Тарасівка Кам'янського (Верхньодніпровського) району	Відмічено співаючого птаха.	-//-
24.06.2015	1	околиці м. Кривий Ріг	У східній частині міста відмічено співаючого самця.	І.С. Янчук (особ. повід., фото)*
8.08.2018	1	м. Дніпро	Птах сфотографований на штучній водоймі (фотоприсаді).	В.Ю. Кайстро (фото)**
20.05.2020	1	околиці с. Підлужжя Кам'янського (Верхньодніпровського) району	На території покинутої садиби відмічено співаючого птаха.	В.В. Сижко
22.05.2021	1	с. Тарасівка Кам'янського (Верхньодніпровського) району	Відмічено спів самця в заплаві р. Самоткань.	-//-
15.05.2022	1	околиці м. Верхньодніпровськ	Відмічено спів самця поблизу р. Самоткань.	-//-
15.05.2023	1	с. Тарасівка Кам'янського (Верхньодніпровського) району	Відмічено співаючого птаха.	-//-
7.07.2023	1	-//-	-//-	-//-
7.09.2023	1	оз. Булахівський Лиман	Птах тримався в міграційній групі серед різних очеретянок у масиві очерету та високої прибережної трави. Кілька разів його проганяли індійські очеретянки (<i>Acrocephalus agricola</i>).	О.С. Настаченко

Примітки. * <https://m.facebook.com/groups/birdwatching.ua/permalink/2593605270921604/>

** <https://m.facebook.com/groups/314374912088175/permalink/1029273310598328/>

Фото 16. Кобилочка-цвіркун серед кущів терну у східній частині м. Кривий Ріг. 16.07.2019 р.

Фото І.С. Янчука.

Photo 16. Grasshopper Warbler in Kryvyi Rih city.

р. Самари в розрідженому лісі й на вологих шелюгах, і по річках що протікають по рідколісся...» (Вальх, 1900). Але це може стосуватись і пізнопролітних, а також кочуючих особин (див. табл. 24). У наступній роботі автор вказує в таблиці по губернії, що вид гніздиться на півночі та заході зі статусом «птаха в підхожих угіддях не рідкісний» не приводячи при цьому деталей (Вальх, 1911). У Дніпропетровській області річкова кобилочка має статус – гніздовий перелітний вид (Булахов та ін., 2015). Згідно Червоної книги області (Пономаренко та ін., 2011й), це широко розповсюджений гніздовий вид, але гніздиться не регулярно та має низьку чисельність. На нашу думку, твердження про гніздування річкової кобилочки в межах області та загалом у степовій зоні України потребує доказів. Тим паче, що вид має пізні терміни весняної міграції та зустрічаються кочуючі особини.

Наразі відомо 24 зустрічі виду (табл. 24).

Птахів реєстрували під час весняної міграції (5.05–28.05, n = 14), літніх кочівель (24.06–7.07, n = 2) та осінньої міграції (21.07–07.09, n = 8). Лігуючі птахи затримувалися на кілька днів і потім зникали (В.В. Сижко; І.С. Янчук, особ. повід.).

Пропонуємо надати річковій кобилочці статус: нечисленний пролітний вид. Гніздування потребує підтвердження.

Кобилочка-цвіркун (*L. naevia*). У регіоні вид описаний як імовірно гніздовий у північно-західній його частині та мігрант усєї території Дніпропетровської області (Булахов та ін., 2015). Дані про гніздування, міграції та поширення цього виду в межах Дніпропетровської області, передані А.А. Губкіним І.О. Кривицькому (2000) для підготовки нариса до чергового видання «Птиц СССР» фрагментарні, містять суперечності. На нашу думку, вони не можуть слугувати доказом перебування кобилочки-цвіркуна в регіоні. Цілком справедливо ставить під сумнів гніздування цього виду у Дніпропетровській області, як і загалом на сході України, й О.М. Гудина (2009).

Б.С. Вальх (1911) описав цей вид як дуже рідкісний гніздовий для заходу губернії, не вказуючи при цьому

Фото 17. Один із двох рожевих шпаків відпочиває на кущі серед луків неподалік від с. Карабинівка. 9.05.2018 р.

Photo 17. Rosy Starling.

жодних деталей, а щодо міграції писав, що він дуже рідкісний для сходу губернії у весняний період, і теж без подробиць. Вірогідно, що інші літературні джерела, які виходили у світ після роботи Б.С. Вальха, орієнтувалися на ці дані, тому що до сьогоднішніх днів відсутня конкретна інформація про перебування кобилочки-цвіркуна в регіоні (Сижко, 2007а).

По суті перша фактична реєстрація виду в області зроблена І.С. Янчуком (особ. повід., фото 16) 16.07.2019 р. на ділянці різнотравних луків у північній частині оз. Солонне⁵⁸, що знаходиться у східній частині м. Кривий Ріг. Птах тримався серед кущів терну. Наступного дня кобилочка ще була на тому ж самому місці⁵⁹, пізніше відлетіла.

Пропонуємо надати кобилочці-цвіркуну статус: рідкісний пролітний вид.

Червоновола кропив'янка (*Curruca cantillans*). Новий вид у фауні Дніпропетровської області.

У м. Дніпро в межах багатоповерхової забудови ж/м Перемога-6 17.04.2020 р. виявлений Е.О. Сіндєєвою (особ. повід.) дорослий самець у шлюбному вбранні.⁶⁰ Близько 11³⁵ птах переміщувався у щільній кроні верби на рівні 4 поверху та живився бруньками. Спостереження продовжувалось близько 2 хв. з вікна квартири, на 5 поверсі. Близько 15³⁰ птаха вже не знайшли (О.С. Настаченко).

Пропонуємо надати для червоноволої кропив'янки статус: залітний вид.

Зауважимо, що на території України відомо лише близько 10 реєстрацій виду (Черничко, 1980; Кинда и др., 2003; Корзюков та ін., 2008; Рєдінов та ін., 2010 та ін.).

Рожевий шпак (*Pastor roseus*). У Дніпропетровській області має статус залітного виду (Пономаренко та ін., 2011к). Б.С. Вальх (1900, 1911) спостерігав нальоти рожевих шпаків у околицях Павлограда, а як гніздовий вид наводить його для західної та східної частин Катеринославської губернії, але без фактів. Пізніше рожевий шпак

⁵⁸ <https://uabirds.org/v2photo.php?l=ru&s=065600002>

⁵⁹ <https://uabirds.org/v2photo.php?l=ru&s=048301084>

⁶⁰ <https://uabirds.org/v2photo.php?l=ru&s=067700002>

Кадастр зустрічей рожевого шпака у Дніпропетровській області в 1994–2023 рр.
Cadastre of records of the Rosy Starling in Dnipropetrovsk region in 1994–2023

Дата	К-ть ос.	Місце зустрічі	Деталі зустрічі	Джерело інформації
30.05.1996	≈ 10	околиці м. Верхньодніпровськ	Відмічено зграйку.	В.В. Сижко
1.06.1996	≈ 20	окол. с. Спаське Новомосковського району	Летіли зграєю над степовим схилом р. Кільчень.	P. Bradbeer
9.06.2002	min 40	Самарський рибгосп	Летіли зграєю в північному напрямку.	-//-
17.05.2006	1	оз. Булахівський Лиман	Птах летів у східному напрямку о 13 ³⁰ .	-//-
17.05.2015	1, 2	м. Дніпро, околиці ж/м Чаплі	Самця біля балки неподалік від платформи 207 км Придніпровської залізниці спостерігали близько 7 ⁰⁰ . О 17 ³⁰ пара помічена між с. Чаплі й попереднім місцем.	Р.І. Барабаш (особ. повід.)
24.05.2017	8	околиці с. Глеюватка Криворізького району	Птахи сиділи на робінії псевдоакації.	О.Я. Вартоха (особ. повід.)
3.06.2017	≈ 25	-//-	Птахи сиділи на ялині на території шкільного двору.	-//-
9.05.2018	2	ок. с. Карабинівка Павлоградського району	Пара годувалась у траві і відпочивала на верхівках великих кущиків у північній частині села.	О.С. Настаченко (фото 17), В.В. і Т.Р. Нікулєнки
19.05.2018	min 9	м. Кривий Ріг	Птахи сиділи на дереві.	В.М. Севідов (особ. повід., фото)*
16.05.2021	15	с. Новоселівка Новомосковського району	Зграя трималася разом зі звичайними шпаками.	О.П. Варшавський та І.В. Міщенко**
17.05.2021	≈ 10	околиці смт Авіаторське Дніпровського району	Збирали хрущів травневих, вели себе галасливо.	Є.П. Шнайдер (особ. повід.)
20.05.2021	десятки	м. Марганець	Район залізничного вокзалу й р. Томаківка.	К.Є. Кормина***
21.05.2021	декілька	-//-	-//-	-//-
22.05.2021	9	-//-	-//-	-//-
23.05.2021	60	-//-	-//-	-//-
24–26.05.2021	декілька	-//-	-//-	-//-
28.05.2021	декілька	-//-	-//-	-//-
11.06.2021	6	-//-	-//-	-//-
21.05.2022	15-20	-//-	-//-	-//-
28.05.2022	150	-//-	Птахи тримались однією зграєю в тому ж районі.	К.Є. Кормина (фото)****
29.05.2022	50	-//-	Район залізничного вокзалу і р. Томаківка.	К.Є. Кормина***
1.06.2022	1	-//-	-//-	-//-
25.05.2022	1	-//-	Західна частина міста.	-//-
26.05.2022	декілька	-//-	Район залізничного вокзалу і р. Томаківка.	-//-
31.05.2022	20	-//-	-//-	-//-
21.05.2023	1	м. Дніпро	Птаха сфотографували трохи на північ від північної межі міста біля агрокомплексу «Агро-союз».	Є.В. Лобода (особ. повід., фото)*****

Примітки. * <https://uabirds.org/v2photo.php?l=ru&s=048300951>

** <https://ebird.org/checklist/S88391558>

*** <https://ebird.org/>

**** <https://ebird.org/checklist/S111495093>

***** <https://uabirds.org/v2photo.php?l=ru&s=077200457>

мав спалах чисельності й у цей період почав гніздитися на території області (Булахов та ін., 2015).

Відомі нам зустрічі представлені в таблиці 25.

Перебування рожевого шпака в Україні має інвазійний характер (Костин и др., 1999; Гаврилук, 2003; Редінов, 2006; Костін, 2009), що підтверджують і наявні у нас дані.

Птахів спостерігали в окремі роки у травні – червні: 9.05–11.06 в різній кількості.

Пропонуємо надати рожевому шпаку статус: інвазійний вид.

Гірський дрізд (*Turdus torquatus*). В області був відмічений лише раз: 13.12.2004 р. – 1 ос. недалеко від с. Пушкарівка Кам'янського (Верхньодніпровського)

району (В.В. Сижко). Птах протримався на одній локації до 18.12, коли був спійманий. За вузькими світлими облямівками на перах нижньої сторони тіла його віднесено до номінативного підвиду *T. t. torquatus* (Сижко, Бредбір, 2005). На підставі цієї зустрічі статус визначено, як випадково залітний вид (Булахов та ін., 2015).

Нова зустріч відбулася 18.12.2016 р. неподалік від оз. Солоне, що на сході м. Кривий Ріг (І.С. Янчук, особ. повід., фото).⁶¹

Попередньо гірський дрізд нами був віднесений до зимуючих птахів області (Сижко, 2007а, 2007б), але наразі впевненості, що перша і друга зустрічі відносяться до зимуючих особин, у нас немає. Тим паче, що згідно списку птахів ІОС⁶², підвид *T. t. torquatus* зимує в Південній Європі та Північно-Західній Африці.

Пропонуємо надати гірському дрозду статус: рідкісний пролітний вид.

Західний соловейко (*Luscinia megarhynchos*). Сучасний статус виду у Дніпропетровській області не зовсім зрозумілий. В останньому узагальненні цей птах характеризується як залітний у весняно-літній період вид, котрий відмічався в Павлоградському й колишньому П'ятихатському районах (Булахов та ін., 2015).⁶³ У попередньому списку (Булахов, Губкин, 1996) він наведений як новий гніздовий вид. Причому написано, що «південний соловей знайдений на гніздуванні в балочних степових і балочно-лісових екосистемах у районі аеропорту м. Дніпропетровськ у 1994 р.».

Першим для Дніпропетровщини згадував цей вид Б.С. Вальх (1900): «Соловейко західний не раз спостерігався мною й на волі на ок. Павлограда й у клітках. У травні 1896 р. я здобув одного соловейка в заростях лози у р. Дніпро в північній частині Олександрівського повіту⁶⁴ – цей виявився соловейком західним».

На о. Фурсин на Дніпрі 31.08.1925 р. лісником Г. Коровкіним здобутий самець, який зберігається в колекції Зоологічного інституту РАН (Гудина, 2009).

Нам відомо лише кілька спостережень виду. Починаючи з 2005 р. протягом 4 весняних сезонів дорослий самець співав на дуже обмеженій ділянці листяного лісу в балці Глибокій, неподалік від м. Верхньодніпровськ: 7.05.2005 р., 2 та 6.06.2006 р., 5.05.2007 р., 1.05.2008 р. (В.В. Сижко). Враховуючи, що це новий вид для фауни області, гніздування його, на нашу думку, потребує підтвердження. Обліковані птахи можуть бути пізніми мігрантами, а твердження про гніздування (Булахов, Губкин, 1996) не підтвержене фактами.

Також варто згадати сучасну знахідку самця 26.04.2023 р. у північній частині м. Марганець недалеко від заплави р. Томаківка (К.Є. Кормина).⁶⁵

⁶¹ <https://m.facebook.com/groups/birdwatching.ua/permalink/1830877657194373/>

⁶² <http://www.worldbirdnames.org>

⁶³ Також є помилкове згадування виду для регіону в сучасний період (Коцюруба та ін., 2002), яке насправді стосується Кіровоградської області.

⁶⁴ Північна частина Олександрівського повіту є територією сучасної Запорізької області.

⁶⁵ <https://www.inaturalist.org/observations/156744518>. Запис співу самця.

Пропонуємо надати соловейкові західному статус: нечисленний пролітний вид. Гніздування потребує підтвердження.

Тайговий синьохвіст (*Tarsiger cyanurus*). Новий вид у фауні Дніпропетровської області.

Птаха спостерігав та сфотографував С.А. Камінський (особ. повід., фото⁶⁶) 11.01.2021 р. серед болотистої місцини в західній частині Самарського бору (48° 37' 47,4'' N, 35° 16' 41,0'' E).

Автор знахідки повідомив, що синьохвіст був помічений ним близько 11⁰⁰ у щільних заростях кущів і окремих дерев, поряд із невеликим масивом очерету. Це типова низинна заболочена ділянка заплавної листяного лісу серед численних стариць зі стоячою водою.

Важливо відмітити, що протягом всього грудня й перших чисел січня погода була помірною, вдень без мінусових температур. Можна припустити, що птах збирався тут зимувати.⁶⁷ У день реєстрації синьохвоста вода на водоймах була без криги. Вечором наступного дня погода стала змінюватись, різко похолодало. 16.01.2021 р. нами птаха вже не виявлено (О.С. Настаченко, С.А. Камінський). Значимо, що вранці температура сягнула –11 °С і випав шар снігу товщиною близько 10 см.

В Україні тайговий синьохвіст має статус залітного виду (Фесенко, 2022). Окрім описаної вище, відома ще одна осіння знахідка в Донецькій області (Коханов, 2005 та ін.), але без фотофіксації.

Пропонуємо тайговому синьохвісту надати статус: залітний вид.

Білоший чекан (*Saxicola maurus*). Новий вид у фауні Дніпропетровської області представлений двома підвидами, один із яких виявлений на гніздуванні.⁶⁸

Згідно систематики Міжнародної спілки орнітологів, використаній в останній ревізії складу орнітофауни України Г.В. Фесенком (2022), на території країни гніздиться підвид *S. m. hemprichii*.⁶⁹ Якщо подивитися список птахів ІОС з урахуванням підвидів⁶², то для цього підвиду сучасний гніздовий ареал указаний так: «Східна Україна та Північний Азербайджан до Північно-Західного, Північного узбережжя Каспійського моря».

У балці Житловій неподалік від с. Кудашівка Кам'янського (Криничанського) району 23.04.2019 р. спостерігали самця підвиду *hemprichii* (В.А. і В.В. Волошини (особ. повід., фото)). Птах тримався на верхівці невеликого деревця.

⁶⁶ <https://ebird.org/checklist/S79069894>

⁶⁷ Випадок зимівлі відомий у Польщі (<http://www.clanga.com/index.php/news/search/Red-flanked+Bluetail>).

⁶⁸ З того моменту, як білоший чекан був знайдений на гніздуванні, ми по можливості перевіряли всі потенційні місця гніздування чорноголових чеканів (*S. rubicola*), але більше білоший чекан нами не виявлений, окрім зазначеного нижче ареалу в межах степового Лівобережного Присамар'я Новомосковського й Павлоградського районів.

⁶⁹ У багатьох джерелах (Цвельх, 2011; Банік, 2021 та ін.) вказано, що на території України розселяється підвид *S. m. variegatus*, який насправді поширений на гніздуванні в Південно-Східній Туреччині й Закавказзі до Північного та Західного Ірану (<http://www.worldbirdnames.org>).

Кадастр зустрічей звичайної чечевиці у Дніпропетровській області в 1994–2023 рр.
Cadastre of records of the Common Rosefinch in Dnipropetrovsk region in 1994–2023

Дата	К-ть ос.	Місце зустрічі	Деталі зустрічі	Джерело інформації
16.05.2001	2	ок. с. Карабинівка Павлоградського району	Молоді птахи в першому літньому вбранні трималися в кущах, потім годувались серед короткої трави неподалік.	P. Bradbeer
26.05.2004	1	м. Верхньодніпровськ	Співаючий птах.	В.В. Сижко
13.05.2005	1	м. Дніпро, Севастопольський парк	Птах співав в парку близько 9 ⁰⁰ .	P. Bradbeer
19.05.2005	1	с. Пушкарівка Кам'янського (Верхньодніпровського) району	Пісня співаючого птаха відмічена в районі очисних споруд каналізації.	В.В. Сижко
29.07.2006	1	с. Підлужжя Кам'янського (Верхньодніпровського) району	Спійманий молодий птах.	---
8.06.2015	1	м. Кривий Ріг	Самець купався в калюжі неподалік від кар'єра.	В.М. Севідов (особ. повід., фото*)
14.05.2016	1	околиці м. Верхньодніпровськ	Співаючий птах біля Римського лісу на околицях міста.	В.В. Сижко
18, 20, 30.05.2017	1	м. Верхньодніпровськ	Відмічено співаючого птаха.	---
10.05.2018	1	м. Дніпро	Співаючого птаха чули в польоті в центрі міста близько 18 ⁰⁰ .	О.С. Настаченко, В.В. і Т.Р. Нікулєнки
8.05.2021	1	---	Пролітаючий птах декілька разів подав типовий поклик у польоті над власним двором у межах приватного сектору ж/м Калиновський близько 8 ⁰⁰ .	О.С. Настаченко
9.05.2021	1	---	Самець активно співав у центрі міста протягом 5 хв. близько 19 ⁰⁰ . Птах сидів на високих листяних деревах.	---
19.05.2022	1	с. Підлужжя Кам'янського (Верхньодніпровського) району	Відмічено співаючого птаха.	В.В. Сижко
27.05.2023	1	м. Кам'янське	Співаючий птах у районі залізничної станції «Кам'янське».	---

Примітка. * <https://uabirds.org/v2photo.php?l=ru&s=048300124>

У східній частині оз. Солоний Лиман 31.05.2020 р. спостерігали самця з кормом, що турбувався на гніздовій ділянці (P. Bradbeer, О.С. Настаченко, фото).

На пішому маршруті від с. Карабинівка до с. Новотроїцьке 4.05.2021 р. зафіксовано вид у двох локаціях (P. Bradbeer, О.С. Настаченко). Самець співав на луках на північний захід від с. Карабинівка, поряд трималася самка. Другий самець співав на луках у північній частині оз. Солоний Лиман. В останньому місці самця й самку 11.06.2021 р. сфотографував Ю.М. Кодруль.⁷⁰

У 2023 р. вид спостерігали у двох віддалених локаціях. У східній частині оз. Булахівський Лиман недалеко від автодороги Булахівка – Кочережки 15.04 бачили співаючого самця, самка трималася поряд (О.С. Настаченко, Ю.В. Мухін). На відстані 400–500 м від попереднього місця 30.06 виявлено дорослого самця, що поведився стурбовано й намагався відволікати від 2–3 пташенят, поклики яких лунали з великого куща (О.С. Настаченко).

На півночі оз. Солоний Лиман 21.05.2023 р. тримався територіальний співаючий самець, майже там, що і у 2021 р. (О.С. Настаченко).

Також в області спостерігали особину номінативного (сибірського) підвиду *S. m. taurus*. Самка відмічена

17.04.2014 р. близько 11⁰⁰ на кущах і у високій траві на окраїні поля близько 1 км на схід від с. Новотроїцьке Новомосковського району (P. Bradbeer). Візуально птах нагадував самку лучного чекана (*S. rubetra*). Була добре помітна брова, але менше виражена, ніж у лучного чекана; хвіст чорний і бліде надхвістя. Загальний окрас тіла більш блідий, ніж у самки чорнолового чекана.

Статус виду в області можна охарактеризувати як рідкісний гніздовий для підвиду *S. m. hemprichii* та залітний для *S. m. taurus*.

Поява білошийого чекана на території Дніпропетровської області пов'язана з його стрімким розселенням, вперше на гніздуванні в Україні вид виявлено у 2002 р. в Луганській області (Банік, 2021 та ін.).

Звичайна чечевиця (*Carpodacus erythrinus*). У Дніпропетровській області має наступні статуси: гніздовий вид Самарського бору, під час зимівлі трапляється по всій області (Пономаренко та ін., 2011л); у першій половині ХХ ст. нечисленний гніздовий птах регіону. Після 1980-х рр. чисельність зменшилась і зараз це, найімовірніше, дуже рідкісний гніздовий вид області (Булахов та ін., 2015). В.В. Стаховський (1948) вважав чечевицю гніздовим видом Самарського бору, самець здобутий ним 15.06.1940 р.

⁷⁰ <https://uabirds.org/v2photo.php?l=ru&s=047501871>

Кадастр зустрічей ялинового шишкарю у Дніпропетровській області в 1994–2023 рр.*
 Cadastre of records of the Red Crossbill in Dnipropetrovsk region in 1994–2023

Дата	К-ть ос.	Місце зустрічі	Деталі зустрічі	Джерело інформації
1	2	3	4	5
25.06.2006	5–10	ок. с. Дніпровокам'янка Кам'янського (Верхньодніпровського) району	Відмічена зграя.	В.В. Сижко (фото)
18.07.2008	1	м. Верхньодніпровськ	Птах годувався на ялині.	В.В. Сижко
30.07.2008	2	-//-	На просп. Шевченка** самець і самка годувалися на ялині.	-//-
5.08.2008	1	-//-	Близько 6 ³⁰ над містом відмічено голос шишкарю.	-//-
16.08.2008	2	-//-	Близько 13 ¹⁰ птахи годувалися на ялині у дворі автора знахідки.	-//-
18.09.2008	2	-//-	Близько 18 ⁰⁰ над містом за голосом відмічено пролітаючих птахів.	-//-
19.09.2008	3	-//-	Птахи годувались на ялині на проспекті.	-//-
7.10.2008	12	-//-	6 птахів були на ялинах біля готелю (4 самці і 2 самки), ще 6 шишкарів трималися нижче по проспекту (1 самець і 5 самок).	-//-
10.10.2008	≈20	-//-	Над проспектом кружляла зграя, перед цим на неї зробив невдалу атаку малий яструб.	-//-
14.10.2008	≈10	-//-	У центрі міста на ялині сиділа зграя шишкарів.	-//-
20.10.2008	5	-//-	-//-	-//-
23.10.2008	декілька ос.	-//-	Близько 7 ¹⁰ на проспекті відмічено голос групи шишкарів.	-//-
27.10.2008	10–12	-//-	Близько 6 ³⁰ зграйка пролетіла над проспектом.	-//-
28.10.2008	10–12	-//-	Зграя летіла на північ над містом.	-//-
2.11.2008	13	с. Підлужжя Кам'янського (Верхньодніпровського) району	Зграя пролетіла на висоті близько 100 м у південно-східному напрямку.	-//-
3.11.2008	2	м. Верхньодніпровськ	Самці сиділи на ялині на проспекті.	-//-
5.11.2008	5	-//-	5 самців відмічено на ялинах на проспекті.	-//-
6.11.2008	9	-//-	Близько 7 ⁰⁰ над проспектом кружляла зграя.	-//-
8.11.2008	1	-//-	Перед сходом сонця голос шишкарю на проспекті.	-//-
10.11.2008	1	-//-	Самка пролетіла над центром міста.	-//-
14.11.2008	4	-//-	Зграя птахів на ялинах у центрі міста.	-//-
15.11.2008	7	-//-	Зграя летіла в західному напрямку над проспектом.	-//-
15.11.2008	6	Середньодніпровська ГЕС	2 дорослих самці та 4 самки трималися на хвойних деревах, що ростуть біля адмінбудівлі ГЕС. Птахи активно літали, вели себе досить шумно.	P. Bradbeer
18.11.2008	14	м. Верхньодніпровськ	Зранку над проспектом пролетіла зграя.	В.В. Сижко
23.11.2008	8	-//-	Близько 7 ⁴⁰ зграя на ялинах на проспекті.	-//-
26.11.2008	min 15	-//-	Зграя в центрі міста на ялинах.	-//-
1.12.2008	15–20	-//-	Зграя трималася на ялинах на проспекті.	-//-
3.12.2008	≈15	-//-	У місті відмічена зграя, що трималась на пірамідальній тополі, годувалась бруньками.	-//-
6.12.2008	≈15	-//-	У центрі міста годувалися на ялині.	-//-
9.12.2008	18	-//-	На проспекті відмічено зграю.	-//-
11.12.2008	6	-//-	-//-	-//-
12.01.2009	3	-//-	У центрі міста відмічено зграю.	-//-
15.01.2009	min 3	-//-	-//-	-//-
16.01.2009	2	-//-	Шишкарі відмічені над проспектом.	-//-
30.01.2009	min 1	-//-	Біля готелю принаймні 1 співаючий самець.	-//-
21.02.2009	≈20, 30	-//-	Близько 8 ⁴⁰ на проспекті велика зграя, пообідді ще більша зграя. Самці тихо співають.	-//-
22.02.2009	1	-//-	Птах пролетів над центром міста.	-//-
24.02.2009	1	-//-	У місті відмічено голос птаха.	-//-
25.02.2009	4, 1	-//-	Зграя на проспекті. Ще 1 птах був на ялині біля лісгоспу.	-//-
1.03.2009	1	-//-	Птаха відмічено в центрі міста.	-//-
3.03.2009	2	-//-	-//-	-//-

Закінчення таблиці 27

End of the Table 27

1	2	3	4	5
7.03.2009	21	-/-	Над центром міста на північній схід вираженою міграційною групою*** на висоті 100–150 м летіла зграя шишкарів.	-/-
8.03.2009	25–30	-/-	У центрі міста зграя годувались на ялинах.	-/-
10.03.2009	пара	-/-	Птахи на ялині на проспекті.	-/-
11.03.2009	14	-/-	У ранковий час над містом відмічено зграю.	-/-
16.03.2009	11	-/-	-/-	-/-
17.03.2009	16	-/-	На проспекті відмічено зграю.	-/-
19.03.2009	2	-/-	Птахів відмічено в ранковий час.	-/-
20.03.2009	6	-/-	Зранку біля кінотеатру на тополі відмічена група шишкарів.	-/-
26.03.2009	10	-/-	Зранку на проспекті відмічено зграю.	-/-
17.04.2009	1	заказник «Волошанська дача»	Найімовірніше самка на ялині годується насінням.	-/-
21.04.2009	min 1	м. Верхньодніпровськ	У ранковий час голос принаймні одного птаха.	-/-
10.10.2009	min 1	-/-	Близько 16 ⁰⁰ біля школи №5 кружляв як мінімум 1 птах, що прилетів із західного напрямку.	-/-
24.12.2010	8	м. Верхньодніпровськ	У центрі міста відмічена зграя.	В.В. Сижко (фото)
11.10.2012	3	-/-	-/-	-/-
30.10.2012	3	околиці с. Підлужжя Кам'янського (Верхньодніпровського) району	Птахів відмічено в Римському лісі.	-/-
31.12.2012	4–5	м. Дніпро	Птахи прилетіли з північного напрямку й сіли на високу пірамідальну тополю на пустищі колишнього Тепличного комбінату. Впродовж приблизно 2 хв. птахи відпочивали, подаючи поклики. Нам вдалося роздивитися цю групу, майже всі шишкарі були самцями. Потім птахи полетіли на південь.	P. Bradbeer, O.C. Настаченко (фото)
7.01.2013	9	-/-	Зграя птахів, із яких більше половини були самці, годувалась на високих ялинах на центральній набережній міста. Птахи поводитись галасливо, інколи перелітали на сусідні берізки, на яких годувалися чижі (<i>Spinus spinus</i>), а потім знову поверталися до ялин. Це було близько 9 ⁰⁰ . Загалом шишкарі трималися тут близько 40 хв., потім полетіли в західному напрямку.	-/-
28.02.2013	7–10	м. Верхньодніпровськ	Група трималася на проспекті, принаймні 1 самець.	В.В. Сижко
30.06.2013	1	-/-	Над містом летів поодинокий птах у північному напрямку	-/-
6.07.2013	2	-/-	Шишкарі летіли над проспектом.	-/-
5.10.2013	3–4	Петриківський рибгосп	Птахи з характерними покликами летіли над рибгоспом у східному напрямку.	P. Bradbeer, O.C. Настаченко
15.07.2014	8	м. Верхньодніпровськ	Група трималася на березах і ялинах у центрі міста, один молодий самець співав.	В.В. Сижко
24.07.2014	1	-/-	Вранці на проспекті самка трималася на ялині.	-/-
2.08.2014	2	м. Дніпро	Пара птахів із типовими покликами пролетіла в південно-східному напрямку над двором у межах приватного сектору ж/м Калиновський-6.	O.C. Настаченко
11.10.2014	1	м. Верхньодніпровськ	Відмічено співаючого самця в місті.	В.В. Сижко
28.07.2018	1	-/-	Біля ВАРЗу**** птах пролетів на північ.	-/-
24.09.2018	1	-/-	Відмічено голос на набережній.	-/-
25.09.2018	min 2	-/-	У центрі міста відмічено шишкарів.	-/-
23.07.2019	1	околиці с. Підлужжя Кам'янського (Верхньодніпровського) району	Птах пролетів на північ.	-/-
12.11.2019	1	м. Верхньодніпровськ	Зранку над центром міста пролітав птах.	-/-
14.11.2023	1	м. Дніпро	Птах сидів на високих листяних деревах у північній частині міста.	O.C. Настаченко
14.12.2023	9	-/-	Зграя птахів, із яких мінімум 4 самці, годувалася на ялині на центральній набережній міста, потім полетіла.	P. Bradbeer

Примітки. * У таблицю не включено спостереження під час інвазії 2004/2005 рр. (див. текст).

** Тут і далі в таблиці 27 будемо скорочено писати «проспект».

*** У зимовий період зграї були розпорошені й не робили таких цілеспрямованих перельотів.

**** Верхньодніпровський авторемонтний завод.

Фото 18. Троє злетків канаркового в'юрка в очікуванні годування батьками на території скверу лікарні № 6 у м. Дніпро. 4.07.2021 р. Фото В.В. Нікуленка.
Photo 18. Three fledglings of the European Serin.

Б.С. Вальх (1911) наводить звичайну чечевицю як рідкісний гніздовий вид для півночі Катеринославської губернії, куди входили Приорілля та Самарський бір у межах сучасної Дніпропетровської області.

Ми не згодні з такими статусами виду. По-перше, твердження про гніздування звичайної чечевиці як у минулому, так і зараз, нічим не підтвержене, а за гніздових особин могли бути прийняті, наприклад, самці, що співали під час міграційних зупинок у травні – червні. По-друге, твердження про зимівлю не підтвержене фактами, тим паче, що зимовий ареал виду розташований переважно в Індії й далі на схід до В'єтнаму⁷².

Наразі відомо 13 реєстрацій виду, 12 із яких відносяться до весняної міграції: 8.05–8.06 (табл. 26). І одного разу птаха відмічено на початку осіннього прольоту: 29.07.

Пропонуємо звичайній чечевиці надати статус: нечисленний пролітний вид.

Гірська чечітка (*Linaria flavirostris*). У списках птахів Дніпропетровської області не згадується (Сижко, 2007а; Булахов та ін., 2015). Поодинокого птаха відмічено біля м. Кривий Ріг 28.11.1943 р. (Blaszyk, Steinbacher, 1954).

Пропонуємо гірській чечітці надати статус: залітний вид.

Ялиновий шишкар (*Loxia curvirostra*). Перші згадки виду для регіону відносяться до кінця ХІХ – початку ХХ ст. у статусі нечисленного зимуючого виду (Вальх, 1911). Зараз він має статус залітного виду (Булахов та ін., 2015). У цитованій вище публікації зовсім не згадується потужна інвазія шишкарів у 2004/2005 рр. (Сижко, 2006а, 2007б). У доповнення до опублікованих даних наводимо не оприлюднені раніше спостереження виду під час цієї інвазії, всі у м. Дніпро (Р. Bradbeer).

20.10.2004 р. – 1 птаха, що пролітав із характерним покликом, бачили над центром міста близько 15⁰⁰, шишкар летів у західному напрямку.

12.11.2004 р. – 1 птаха чули вранці над Севастопольським парком.

21.11.2004 р. – 4 дорослих самці та 1 самка годувалися на ялинах біля УДУНТ⁷³.

26.12.2004 р. – близько 10 ос. летіли на південний схід над балкою в напрямку Ботанічного саду.

Також ялинових шишкарів спостерігали і в інші роки (табл. 27).

Як бачимо з даних таблиці, найбільша кількість спостережень ялинових шишкарів припадає на час потужної інвазії у 2008–2009 рр. (18.07–21.04) в Україну (Гаврилук та ін., 2010). В інші роки появу шишкарів зустрічали в кінці червня – лютому (25.06–28.02). Загалом вони відмічені у всі місяці року, крім травня.

Також звертаємо увагу на дані 1940-х рр. (Neubaur, 1951). Автор пише, що протягом вересня, листопада та грудня (1942–1943 рр.) відмічав поодиноких птахів біля м. Кривий Ріг.

Пропонуємо ялиновому шишкарю надати статус: інвазійний вид.

Канарковий в'юрок (*Serinus serinus*). Новий гніздовий вид у фауні Дніпропетровської області. Вперше до складу орнітофауни області⁷⁴ занесений на підставі спостереження 20.04.2006 р. співаючого самця в Кам'янському (Верхньодніпровському) районі біля с. Пушкарівка (Сижко, 2006б, 2007а). У наступні роки кількість спостережень збільшилась, а у 2021 р. В.В. та Т.Р. Нікуленками встановлено факт гніздування.

23.04.2014 р. – співаючий самець тримався на високих деревах у Севастопольському парку, м. Дніпро. 28.04 птах ще залишався на цьому ж місці і вдалось його гарно роздивитися (Р. Bradbeer).

11.05.2016 р. – відмічено в польоті самця біля лісо-смуги, що оточує залізничну станцію П'ятихатки-Стикова Придніпровської залізниці, неподалік від с. Культура Кам'янського (П'ятихатського) району. Було добре видно яскраве лимонно-білувате надхвістя в польоті й загальний жовтий колір тіла (О.С. Настаченко).

23.04.2019 р. – співаючий самець тримався високо на тополі в парку Т.Г. Шевченка у м. Дніпро близько 9³⁰ (Р. Bradbeer).

20.05.2019 р. – поклик птаха чули у районі Севастопольського парку в м. Дніпро близько 8⁰⁰ (Р. Bradbeer).

20.04.2022 р. – у сквері лікарні № 6 виявлено співаючого самця (О.С. Настаченко).

9.07.2023 р. – 1 птах співав у центрі м. Верхньодніпровськ (В.В. Сижко).

Окремо треба розглянути спостереження В.В. і Т.Р. Нікуленків (особ. повід.) на території скверу міської лікарні № 6 у м. Дніпро. 3.05.2020 р.⁷⁵ і 18.05.2021 р.⁷⁶ тут відмічені співаючі самці. Далі авторами зроблено ряд візитів до цієї локації впродовж травня – липня 2021 р.⁷⁷ 4.07.2021 р.

⁷³ УДУНТ – Український державний університет науки і технологій. Попередня назва – Дніпровський інститут інфраструктури і транспорту (ДІІТ).

⁷⁴ У монографії (Булахов та ін., 2015), канарковий в'юрок не згадується.

⁷⁵ <https://ebird.org/checklist/S68305404>

⁷⁶ <https://ebird.org/checklist/S88462045>

⁷⁷ <https://ebird.org/>

⁷² <https://www.iucnredlist.org/species/22720556/111130806>

Кадастр зустрічей лапландського подорожника у Дніпропетровській області в 1994–2023 рр.
 Cadastre of records of the Lapland Bunting in Dnipropetrovsk region in 1994–2023

Дата	К-ть ос.	Місце зустрічі	Деталі зустрічі	Джерело інформації
19.10.1996	4	околиці с. Спаське Новомосковського району	Птахів відмічено в польоті, вони подавали поклики над долиною р. Кільчень. Летіли з луків у бік поля зі стернею.	Р. Bradbeer (Сижко, Бредбір, 2005)
20.12.1998	1	околиці м. Верхньодніпровськ	Птах летів у південному напрямку.	В.В. Сижко (Сижко, Бредбір, 2005)
7.01.2005	1	оз. Булахівський Лиман	Птах кілька разів вилітав із трави, після чого об'єднався зі зграєю рогатих жайворонків (близько 40 особин). Він подавав характерний поклик. Це було близько 12 ⁰⁰ .	Р. Bradbeer, В.В. Вернер (Сижко, Бредбір, 2005)
15.10.2006	1	Петриківський рибгосп	Птах пролетів у північному напрямку, подаючи поклик, близько 9 ⁴⁵ .	Р. Bradbeer, В.В. Сижко
1.12.2007	1	околиці м. Дніпро	Птаха відмічено на полі біля ж/м Ігрень.	В.В. Сижко
6.11.2010	1	окол. с. Хорошево Синельниківського району	Відмічено на схилі балки.	-/-
2.01.2016	1	оз. Булахівський Лиман	Птах летів у західному напрямку. Вдалося спровокувати його на голос і посадити на засніжений солонець. Він деякий час сидів на одному місці, де годувалися на снігу насінням солеросів очеретяні вівсянки.	О.С. Настаченко (фото)
4.02.2016	min 6	-/-	Подорожники трималися у зграї з рогатими жайворонками (близько 40 ос.). Птахи майже не годувалися і вели себе дуже обережно. Часто перелітали й поверталися в одне і те ж місце.	-/-
13.02.2016	3	-/-	Дві особини вилетіли з трави майже з-під ніг спостерігача з характерним покликом. Пізніше до цих птахів приєдналася третя особина, й вони полетіли в південно-західному напрямку.	-/-
8.10.2017	1	-/-	Птах із характерним покликом пролетів над луками в північному напрямку.	Р. Bradbeer, О.С. Настаченко, В.В. Сижко, В.А. Волошин
2.01.2018	4	між селами Карабинівка та Булахівка	Зграйка сиділа на луках у траві.	О.С. Настаченко (фото)
3.11.2020	10	оз. Булахівський Лиман	У західній частині озера з відносно густої трави висотою 20–25 см підняли зграю. Поряд, але окремо, трималася невелика група польових жайворонків (<i>Alauda arvensis</i>).	-/-
22.11.2021	1	-/-	Птах піднявся з трави на північно-східному березі озера.	О.С. Настаченко
17.12.2023	3	-/-	Два молодих птахи й самка в зимовому вбранні трималися серед солонців у зграї рогатих жайворонків (18–20 ос.) та поодиноких коноплянок і звичайних чечіток (<i>Acanthis flammea</i>).	О.С. Настаченко (фото), Є.В. Лобода

виявлено 3 злетків (фото 18), яких годували батьки.⁷⁸ 24.08 самка чи молодий птах ще тримався на місці гніздування⁷⁹, пізніше канаркових в'юрків не спостерігали. Також 25 та 27.07.2021 р. вранці коротку пісню канаркового в'юрка чули в районі автостанції «Лівий берег» (Р. Bradbeer, О.С. Настаченко). Від місця гніздування до цієї точки відстань напряму складає 2,4 км.

Судячи з наявних даних, весняна міграція проходить у квітні – травні: 20.04–20.05. Осінній проліт не простежений.

Пропонуємо для канаркового в'юрка статус: нечисленний пролітний, рідкісний нерегулярно гніздовий вид.

Лапландський подорожник (*Calcarius lapponicus*). Згідно монографії (Булахов та ін., 2015), регулярно траплявся на початку ХХ ст. та в 1950-ті рр. у східних районах. Двічі відмічений у сучасний період (Сижко,

Бредбір, 2005). Дані про зустрічі виду в минулому нічим не підтвержені. Зазначимо, що Б.С. Вальх (1911) згадує його лише в таблиці як рідкісний пролітний восени та дуже рідкісний і рідкісний зимуючий вид, відповідно, для західної та східної частин Катеринославської губернії.

Наразі відомо 14 реєстрацій виду, птахів спостерігали в осінньо-зимовий період: 8.10–13.02 (табл. 28).

На нашу думку, цей вид зустрічається частіше, можливо кожного року, але через складнощі в пошуку (в тому числі треба враховувати, що при відсутності снігового покриву подорожник може поводитися як щеврик, ховаючись у траві) та визначенні (переважно за покликом) він пропускається, як і пуночка та рогатий жайворонок.

Пропонуємо надати лапландському подорожнику статус: нечисленний пролітний і зимуючий вид.

⁷⁸ <https://ebird.org/checklist/S91216231>

⁷⁹ <https://ebird.org/checklist/S93666289>

Із 65 видів, котрих ми розглядаємо в цій статті, один є новим для України та Дніпропетровської області – амур-

ський кібчик. Ще 15 видів нові для фауністичних списків Дніпропетровської області: гага, бурокрила сивка, тонкодзьобий мартин, сріблястий мартин, середній поморник, чорний гриф, червоноголовий сорокопуд, лісовий вівчарик, тонкодзьоба очеретянка, садова очеретянка, мала берестянка, червоновола кропив'янка, тайговий синьохвіст, два підвиди білошийого чекана та гірська чечітка.

Окремі з описаних у статті видів загалом мають статус залітних у фауні України (Grishchenko, 2004; Фесенко, 2022): бурокрила сивка, арктичний побережник, трипалий мартин, полярний мартин, стерв'ятник, амурський кібчик, лісовий вівчарик, мала берестянка, червоновола кропив'янка, тайговий синьохвіст. Також вперше на території області відмітили кавказький підвид сойки й гібридну синицю Плеске. Два види вперше виявлені на гніздуванні: білоший чекан і канарковий в'юрок. Поява їх пов'язана з розселенням. Простежено зникнення з гніздової фауни області степового дерихвоста. Підтверджено гніздування білоокої черні. Знайдено літературні джерела, що свідчать про гніздування в минулому червоноголового сорокопуда. Для окремих видів, що фігурують у сучасних фауністичних списках птахів Дніпропетровської області, вперше наведено дані про їх фактичні знахідки. Для низки видів нами переглянуто характер їх перебування та запропоновано нові статуси.

25 видів занесені до Червоної книги України (2009) та 1 вид увійшов додатково в оновлений перелік видів для IV видання ЧКУ⁸⁰, 26 – до Червоної книги Дніпропетровської області (2011).

Подяки

Автори вдячні б'юродотчерам, орнітологам, фотографам за надану інформацію (персонально або в мережі Інтернет) та участь у сумісних дослідженнях: М.-А. Bradbeer, J. Elts, P.I. Барабашу, О.П. Варшавському, В.В. Вернеру, В.А. та В.В. Волошиним, В.В. та М.В. Гавриловим, В.В. Дем'янову, Т.В. Журій, В.Ю. Кайстро, С.А. Камінському, К.Є. Корминой, Є.В. Лободі, М.А. Листопадському, І.В. Міщенко, Ю.В. Мухіну, В.В. і Т.Р. Нікуленкам, С.В. Нудзі, О.Л. Пономаренку, О.Ю. Присяжнюку, С.О. Рижкову, Р.О. Риси, В.М. Севідову, Е.О. Сіндєєвій, М.В. Скірпану, П.Т. Чегорці, С.Ю. Шибанову, Є.П. Шнайдеру, М.В. Яковлеву, І.С. Янчуку та іншим. Окрему подяку висловлюємо М.М. Стратонову за можливість проводити обліки на греблі Середньодніпровської ГЕС. Також ми дякуємо В.М. Грищенку й К.О. Редінову за допомогу в написанні цієї статті, а І.Є. Моїсеєву за макетування картосхеми.

ЛІТЕРАТУРА

- Аверин В.Г. (1909): *Syrhaptus paradoxus* Pall. и ее появление в Харьковской губернии. - Сб. студ. кружка любителей природы при Харьк. ун-те. 1: 71-73.
 Аверин В.Г. (1928): Про здобуття савки на Дніпропетровщині. - Укр. мисливець та рибалка. 11-12: 43.

⁸⁰ Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України видало Наказ № 29 від 19.01.2021 «Про затвердження переліків видів тварин, що заносяться до Червоної книги України та видів тварин, що виключені з Червоної Книги України».

- Банік М.В. (2021): Трав'янки (Aves: Saxicola) північного сходу України: поширення, біологія, поведінка. - Дис. ... канд. біол. наук. К. 1-272.
 Банік М.В., Пономаренко О.Л., Атемасов А.А. (2017): Структура угруповань гніздових водоплавних і водно-болотних птахів Приорелля та її зміни за останні десятиліття. - Вісн. Харківського нац. ун-ту ім. В.Н. Каразіна. Сер. Біологія. 29: 109-119.
 Барабаш-Нікіфоров І.І. (1928): До орнітофауни колишньої Катеринославської губ. - Зап. Дніпропетр. ін.-ту нар. освіти. 2: 217-226.
 Бредбьер П. (2007): Результаты наблюдений околородных птиц у плотины Днепродзержинской ГЭС. - Птахи степового Придніпров'я: минуле, сучасне, майбутнє. Мат-ли Перших Вальхівських читань. Дніпропетровськ. 125-133.
 Бронсков О.І., Кужель К.В., Кужель В.К. (2020): Гніздування очеретянки тонкодзьобою *Acrocephalus melanopogon* (Temminck, 1823) на Південному сході України. - Бранта. 23: 5-16.
 Булахов В.Л., Губкін А.А. (1996): Современное состояние орнітофауны Днепропетровщины. - Праці Укр. орнітол. т-ва. К. 1: 3-18.
 Булахов В.Л., Губкін А.А., Пономаренко О.Л., Пахомов О.Є. (2008): Біологічне різноманіття України. Дніпропетровська область. Птахи: Негоробцеподібні (Aves: Non-Passeriformes). Дніпропетровськ: Вид-во ДНУ. 1-624.
 Булахов В.Л., Губкін А.А., Пономаренко О.Л., Пахомов О.Є. (2015): Біологічне різноманіття України. Дніпропетровська область. Птахи: Горобцеподібні (Aves: Passeriformes). Дніпропетровськ: Вид-во ДНУ. 1-522.
 Вальх Б.С. (1900): Материалы для орнітологии Екатеринославской губернии. Наблюдения 1892–1897 г. - Тр. об-ва испыт. природы при Харьковском ун-те. 34: 1-90.
 Вальх Б.С. (1911): Материалы для орнітологии Екатеринославской губернии. Перечень птиц, найденных в губернии с 1882 по 1910 г. - Орн. вестн. 3-4: 240-271.
 Вернер В.В. (2007): Фауна денних хижих птахів Дніпропетровської області. - Птахи степового Придніпров'я: минуле, сучасне, майбутнє. Мат-ли Перших Вальхівських читань. Дніпропетровськ. 146-154.
 Вернер В.В. (2023): Про гніздування підорлика великого *Clanga clanga* в Дніпропетровській області. - Troglodytes. 11-12: 105-112.
 Ветров В.В. (1998): Новые данные о редких хищных птицах Самарского леса Днепропетровской области. - III конф. по хищным птицам Восточной Европы и Северной Азии. Мат-лы конф. 15–18 сентября 1998 г. Ставрополь: СГУ. 1: 22-23.
 Воинственный М.А. (1960): Птицы степной полосы Европейской части СССР. Современное состояние орнітофауны и ее происхождение. К.: Изд-во АН УССР. 1-292.
 Волошин В.А. (2010): Житлова балка та її відгалуження як місце спостережень за птахами. - Птахи степового Придніпров'я: минуле, сучасне, майбутнє. Мат-ли Других Вальхівських читань. Дніпропетровськ: Типографія «Деліта». 22-31.
 Гавриленко Н.И. (1929): Птицы Полтавщины. Полтава: Изд. Полт. Союза охотников. 1-133.
 Гавриленко Н.И. (1960): Находки арктических и бореальных птиц на Полтавщине. - Орнітология. Москва: МГУ. 3: 436-439.
 Гаврилюк М.Н. (2003): Встречи розовых скворцов (*Sturnus roseus*) в Центральной и Северной Украине. - Бранта. 6: 199-201.
 Гаврилюк М.Н., Ллюха О.В., Борисенко М.М. (2010): Інвазії горіхівки та ялинового шишкар'я у Середнє Придніпров'я. - Беркут. 19 (1-2): 157-160.
 Герасимчук О.О. (2008): Спостереження рідкісних видів птахів в м. Кривий Ріг та його околицях. - Знахідки тварин Червоної книги України. К. 49-50.
 Горбань І.М., Струс Ю.М. (2012): Спостереження берестянки малої *Hippolais caligata* на Чернігівщині. - Troglodytes. 3: 139.
 Губкін А.А., Булахов В.Л., Губкін О.А. (1996): Загальна характеристика сучасного стану видів птахів Дніпропетровщини, занесених до Червоної книги України. - Мат-ли конфер. 7–9 квітня 1995 р., м. Ніжин. К. 58-62.
 Губкін А.А., Сыжко В.В., Хорунжий В.Н. (1994): О гнездовании красавки на Днепропетровщине. - Беркут. 3 (2): 95.
 Гудина А.Н. (2007): Редкие и малоизученные птицы Восточной Украины. 2-е изд. Т. 1. Gaviiformes – Galliformes. Запорожье: Днепр. металлург. 1-232.
 Гудина А.Н. (2008): Редкие и малоизученные птицы Восточной Украины. 2-е изд. Т. 2. Charadriiformes – Piciformes. Запорожье: Днепр. металлург. 1-194.

- Гудина А.Н. (2009): Редкие и малоизученные птицы Восточной Украины. 2-е изд. Т. 3. Passeriformes. Запорожье: Днепр. металлург. 1-182.
- Дементьев Г.П. (1954): Семейство сорокопутовые. - Птицы Советского Союза. Москва: Сов. наука. 6: 5-57.
- Дядичева Е.А., Кинда В.В. (1998): Учеты редких и малочисленных видов куликов на Азово-черноморском побережье в 1996 г. - Авифауна України. 1: 33-36.
- Загороднюк І.В., Резнік О.С. (2007): Експансія темноголової форми в ареал типово забарвленої сойки у Донбасі. - Беркут. 16 (1): 103-109.
- Зарудный Н.А. (1892): Птицы долины р. Орчик и окололежащей степи. - Мат-лы к познанию фауны и флоры Российской империи. Отд. зоол. 1: 138-155.
- Зарудный Н.А. (1911): Несколько заметок по орнитофауне Харьковской и Полтавской губ. - Орн. вестн. 3-4: 272-277.
- Кинда В.В., Бескаравайный М.М., Дядичева Е.А., Костин С.Ю., Попенко В.М. (2003): Ревизия редких, малоизученных и залетных видов Воробьинообразных (Passeriformes) птиц в Крыму. - Бранта. 6: 25-58.
- Кістяківський О.Б. (1957): Фауна України. Т. 4. Птахи. К.: АН УРСР. 1-432.
- Кныш Н.П., Сыпко А.В. (1993): Залет бормолушки (*Hippolais caligata*) на северо-восток Украины. - Вестн. зоол. 4: 38.
- Колесников А.Д. (1965): О птицах лесов Днепропетровщины. - Орнитология. Москва: МГУ. 7: 67-70.
- Колесников А.Д. (1979): Хищные птицы и совы лесов юго-востока Украины. - Орнитология. Москва: МГУ. 14: 77-82.
- Корзюков А., Дядичева О., Гайдаш А., Форманюк О., Рединов К., Пацера А. (2008): Кропив'янка червоногола на півдні України. - Птах. 3: 17-18.
- Костин С.Ю. (2009): Шпак рожевий. - Червона книга України. Тваринний світ. К.: Глобалконсалтинг. 478.
- Костин С.Ю., Бескаравайный М.М., Андрущенко Ю.А., Тарина Н.А. (1999): Розовый скворец в Крыму. - Беркут. 8 (1): 89-97.
- Коханов В.Д. (2005): К истории распространения и характеру пребывания синехвостки *Tarsiger cyanurus* в Восточной Европе. - Рус. орн. журн. 14 (281): 212-214.
- Коцюрuba В.В. (2002): О находе беркута в Криничанском районе Днепропетровской области. - Беркут. 11 (2): 172.
- Коцюрuba В.В. (2011а): Казарка червоногола. - Червона книга Дніпропетровської області. (Тваринний світ). Дніпропетровськ: ТОВ «Новий Друк». 315.
- Коцюрuba В.В. (2011б): Чернь білоока. - Червона книга Дніпропетровської області. (Тваринний світ). Дніпропетровськ: ТОВ «Новий Друк». 325.
- Коцюрuba В.В. (2011в): Коровайка. - Червона книга Дніпропетровської області. (Тваринний світ). Дніпропетровськ: ТОВ «Новий Друк». 313.
- Коцюрuba В.В., Малихіна Т.В., Кротовська Т.В. (2002): Особливості фауни і біології дроздових птахів Гурівського лісництва (Дніпропетровська область). - Авифауна України. 2: 34-39.
- Коцюрuba В.В., Стригунов В.І. (2011): Пелікан кучерявий. - Червона книга Дніпропетровської області. (Тваринний світ). Дніпропетровськ: ТОВ «Новий Друк». 309.
- Кривицкий И.А. (2000): *Cettia cetti*. Птицы СССР. Славковые. Широкохвостка. Сверчки. Тонкокловая камышевка. Харьков. Изд-во ХНУ им. В.Н. Каразина. 1-170.
- Кучеренко В.Н., Жеребцова Т.А. (2013): Регистрация лазоревки Плеске (*Parus pleskei*) в Крыму. - Беркут. 22 (2): 172-173.
- Лукашук М.В. (1996): Особенности фауны птиц поселка Бажаново (Криворожский район). - Мат-ли II конфер. молодых орнитологов Украины. Чернівці. 105-108.
- Милобоб Ю.В. (2011): Балабан. - Червона книга Дніпропетровської області. (Тваринний світ). Дніпропетровськ: ТОВ «Новий Друк». 348.
- Мищенко А.Л., Шариков А.В., Карвовский Д.А., Гринченко О.С., Мельников В.Н., Бекмансуров Р.Х., Тенхардт Т. (2022): Определение миграционных маршрутов и районов летних кочевок больших подорликов (*Clanga clanga*, Accipitridae, Accipitridae) в первый год их жизни методом GPS-GSM телеметрии. - Зоол. журн. 101 (1): 67-78.
- Мороз В.О., Казанник В.В., Домашевський С.В., Bijlmakers P., Симон А.О. (2015): Нові дані по рідкісних та маловивчених видах птахів Київської області. - Беркут. 24 (2): 87-92.
- Настаченко О.С. (2010): Про спостереження «червонокнижних» птахів в Дніпропетровській області у 2010 році. - Птахи степового Придніпров'я: минуле, сучасне, майбутнє. Мат-ли Других Вальхівських читань. Дніпропетровськ: Типографія «Деліта». 51-53.
- Настаченко А.С., Бредбиер П. (2012): Встреча стрепета в Днепропетровской области. - Беркут. 21 (1-2): 115.
- Настаченко А.С., Бредбиер П. (2013): Новые виды птиц Днепропетровской области. - Беркут. 22 (1): 75-80, 83.
- Панов Е.Н. (2008): Сорокопуть (семейство Laniidae) мировой фауны. Экология, поведение, эволюция. Москва: КМК. 1-620.
- Пекло А.М. (1997а): Каталог коллекций Зоологического музея ННПМ НАН Украины. Птицы. Вып. 1. Неворобьиные Non-Passeriformes (Пингвинообразные Sphenisciformes – Журавлеобразные Gruiformes). К.: Зоомузей ННПМ НАН Украины. 1-156.
- Пекло А.М. (1997б): Каталог коллекций Зоологического музея ННПМ НАН Украины. Птицы. Вып. 2. Неворобьиные Non-Passeriformes (Ржанкообразные Charadriiformes – Дятлообразные Piciformes). К.: Зоомузей ННПМ НАН Украины. 1-235.
- Пекло А.М. (2008): Каталог коллекций Зоологического музея ННПМ НАН Украины. Птицы. К.: Зоомузей ННПМ НАН Украины. 4: 1-410.
- Полуда А.М. (2017): Миграційний статус синиці роду *Parus* (Passeriformes, Paridae) фауни України. - Орнітологічні читання пам'яті М.А. Воїнствєнського. Вестн. зоол. Отд. вып. 35: 63-67.
- Полуда А.М. (2018а): Гуменник. - Енциклопедія мігруючих видів диких тварин України. К. 116-117.
- Полуда А.М. (2018б): Пухівка (гага звичайна). - Енциклопедія мігруючих видів диких тварин України. К. 161-162.
- Пономаренко А.Л. (2001): О залете стервятника (*Neophron percnopterus*) на территорию Днепропетровской области. - Вестн. зоол. 5: 96.
- Пономаренко О.Л., Банік М.В., Барабаш Р.І. (2018): Ресстрації птахів, занесених до Червоної книги України в період з 2009 по 2017 р. в Дніпропетровській області. - Матеріали до 4-го видання Червоної книги України. Тваринний світ. К. 177-183.
- Пономаренко О.Л., Булахов В.Л., Губкін А.А. (2011а): Лебідь малий. - Червона книга Дніпропетровської області. (Тваринний світ). Дніпропетровськ: ТОВ «Новий Друк». 318.
- Пономаренко О.Л., Булахов В.Л., Губкін А.А. (2011б): Морянка. - Червона книга Дніпропетровської області. (Тваринний світ). Дніпропетровськ: ТОВ «Новий Друк». 326.
- Пономаренко О.Л., Булахов В.Л., Губкін А.А. (2011в): Савка. - Червона книга Дніпропетровської області. (Тваринний світ). Дніпропетровськ: ТОВ «Новий Друк». 328.
- Пономаренко О.Л., Булахов В.Л., Губкін А.А. (2011г): Хохітва. - Червона книга Дніпропетровської області. (Тваринний світ). Дніпропетровськ: ТОВ «Новий Друк». 357.
- Пономаренко О.Л., Булахов В.Л., Губкін А.А. (2011г): Журавель степовий. - Червона книга Дніпропетровської області. (Тваринний світ). Дніпропетровськ: ТОВ «Новий Друк». 354.
- Пономаренко О.Л., Булахов В.Л., Губкін А.А. (2011д): Пірникоза червоношия. - Червона книга Дніпропетровської області. (Тваринний світ). Дніпропетровськ: ТОВ «Новий Друк». 306.
- Пономаренко О.Л., Булахов В.Л., Губкін А.А. (2011е): Кульон середній. - Червона книга Дніпропетровської області. (Тваринний світ). Дніпропетровськ: ТОВ «Новий Друк». 366.
- Пономаренко О.Л., Булахов В.Л., Губкін А.А. (2011е): Дерихвіст лучний. - Червона книга Дніпропетровської області. (Тваринний світ). Дніпропетровськ: ТОВ «Новий Друк». 368.
- Пономаренко О.Л., Булахов В.Л., Губкін А.А. (2011ж): Дерихвіст степовий. - Червона книга Дніпропетровської області. (Тваринний світ). Дніпропетровськ: ТОВ «Новий Друк». 369.
- Пономаренко О.Л., Булахов В.Л., Губкін А.А. (2011з): Крячок каспійський. - Червона книга Дніпропетровської області. (Тваринний світ). Дніпропетровськ: ТОВ «Новий Друк». 371.
- Пономаренко О.Л., Булахов В.Л., Губкін А.А. (2011и): Гагара червоношия. - Червона книга Дніпропетровської області. (Тваринний світ). Дніпропетровськ: ТОВ «Новий Друк». 302.
- Пономаренко О.Л., Булахов В.Л., Губкін А.А. (2011и): Баклан малий. - Червона книга Дніпропетровської області. (Тваринний світ). Дніпропетровськ: ТОВ «Новий Друк». 310.
- Пономаренко О.Л., Булахов В.Л., Губкін А.А. (2011і): Косар. - Червона книга Дніпропетровської області. (Тваринний світ). Дніпропетровськ: ТОВ «Новий Друк». 312.

- Пономаренко О.Л., Булахов В.Л., Губкін А.А. (2011й): Кобилочка річкова. - Червона книга Дніпропетровської області. (Тваринний світ). Дніпропетровськ: ТОВ «Новий Друк». 387.
- Пономаренко О.Л., Булахов В.Л., Губкін А.А. (2011к): Шпак рожевий. - Червона книга Дніпропетровської області. (Тваринний світ). Дніпропетровськ: ТОВ «Новий Друк». 386.
- Пономаренко О.Л., Булахов В.Л., Губкін А.А. (2011л): Чечевича. - Червона книга Дніпропетровської області. (Тваринний світ). Дніпропетровськ: ТОВ «Новий Друк». 393.
- Попов Б.М. (1937): Матеріали до орнітофауни порожистої частини р. Дніпра. - Зб. праць Зоол. музею. 20: 41-64.
- Рєдинов К.А., Панченко П.С. (2018): Ретроспективний обзор находок курганника (*Buteo rufinus*) в Украине до 1980 г. - Беркут. 27 (1): 49-58.
- Рєдинов К.О. (2006): Рожевий шпак у Миколаївській області. - Беркут. 15 (1-2): 138-141.
- Рєдинов К.О. (2021): Перші спостереження лісового вівчарика (*Phylloscopus inornatus*) у Миколаївській області. - Беркут. 30 (1): 43.
- Рєдинов К.О., Петрович З.О., Форманюк О.О., Панченко П.С., Русев І.Т. (2010): Нові знахідки деяких рідкісних видів птахів у регіональному ландшафтному парку «Кінбурнська коса». - Проблеми вивчення й охорони тваринного світу у природних і антропогенних екосистемах. Мат-ли Міжнар. наук. конф., присвяченої 50-річчю з часу опублікування регіонального зведення «Животный мир Советской Буковины». Чернівці: Друк Арт. 193-195.
- Сижко В.В. (2006а): Інвазія ялинового шишкарка в степове Придніпров'я у 2004/2005 рр. - Беркут. 15 (1-2): 124.
- Сижко В.В. (2006б): Перше спостереження канаркового в'юрка *Serinus serinus* у Дніпропетровській області. - Беркут. 15 (1-2): 80.
- Сижко В.В. (2007а): Головні зміни в орнітофауні Дніпропетровської області протягом останніх 115 років. - Птахи степового Придніпров'я: минуле, сучасне, майбутнє. Мат-ли Перших Вальхівських читань. Дніпропетровськ. 74-98.
- Сижко В.В. (2007б): Зимова орнітофауна Дніпропетровщини. - Птахи степового Придніпров'я: минуле, сучасне, майбутнє. Мат-ли Перших Вальхівських читань. Дніпропетровськ. 133-137.
- Сыжко В.В. (2008): К вопросу о статусе большого подорлика (*Aquila clanga* Pall.) и могильника (*Aquila heliaca* Sav.) в Днепропетровской области. - Новітні дослідження соколоподібних та сов. Мат-ли III Міжнар. наук. конф. «Хижі птахи України». Кривий Ріг. 354-358.
- Сижко В.В. (2010): Рецензія на книгу В.Л. Булахова, А.А. Губкіна, О.Л. Пономаренка, О.С. Пахомова «Біологічне різноманіття України. Дніпропетровська область. Птахи: негоробцеподібні (Aves: Non-Passeriformes)». - Птахи степового Придніпров'я: минуле, сучасне, майбутнє. Мат-ли Других Вальхівських читань. Дніпропетровськ: Типографія «Деліта». 106-111.
- Сижко В.В., Бредбір П. (2005): Нові види птахів Дніпропетровщини. - Беркут. 14 (2): 173-179.
- Смогоржевський Л.А. (1970): Пролет чеграв на території України. - Вестн. зоол. 4: 86-87.
- Сомов Н.Н. (1892): *Accipiter brevipes* Sev. - Матеріали к познанию фауны и флоры Росс. Имп. Отд. Зоологич. I: 156-186.
- Сомов Н.Н. (1897): Орнитологическая фауна Харьковской губернии. Харьков: Тип. А. Дарре. 1-680.
- Стаховский В.В. (1948): Материалы по фауне наземных позвоночных Самарского леса (данные о видовом составе авифауны леса). - Науч. зап. ДГУ: Сб. работ биол. ф-та Днепропетровск: Обл. типогр. 32: 189-212.
- Стаховский В.В., Булахов В.В., Костин Ю.В. (1960): Некоторые данные об орнитофауне о. Фурсин. - Научн. зап. Днепропетровского госуниверситета. Сб. раб. биол. ф-та. 62. Харьков: ХГУ. 45-56.
- Стаховский В.В., Мясоедова О.М. (1957): Некоторые данные о наземных позвоночных днепровской плавни в связи со строительством Каховской ГЭС. - Вопросы экологии. По материалам Третьей экологической конференции. К.: Изд-во КГУ. 2: 182-189.
- Стаховский В.В., Мясоедова О.М. (1962): Об орнитофауне Днепровского водохранилища. - Орнитология. Москва: МГУ. 4: 260-268.
- Степанян Л.С. (1990): Конспект орнитологической фауны СССР. Москва: Наука. 1-728.
- Страутман Ф.И. (1963): Птицы западных областей УССР. Львов: Изд-во Львовского ун-та. 2: 1-183.
- Стригунов В.І., Ветров В.В., Милобог Ю.В. (2008): Поширення підорлика малого, *Aquila pomarina* C.L. Vrehm, на півдні України. - Знахідки тварин Червоної книги України. К. 365-366.
- Стригунов В.І., Кошоруба В.В. (2011): Сова болотяна. - Червона книга Дніпропетровської області. (Тваринний світ). Дніпропетровськ: ТОВ «Новий Друк». 375.
- Стригунов В.І., Милобог Ю.В. (2011а): Підорлик малий. - Червона книга Дніпропетровської області. (Тваринний світ). Дніпропетровськ: ТОВ «Новий Друк». 343.
- Стригунов В.І., Милобог Ю.В. (2011б): Підорлик великий. - Червона книга Дніпропетровської області. (Тваринний світ). Дніпропетровськ: ТОВ «Новий Друк». 342.
- Стригунов В.І., Милобог Ю.В. (2011в): Беркут. - Червона книга Дніпропетровської області. (Тваринний світ). Дніпропетровськ: ТОВ «Новий Друк». 345.
- Стригунов В.І., Милобог Ю.В. (2011г): Яструб коротконогий. - Червона книга Дніпропетровської області. (Тваринний світ). Дніпропетровськ: ТОВ «Новий Друк». 337.
- Стригунов В.І., Милобог Ю.В., Пономаренко О.Л. (2011): Стерв'ятник. - Червона книга Дніпропетровської області. (Тваринний світ). Дніпропетровськ: ТОВ «Новий Друк». 347.
- Треус В.Д. (1954): Орнитофауна Аскании-Нова. - Тр. Науч.-исслед. ин-та биологии и биол. ф-та. Харьков. 20: 79-104.
- Фесенко Г.В. (2022): Різноманіття сучасної орнітофауни України. К.: Академперіодика. 1-184.
- Фесенко Г.В., Бокотей А.А. (2007): Анотований список українських наукових назв птахів фауни України (з характеристикою статусу видів). К. – Львів. 1-112.
- Цвельх А.Н. (2011): Первая встреча кавказского черноголового чекана, *Saxicola torquata variegata*, на Крымском полуострове. - Вестн. зоол. 45 (4): 330.
- Цвельх А.Н., Аппак Б.А., Бескаравайный М.М., Костин С.Ю., Осипова М.А. (2018): Грифовые птицы фауны Украины. К.: Фитосоциодцентр. 1-188.
- Червона книга України. Том 2. Тваринний світ / Ред. І.А. Акімов. К.: Глобалконсалтинг, 2009. 1-624.
- Червона книга Дніпропетровської області. (Тваринний світ) / Ред. О.С. Пахомов. Дніпропетровськ: ТОВ «Новий Друк», 2011. 1-488.
- Черничко И.И. (1980): Рыжегрудая славка (*Sylvia cantillans*) – новый вид фауны СССР. - Зоол. журн. 59 (9): 1433-1434.
- Черничко И.И. (2015): Значение Азово-Черноморского побережья Украины в поддержании структуры внутриматериковых пролётных путей куликов в Восточной Европе. - Вестн. зоол. Отд. Вып. 33: 1-258.
- Шарлемань М.В. (1938): Птахи УРСР. К.: Вид-во АН УРСР. 1-266.
- Шугуров А.М. (1903): Заметки о птицах Херсонской губернии. - Естествоиспытание и зоогеография. 6: 62-73.
- Янчук І.С. (2006): Рідкісні птахи східних околиць Кривого Рогу. - Авіфауна України. 3: 50-52.
- Янчук І.С. (2010): Птахи агроценозів Східного Криворіжжя. Птахи степового Придніпров'я: минуле, сучасне, майбутнє. Мат-ли Других Вальхівських читань. Дніпропетровськ: Типографія «Деліта». 34-45.
- Barabasz I. (1933): Zur Verbreitung von *Garrulus glandarius iphigeniae* Suschk. Et Plusch. - Ornithol. Monatsber. 41 (2): 55.
- Blaszcyk P., Steinbacher G. (1954): Zur Vogelfauna der ukrainischen Krautsteppe. - Bonn. Zool. Beitr. 5 (1-2): 49-67.
- Bradbeer P. (2003): About some rare species of waders in Dnepropetrovsk region, 2000–2003. - Branta. 6: 205-207.
- Chovan A.A., Kazannik V.V. (2015): The present status of Bewick's Swan *Cygnus columbianus bewickii* in Ukraine. - Wildfowl. Suppl. 65: 143-153.
- Cramp S., Simmons, K.E.L. (eds.) (2004): BWPi: Birds of the Western Palearctic interactive (DVD-ROM). BirdGuides Ltd, Sheffield.
- Dyrcz A., Grabinski W., Stawarczyk T., Witkowski J. (1991): Ptaki Śląska. Monografia faunistyczna. Wrocław: Uniwersytet Wrocławski, Zakład Ekologii Ptaków. 1-525.
- Grishchenko V.N. (2004): Checklist of the birds of Ukraine. - Berkut. 13 (2): 141-154.
- Neubaur F. (1951): Beiträge zur Vogelwelt der Süd-Ukraine. - Jahrbuch des Nassauischen Vereins für Naturkunde. Wiesbaden. 89: 46-102.
- Stawarczyk T., Cofta T., Kajzer Z., Lontkowski J., Sikora A. (2017): Rzadkie ptaki Polski. Studio B&W Wojciech Janecki, Sosnowiec. 1-512.